

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ANALIZA SPREMEMB UREDBE EVROPSKEGA PARLAMENTA IN
SVETA O MEDBANČNIH PROVIZIJAH ZA KARTIČNE TRANSAKCIJE**

Ljubljana, februar 2018

URŠA FRANKO

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Urša Franko, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Anliza sprememb Uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o medbančnih provizijah za kartične transakcije, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Markom Košakom

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programske opreme za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

KAZALO

UVOD	1
1 KARTIČNO POSLOVANJE	2
1.1 Zgodovina kartičnega poslovanja	2
1.2 Vrste kartic in razširjenost njihove uporabe	3
1.3 Uporaba plačilnih kartic v Sloveniji in EU	6
1.4 Tripartitni in štiripartitni sistemi	10
1.5 Delovanje štiripartitnega kartičnega sistem	11
1.6 Sistem medbančnih provizij in pravila kartičnih shem	14
2 UREDBA EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA O MEDBANČNIH PROVIZIJAH ZA KARTIČNE PLAČILNE TRANSAKCIJE	20
2.1 Potek sprejetja uredbe	20
2.2 Temeljne točke predloga	20
2.3 Razlogi za regulacijo in njeni cilji	22
2.4 Predhodne določbe, ki se nanašajo na predlog	25
2.5 Odzivi vpletenih strani	27
2.6 Ocena učinka	28
2.7 Težave pri regulaciji medbančnih provizij	33
2.8 Medbančne provizije v državah članicah EU pred uvedbo regulacije	34
3 ANALIZA UKREPA ZNIŽANJA VIŠINE MEDBANČNIH PROVIZIJ	36
3.1 Metodologija analize	36
3.1.1 Izdajanje kartic	36
3.1.2 Sprejemanje kartic	38
3.2 Analiza ukrepa na primeru madžarskih bank	40
3.2.1 Osnovni podatki o kartičnem poslovanju na Madžarskem	40
3.2.2 Izdajanje debetnih kartic	41
3.2.2.1 Medbančne provizije in vsi stroški bank izdajateljic	42
3.2.2.2 Vsi prihodki in stroški bank izdajateljic	43
3.2.2.3 Medbančne provizije in stroški procesiranja	45
3.2.3 Izdajanje kreditnih kartic	46
3.2.3.1 Medbančne provizije in vsi stroški bank izdajateljic	47
3.2.3.2 Vsi prihodki in stroški bank izdajateljic	48
3.2.3.3 Medbančne provizije in stroški procesiranja	49
3.2.4 Sprejemanje kartic	50
3.2.4.1 Sprejemanje debetnih kartic	51
3.2.4.2 Sprejemanje kreditnih kartic	52
3.3 Analiza ukrepa na primeru slovenskih bank	53
3.3.1 Osnovni podatki o kartičnem poslovanju v Sloveniji	54
3.3.2 Izdajanje debetnih kartic	55
3.3.2.1 Medbančne provizije in vsi stroški bank izdajateljic	56

3.3.2.2	Vsi prihodki in stroški bank izdajateljic.....	57
3.3.2.3	Medbančne provizije in stroški procesiranja.....	58
3.3.3	Izdajanje kreditnih kartic	59
3.3.3.1	Medbančne provizije in vsi stroški bank izdajateljic	59
3.3.3.2	Vsi prihodki in stroški bank izdajateljic.....	60
3.3.3.3	Medbančne provizije in stroški procesiranja.....	61
3.3.4	Sprejemanje kartic	62
3.4	Povzetek analiz obeh držav.....	62
3.5	Pomanjkljivosti analize.....	63
3.6	Možne posledice regulacije	64
3.7	Direktiva EU o plačilnih storitvah	67
SKLEP.....		68

LITERATURA IN VIRI.....	71
--------------------------------	-----------

KAZALO TABEL

Tabela 1: Kartično poslovanje na Madžarskem v letu 2009 (nacionalni promet)	40
Tabela 2: Višina medbančnih provizij za različne kartice na Madžarskem v letu 2009.....	41
Tabela 3: Primerjava višine medbančne provizije s stroški poslovanja z debetno kartico za banke na Madžarskem leta 2009 (na transakcijo, v EUR)	43
Tabela 4: Povprečni prihodki iz transakcije (samo kartica) in stroški madžarskih bank iz naslova debetnih kartic v primeru povprečnega uporabnika (v EUR).....	44
Tabela 5: Povprečni transakcijski prihodki (kartica in transakcijski račun) in stroški madžarskih bank iz naslova debetnih kartic v primeru povprečnega uporabnika (v EUR).....	45
Tabela 6: Primerjava višine medbančne provizije s stroški procesiranja transakcij z debetno kartico za banke na Madžarskem leta 2009 (na transakcijo, v EUR).....	46
Tabela 7: Primerjava višine medbančne provizije s skupnimi stroški poslovanja s kreditno kartico za banke na Madžarskem leta 2009 (na transakcijo, v EUR).....	47
Tabela 8: Prihodki in stroški madžarskih bank iz naslova povprečne transakcije s kreditno kartico v primeru povprečnega uporabnika kartice (v EUR).....	48
Tabela 9: Primerjava višine medbančne provizije s stroški procesiranja transakcij s kreditno kartico za banke na Madžarskem leta 2009 (v EUR)	49
Tabela 10: Višina transakcije s kreditno kartico za madžarske banke, s katero bi se pokrili stroški procesiranja (v EUR)	50
Tabela 11: Prihodki in stroški bank pridobiteljic na Madžarskem ob sprejemanju debetnih kartic (v EUR).....	52
Tabela 12: Prihodki in stroški bank pridobiteljic na Madžarskem ob sprejemanju kreditnih kartic (v EUR).....	53
Tabela 13: Plačila s karticami, izdanimi v Sloveniji, leta 2013 (nacionalni promet)	54
Tabela 14: Višina medbančnih provizij v Sloveniji leta 2015	54
Tabela 15: Delež transakcij z bančnimi karticami glede na tip produkta v Sloveniji leta 2013... 55	55

Tabela 16: Primerjava stroškov debetnih kartic v Sloveniji za leto 2013 in na Madžarskem za leto 2009 (v EUR).....	56
Tabela 17: Primerjava višine medbančne provizije s skupnimi stroški poslovanja z debetno kartico za banke v Sloveniji leta 2013 (na transakcijo, v EUR)	57
Tabela 18: Prihodki (zgolj debetna kartica) in stroški slovenskih bank iz naslova povprečne transakcije z debetno kartico v primeru povprečnega uporabnika kartice (v EUR).....	57
Tabela 19: Prihodki (transakcijski račun in debetna kartica) in stroški slovenskih bank iz naslova povprečne transakcije z debetno kartico v primeru povprečnega uporabnika kartice (v EUR)	58
Tabela 20: Primerjava višine medbančne provizije s stroški procesiranja transakcij z debetno kartico za banke v Sloveniji leta 2013 (na transakcijo, v EUR)	58
Tabela 21: Primerjava stroškov debetnih kartic v Sloveniji za leto 2013 in na Madžarskem za leto 2009 (v EUR).....	59
Tabela 22: Primerjava višine medbančne provizije s skupnimi stroški poslovanja s kreditno kartico za banke v Sloveniji v letu 2013 (na transakcijo, v EUR).....	60
Tabela 23: Prihodki in stroški slovenskih bank iz naslova povprečne transakcije s kreditno kartico v primeru povprečnega uporabnika kartice (v EUR).....	60
Tabela 24: Primerjava višine medbančne provizije s stroški procesiranja povprečne transakcije s kreditno kartico za banke v Sloveniji leta 2013 (v EUR)	61
Tabela 25: Višina transakcije s kreditno kartico, s katero bi se pokrili stroški v primeru Slovenije (v EUR).....	62

KAZALO SLIK

Slika 1: Razširjenost kartičnih shem v svetu v letih 2009 in 2015 (v %)	6
Slika 2: Število plačil s karticami, izdanimi v Sloveniji v obdobju 2005–2015 (v tisoč).....	7
Slika 3: Vrednost transakcij s karticami, izdanimi v Sloveniji, v obdobju 2005–2015 (v mio EUR)	7
Slika 4: Število transakcij s karticami, izdanimi v EU (v mio), in njihova vrednost v obdobju 2005–2015 (v mio EUR).....	8
Slika 5: Gibanje povprečne kartične transakcije v Sloveniji in EU v obdobju 2005–2015 (v EUR)	8
Slika 6: Povprečno število kartic na prebivalca v državah članicah EU za leti 2005 in 2015	9
Slika 7: Relativni deleži uporabe gotovine in plačilnih kartic v državah članicah EU za leto 2011 (v %).....	10
Slika 8: Organizacija ter nadomestila v tripartitnih in štiripartitnih kartičnih sistemih.....	11
Slika 9: Grafična ponazoritev gibanja provizij ob kartični transakciji.....	14
Slika 10: Višina medbančne provizije za povprečno transakcijo z debetno kartico v državah članicah EU leta 2015 (v EUR)	35
Slika 11: Višina medbančne provizije za povprečno transakcijo s kreditno kartico v državah članicah EU leta 2015 (v EUR)	36
Slika 12: Stroški poslovanja z debetnimi karticami bank na Madžarskem v letu 2009 (v %).....	42

Slika 13: Višina povprečne transakcije, opravljene z debetno kartico, glede na mesečno število transakcij, ki je potrebno za pokritje vseh nastalih stroškov banke v primeru povprečnega uporabnika na Madžarskem (v EUR)	44
Slika 14: Porazdelitev stroškov kreditnih kartic bank na Madžarskem leta 2009 (v %)	47
Slika 15: Višina povprečne transakcije kreditne kartice glede na mesečno število transakcij, ki zadostuje za pokritje vseh stroškov madžarskih bank iz naslova kreditnih kartic (v EUR)..	49
Slika 16: Porazdelitev stroškov bank pridobiteljic na Madžarskem za leto 2009 (v %)	51

UVOD

Evropska komisija (v nadaljevanju Komisija) je julija 2013 sprejela predlog uredbe o medbančnih provizijah za kartične transakcije (v nadaljevanju uredba). Cilj predloga je urejati kartično poslovanje v celotni Evropski uniji (v nadaljevanju EU). Ta zakonodajni okvir je bil med drugim pripravljen zaradi hitre rasti uporabe kartic in pomanjkanja enotnih pravil znotraj EU, ki bi omogočila oblikovanje enotnega notranjega trga.

Uredba se osredotoča na omejitve višine medbančnih provizij ter spremembo pravil in poslovnih praks, ki so jih v preteklosti oblikovale kartične sheme. Visoke medbančne provizije in omejujoča pravila kartičnega poslovanja naj bi trgovcem povzročali visoke stroške pri sprejemanju kartic, ki naj bi jih le-ti krili z višjimi maloprodajnimi cenami. Posredno naj bi torej pravila in prakse, ki so se dolgo uporabljala na področju kartičnega poslovanja, zviševala cene blaga in storitev. Z ustrezno regulacijo kartičnega poslovanja bi tako trgovci ustvarili prihranek, ki bi ga z znižanjem maloprodajnih cen prenesli na končne potrošnike. To je Komisijo spodbudilo k pripravi uredbe, ki je obravnavana v tem magistrskem delu.

Kartične sheme so v želji po čim bolj optimalnem delovanju kartičnega sistema oblikovale številna pravila in poslovne prakse, kot so na primer pravilo spoštovanja vseh kartic, uporaba medbančne provizije države prodajnega mesta, prepoved doplačil v primeru plačil s karticami itd. Za najbolj problematičnega se je zaradi svoje kompleksnosti izkazal sistem medbančnih provizij. Te provizije se zaračunavajo med bankami izdajateljicami kartic in bankami lastnicami POS terminalov, največja težava pa je njihova neenotnost med državami članicami EU.

S predpisi, kot jih je predvidela Komisija, se opredeljuje najvišja še dovoljena višina medbančnih provizij in spreminjajo nekatera veljavna pravila. Vsi ti ukrepi bodo precej vplivali tudi na bančni sektor, saj bodo banke iz naslova nižjih medbančnih provizij ustvarile manj prihodkov, spremembe pravil kartičnega poslovanja pa bi lahko nekoliko zmedle tudi uporabnike kartic. Predpisi pa ne bodo vplivali zgolj na banke in uporabnike kartic, temveč tudi na trgovce, ki kot plačilno sredstvo sprejemajo kartice, in druge subjekte v kartičnem poslovanju, kot so procesni centri.

Namen magistrskega dela je predstaviti kartično poslovanje (predvsem štiripartitne kartične sisteme, na katere se nanašajo predpisi), problematiko medbančnih provizij in zakonske ureditve tega področja na ravni EU.

Cilj magistrskega dela je podrobneje spoznati predlagane ukrepe Komisije na področju kartičnega poslovanja ter analizirati možne finančne posledice uveljavitve uredbe za madžarske in slovenske banke. Madžarske banke so bile izbrane zaradi študij, ki ju je madžarska centralna banka (v nadaljevanju MNB) izdala v letih 2011 in 2012. Omenjeni študiji omogočata podroben vpogled v kartično poslovanje na Madžarskem in vsebujeta podatke o prihodkih in odhodkih iz naslova kartičnega poslovanja madžarskih bank. To sta tudi edini študiji, ki omogočata celovit in natančen vpogled v podatke, ki so nujni za empirično analizo. Obenem želim v magistrskem delu

predstaviti ostale možne posledice regulacije za subjekte, vključene v sistem kartičnega poslovanja (zvišanje cen bančnih storitev, uporaba cenejših plačilnih sredstev itd.).

Glavna raziskovalna vprašanja, na katera poskušam odgovoriti v tem magistrskem delu, se nanašajo na ukrepe iz uredbe:

- Raziskovalno vprašanje št. 1: Ali bi odprava veljavnih pravil kartičnih shem lahko imela negativne posledice na delovanje sistema kartičnega poslovanja (bolj zapleteno plačevanje s karticami, zmanjšanje uporabe kartic kot plačilnega sredstva itd.)?
- Raziskovalno vprašanje št. 2: Ali lahko znižanje medbančnih provizij privede k znižanju maloprodajnih cen blaga in storitev?
- Raziskovalno vprašanje št. 3: Ali lahko znižanje medbančnih provizij negativno vpliva na uporabnike plačilnih kartic (zvišanje cen bančnih storitev)?

Na raziskovalno vprašanje št. 1 poskušam odgovoriti s primerjalno analizo. Opišem in obravnavam pravila kartičnih shem, ki so veljala pred uvedbo regulacije, ter prikažem, kako bo regulacija vplivala na posamezno pravilo (ali ga bo spremenila ali odpravila). Poleg tega poskušam ugotoviti, kako bi odprava ali sprememba posameznega pravila v praksi vplivala na posamezne udeležence. Pri raziskovalnem vprašanju št. 2 uporabljam metodo kompilacije, saj pri analizi tega vprašanja upoštevam predvsem izkušnje držav, ki so regulacijo medbančnih provizij že uvedle in uspešno analizirale njene učinke. Odgovor na raziskovalno vprašanje št. 3 poskušam najti s primerjalno analizo, v kateri si na različne načine prizadevam prikazati, da višina medbančne provizije, kot je določena v uredbi, dolgoročno za banke ni vzdržna, zato bodo morale banke zaradi nižjih medbančnih provizij zvišati cene svojih storitev.

V prvem delu magistrskega dela je poudarek na predstavitvi delovanja kartičnega sistema. Predstavljeni so njegov razvoj, vrste kartic in kartičnih sistemov, trendi uporabe plačilnih kartic in podan podroben opis sistema delovanja medbančnih provizij. Sledi del, posvečen predlogu uredbe, v katerem obravnavam predlog in ozadje nastanka uredbe. Osrednji del magistrskega dela sestavlja analiza ukrepov, ki jih je predlagala Komisija, na primeru madžarskih in slovenskih bank. Analiza se nanaša na izdajateljsko in pridobiteljsko dejavnost bank. Zadnji del pa je namenjen predstavitvi morebitnih dodatnih posledic regulacije, ki lahko prizadenejo ne le bančni sektor, temveč tudi druge udeležence (procesne center, imetnike kartic, trgovce itd.), ter direktive o plačilnih storitvah, ki bo v prihodnosti prinesla dodatne spremembe na področju kartičnega poslovanja.

1 KARTIČNO POSLOVANJE

1.1 Zgodovina kartičnega poslovanja

Prve plačilne kartice so se razvile v začetku prejšnjega stoletja. Zanimivo je, da prvih plačilnih kartic niso izdale banke, temveč veliki trgovci z blagom, nafto in večje hotelske verige. Kartice

so bile preproste, narejene iz papirja, in namenjene pomembnejšim in zaupanja vrednim strankam. Pozneje so se začeli uporabljati drugi materiali in pojavile so se kartice iz na primer železa in kovine. Imetniki kartic so jih lahko uporabljali zgolj pri trgovcih, ki so jih izdali (trгоvec je za plačilo sprejel zgolj kartice, ki jih je sam tudi izdal) (Bellis, b.l.).

Leta 1949 se je ameriškemu poslovnežu Franku McNamari porodila zamisel o oblikovanju plačilnega sredstva, ki bi lahko kadar koli nadomestilo denar, ko zaradi pozabljene denarnice ni mogel plačati poslovne večerje, ki jo je organiziral. Leto pozneje je kartonasto plačilno kartico (Diners) uporabil za plačilo večerje v isti restavraciji. Dogodek je v zgodovini plačilnih kartic znan pod imenom »Prva večerja« (MacDonald & Tompkins, 2017).

Tako poslovanje je hitro postalo zelo priljubljeno in razširjeno. Dokončni prodor na trg plačilnih instrumentov so karticam omogočile banke, ki so v naslednjih letih s svojim vstopom na trg kartičnega poslovanja pripomogle k razširitvi brezgotovinskega poslovanja (MacDonald & Tompkins, 2017). Zelo hitro so se razvile tudi vse predhodnice danes bolj poznanih kartičnih shem, kot so Visa, MasterCard, Diners, American Express, JCB itd.

Pri prvih plačilnih karticah še ne moremo govoriti o elektronskem poslovanju, saj je poslovanje potekalo ročno prek tako imenovanih ročnih imprinterjev. V 70. letih prejšnjega stoletja se je razvil zapis na magnetnem traku, s katerim je bilo omogočeno elektronsko poslovanje. Pametne kartice z vgrajenim čipom, kot jih poznamo danes, so se razvile sredi 80. let prejšnjega stoletja. V zadnjih letih uspešno prodira na trg kartičnega poslovanja brezstična tehnologija, ki omogoča hitrejšo in enostavnejšo poslovanje.

1.2 Vrste kartic in razširjenost njihove uporabe

Hitra rast uporabe kartic je pripomogla k hitremu razvoju različnih vrst kartic. Kartice se ne delijo zgolj na debetne ali kreditne ter na kartice MasterCard ali Visa itd. Razvrstimo jih lahko v različne kategorije, in sicer glede na:

- izdajatelja;
- imetnika/uporabnika;
- vrsto kartice;
- uporabljeno tehnologijo.

Najosnovnejša delitev kartic je delitev glede na izdajatelja. V tem primeru se kartice delijo na bančne in nebančne. Že iz poimenovanja je razvidno, da bančne kartice izdajajo banke. Zanje morajo banke od upravljavcev kartičnih shem, kot so MasterCard, Visa, Maestro, UnionPay itd., pridobiti licenco za izdajanje. Nebančne kartice, kot so Diners, American Express, Mercator Pika itd., izdajo drugi gospodarski subjekti. Pri tem je treba poudariti še, da gre v primeru nebančnih kartic izključno za izdajo kreditnih kartic.

Za boljšo predstavo si pogledajmo kolikšen delež v slovenskem prostoru zasedajo ene in druge kartice. Po podatkih Banke Slovenije je bilo konec leta 2015 v Sloveniji 73 % kartic, ki so jih izdale banke, preostalih 27 % kartic so izdali gospodarski subjekti. Tukaj je treba poudariti, da so v primerjavo zajete tako kreditne kot tudi debetne kartice, zato je delež bančnih kartic tudi tako visok. Če primerjamo zgolj število kreditnih kartic v Sloveniji konec leta 2015, je razmerje popolnoma drugačno. Kot izdajatelji kreditnih kartic prevladujejo gospodarski subjekti. Konec leta 2015 je bilo v Sloveniji izdanih več nebančnih kartic, njihov delež je znašal kar 57 %. Kreditne kartice, ki so jih izdale banke, so obsegale zgolj 43 % izdanih kartic (Banka Slovenije, 2016, str. 43). To dejstvo niti ni tako zelo presenetljivo, če pomislimo na to, kako razširjene so v Sloveniji kartice Mercatorja, Dinersa, American Expressa in drugih. V njihovo prid je predvsem dejstvo, da je mnoge izmed nebančnih kreditnih kartic precej lažje dobiti kot kreditne kartice, ki jih izdajajo banke. Gospodarski subjekti namreč ne preverjajo imetnika in njegove kreditne zgodovine tako podrobno kot banke.

Kartice lahko delimo tudi glede na uporabnika. Tako poznamo na primer osebne kartice, ki se izdajajo fizičnim osebam, in poslovne kartice, ki se izdajajo poslovnim subjektom oziroma pravnim osebam in samostojnim podjetnikom.

Če zadevo ponovno ponazorimo, lahko za Slovenijo iz podatkov Banke Slovenije za konec leta 2015 razberemo, da je bilo 88 % vseh kartic izdanih fizičnim osebam, 12 % kartic pa je bilo izdanih pravnim osebam. Ob tem je treba izpostaviti, da je statistika Banke Slovenije glede delitve kartic na poslovne in osebne nekoliko okrnjena, saj se ta delitev upošteva zgolj pri kreditnih karticah. Delitve glede na uporabnika pri debetnih karticah žal ni, čeprav pregled ponudbe slovenskih bank hitro pokaže, da banke pravnim osebam izdajajo tudi debetne kartice (Banka Slovenije, 2016, str. 43).

Glede na vrsto se kartice delijo na predplačniške, debetne in kreditne kartice, med katere spadajo kartice z odloženim plačilom in posojilne kartice. Glavna razlika med njimi je način obremenitve imetnika kartice. Pri predplačniški kartici si imetnik nanjo naloži določen znesek, s katerim nato razpolaga, kartica pa se bremeni takoj. Ko imetnik ta znesek porabi, s kartico ne more več plačevati oziroma mora nanjo ponovno naložiti denarna sredstva. Za debetno kartico je značilno, da je vezana na transakcijski račun, imetnikov transakcijski račun pa se za znesek nakupa bremeni takoj. Kreditne kartice z odloženim plačilom omogočajo odlog plačila, imetnik celotni znesek svoje obveznosti poravnava enkrat na mesec. Posojilne kartice oziroma angl. *revolving* kartice so podobne kreditnim karticam z odloženim plačilom, največja razlika je v načinu poravnave. Pri posojilnih karticah se poravnava izrazi v odstotkih dejanske porabe. Imetnik kartice porabljeni znesek poravnava z relativnim deležem mesečne porabe. Znesek, porabljen v tekočem mesecu, se ne poravnava v celoti, temveč v relativnem deležu. Nепoravnani dolg, ki ga banka obrestuje, se prenese v naslednji mesec.

V statistiki Banke Slovenije so kartice razdeljene na debetne in kreditne. Žal ni točnih podatkov o tem, koliko je katere vrste kreditnih kartic, lahko pa glede na ponudbo slovenskih bank in podatke MasterCarda, ki ima na slovenskem trgu kreditnih kartic večinski delež,

predpostavljamo, da imajo večinski delež kartice z odloženim plačilom, manj pa je posojilnih kartic (Jug, 2012). Predplačniške kartice so na slovenski trg vstopile šele pred kratkim, konkretnih podatkov o njihovi razširjenosti pa ni mogoče najti. Po podatkih podjetja, ki skrbi za distribucijo teh kartic, naj bi letno v Sloveniji približno 100.000 uporabnikov teh kartic opravilo nekaj več kot 600.000 transakcij (Bizovičar, 2014).

Razlika v številu debetnih in kreditnih kartic, izdanih v Sloveniji, konec leta 2015 ni bila velika. Konec leta 2015 je bilo v Sloveniji izdanih nekaj manj kot 2.400.000 debetnih kartic in približno 2.175.000 kreditnih kartic (upoštevane so vse kartice ne glede na izdajatelja in uporabnika kartice) (Banka Slovenije, 2016, str. 43).

Kartice pa lahko delimo tudi s tehnološkega vidika, in sicer na kartice z magnetnim zapisom, pri katerih so podatki o imetniku in tipu kartice shranjeni na magnetnem traku na hrbtne strani kartice, in na pametne kartice, pri katerih so podatki shranjeni na čipu. Takšno tehnologijo ima večina kartic izdanih v Evropi.

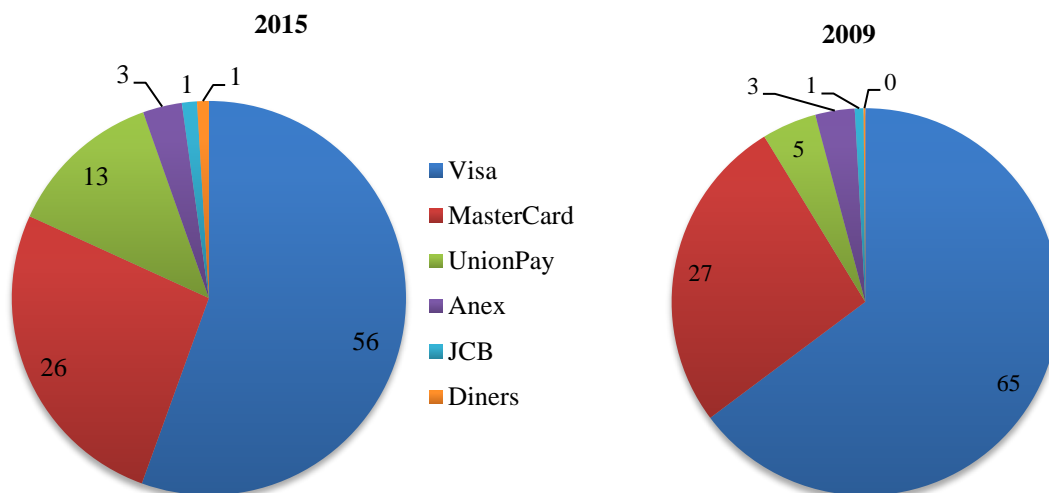
Za množično uvedbo čip tehnologije v Evropi so najbolj zaslužne svetovne kartične sheme, ki so bankam predpisale, da je rok za uvedbo 1. januar 2015. Ta tehnologija je v kartičnem poslovanju znana kot tehnologija EMV. Poimenovana je po kartičnih shemah EuroPay, MasterCard in Visa, ki so izoblikovale njene standarde. Razlog za uvedbo je bila predvsem večja varnost imetnika, saj naj bi bilo čip težje ponarediti kot zapis na magnetnem traku. Največji problem tehnologije EMV je njena majhna uporaba. Združene države Amerike (v nadaljevanju ZDA) na primer je še vedno niso v celoti uvedle, temveč se pri poslovanju še vedno uporablja zapis na magnetnem traku. Zato so redke kartice opremljene zgolj s tehnologijo EMV. Danes so najpogostejše kartice opremljene s kombinacijo obeh tehnologij in imajo tako čip kot tudi magnetni trak, zato jih lahko uporabljamo povsod po svetu. Čeprav je bila uvedba tehnologije EMV za banke precejšen zalogaj, saj je bilo treba nadgraditi kartice, POS terminale in obstoječe bankomate, so se banke, tudi zaradi večje varnosti poslovanja, na novo tehnologijo pozitivno odzvale (Weiss, 2004).

V zadnjih letih so se na trgu pojavile brezstične kartice, ki omogočajo hitrejšo in enostavnejšo plačevanje blaga in storitev, saj do določenega zneska transakcije s tako kartico ni treba potrditi z vnosom številke PIN. Dovolj je že, da imetnik kartico zgolj prisloni na POS terminal, ki omogoča brezstično poslovanje, in transakcija je opravljena.

V začetku poglavja so bile omenjene nekatere svetovne kartične sheme, zato je v nadaljevanju prikazana njihova razširjenost po svetu. Žal za Slovenijo ni mogoče pridobiti konkretnih podatkov o številu kartic, ki so izdane v okviru posamezne kartične sheme, vendar je iz pregleda ponudbe slovenskih bank razvidno, da pri debetnih karticah zagotovo prevladuje kartica Maestro, ki jo je mogoče ob odprtju računa pridobiti v skoraj vseh slovenskih bankah. Debetna kartica Visa je sicer prisotna, vendar nikakor ne v tako velikem obsegu kot Maestro. Pri kreditnih karticah je težko ugotoviti, katera kartična shema prevladuje, saj tako MasterCard kot Visa ponujajo skoraj vse slovenske banke. Vseeno menim, da pri kreditnih karticah prevladuje MasterCard. To dejstvo je glede na razširjenost teh dveh kartičnih shem v svetu kar

presenetljivo. Kot je razvidno s Slike 1, ki prikazuje razširjenost kartičnih shem v svetu za leti 2009 in 2015, ima Visa več kot polovični tržni delež, sledi ji MasterCard s približno 25-odstotnim tržnim deležem. Zanimivo je, da je UnionPay v šestih letih dosegel ogromen napredek, saj je svoj delež v tem obdobju več kot podvojil.

Slika 1: Razširjenost kartičnih shem v svetu v letih 2009 in 2015 (v %)

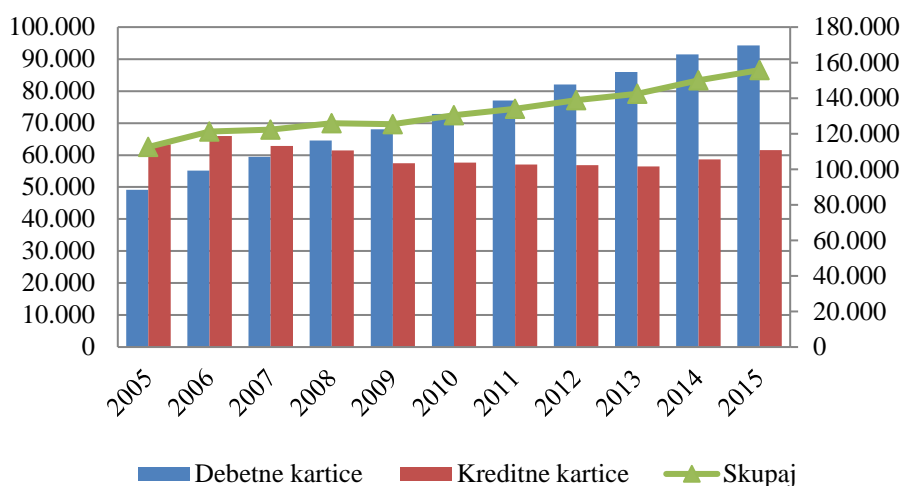

Vir: The Nilson Report, Purchase Transactions on Global Cards in 2015, 2016; The Nilson Report, Worldwide Purchase Transactions Global General Purpose Card, 2010.

1.3 Uporaba plačilnih kartic v Sloveniji in EU

Statistika Banke Slovenije kaže, da uporaba plačilnih kartic iz leta v leto narašča. Število plačil z bančnimi karticami v Sloveniji je v obdobju 2005–2015 vseskozi naraščalo (tudi v času krize). S Slike 2 lahko razberemo zanimivo dejstvo, da se je število plačil s kreditnimi karticami sicer zmanjšalo, vendar pa se je povečalo število plačil z debetnimi karticami.

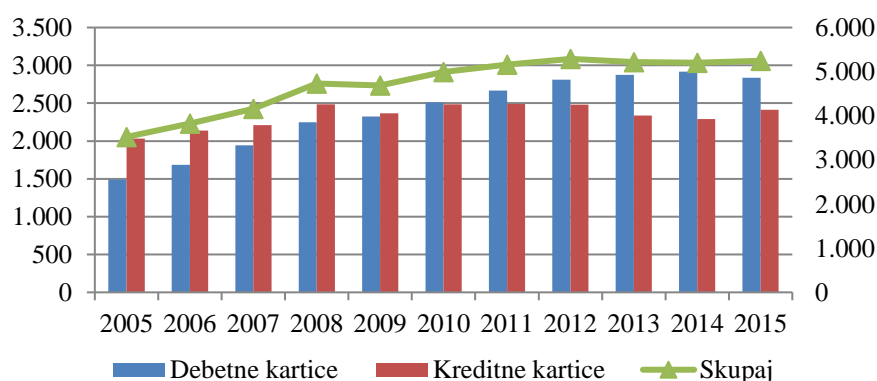
Slika 2: Število plačil s karticami, izdanimi v Sloveniji v obdobju 2005–2015 (v tisoč)

Vir: Banka Slovenije, Bilten, 2016, str. 43.

Podoben trend kot pri številu transakcij je mogoče zaznati pri vrednosti transakcij, kar ponazarja Slika 3. Od leta 2005 do leta 2015 je vrednost vseh kartičnih transakcij zrasla za približno 1.726 milijon evrov (v nadaljevanju EUR). Slika 3 prikazuje trend rasti vrednosti transakcij, čeprav je bila vrednost transakcij v zadnjih letih nekoliko nižja kot leta 2012. S karticami smo Slovenci v letih 2013, 2014 in 2015 opravili več transakcij kot leta 2012, vendar je bila povprečna vrednost transakcije v teh letih nekoliko nižja, kar v nadaljevanju prikazuje Slika 5. S Slike 3 je razvidno, da se je vrednost transakcij, opravljenih s kreditnimi karticami, od leta 2011 nekoliko znižala, vrednost transakcij, opravljenih z debetnimi karticami pa narasla. Izjema je leto 2015, ko se je vrednost transakcij z debetnimi karticami znižala, vrednost transakcij s kreditnimi karticami pa zvišala.

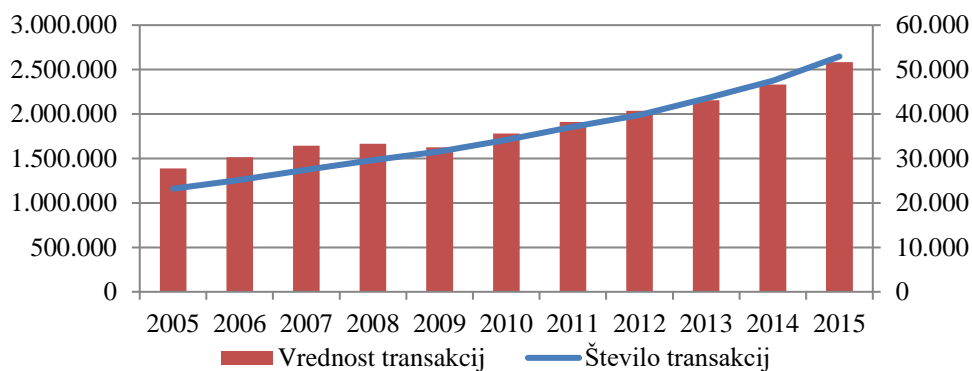
Slika 3: Vrednost transakcij s karticami, izdanimi v Sloveniji, v obdobju 2005–2015 (v mio EUR)

Vir: Banka Slovenije, Bilten, 2016, str. 43.

Podobno analizo lahko na podlagi podatkov Evropske centralne banke (v nadaljevanju ECB) opravimo za območje EU. Slika 4 prikazuje podatke o številu vseh kartičnih plačil, s katere je razvidno, da uporaba kartic iz leta v leto narašča. Žal na ravni EU ni delitve na kreditne in debetne kartice, da bi lahko evropske trende primerjali s slovenskimi.

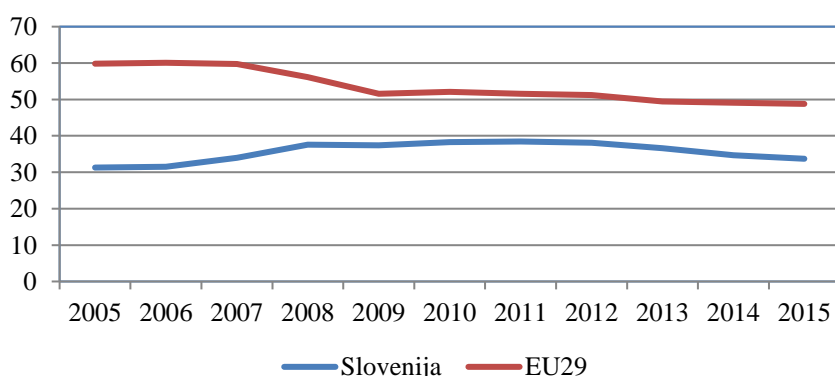
Slika 4: Število transakcij s karticami, izdanimi v EU (v mio), in njihova vrednost v obdobju 2005–2015 (v mio EUR)

Vir: Evropska centralna banka, *Payment instruments and large-value and retail payment system, b.l.*

Zanimiva je primerjava povprečne višine transakcije v Sloveniji in EU. Kot je razvidno s Slike 5, je bila še leta 2005 povprečna transakcija v EU za približno 30 EUR višja od povprečne transakcije v Sloveniji. Ta razlika se je do leta 2015 močno zmanjšala in sedaj znaša približno 15 EUR. Razlog za zmanjšanje razlike je izključno izredno znižanje povprečne transakcije v EU, ki se je v izbranem obdobju znižala za skoraj 20 %.

Slika 5: Gibanje povprečne kartične transakcije v Sloveniji in EU v obdobju 2005–2015 (v EUR)

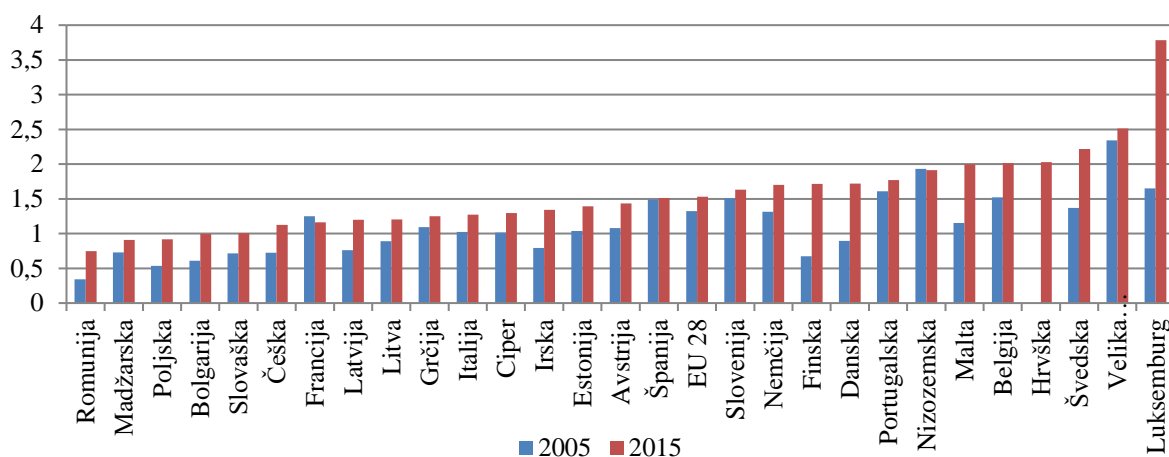

Vir: Evropska centralna banka, *Payment instruments and large-value and retail payment systems, b.l.a*; Banka Slovenije, *Bilten, 2016, str. 43.*

Plačilne kartice so vse bolj razširjene, kar kaže Slika 6, ki prikazuje povprečno število kartic na prebivalca v posameznih državah članicah EU. Iz primerjave za leti 2005 in 2015 je razvidno, da

je bila Slovenija še leta 2005 po številu kartic na prebivalca v samem evropskem vrhu (kar na 6. mestu). Leta 2015 smo nazadovali na 12. mesto in smo še komaj nad povprečjem EU. V tem obdobju se povprečno število kartic na prebivalca v Sloveniji ni bistveno povečalo, zgolj za 0,12 kartice na prebivalca. V obdobju 2005–2015 je velik napredek uspel Danski in Finski, ki sta se z 18. oziroma 25. mesta povzpeli med prvih 10 držav z največ karticami na prebivalca. Na drugi strani so v tem obdobju močno nazadovale Nizozemska, ki je z 2. mesta leta 2005 nazadovala na 7. mesto leta 2015, Španija, ki je s 7. mesta nazadovala na 14. mesto, in Francija, ki je z 11. mesta nazadovala na 23. mesto. Francija in Nizozemska sta edini državi, v katerih je bilo povprečno število kartic na prebivalca leta 2015 celo nižje od tistega leta 2005. V tem obdobju se je povprečno število kartic na prebivalca najbolj povečalo v Luksemburgu in na Finskem. Finci so imeli leta 2015 v svojih denarnicah v povprečju eno kartico več kot leta 2005, prebivalci Luksemburga pa kar dve kartici več kot leta 2005.

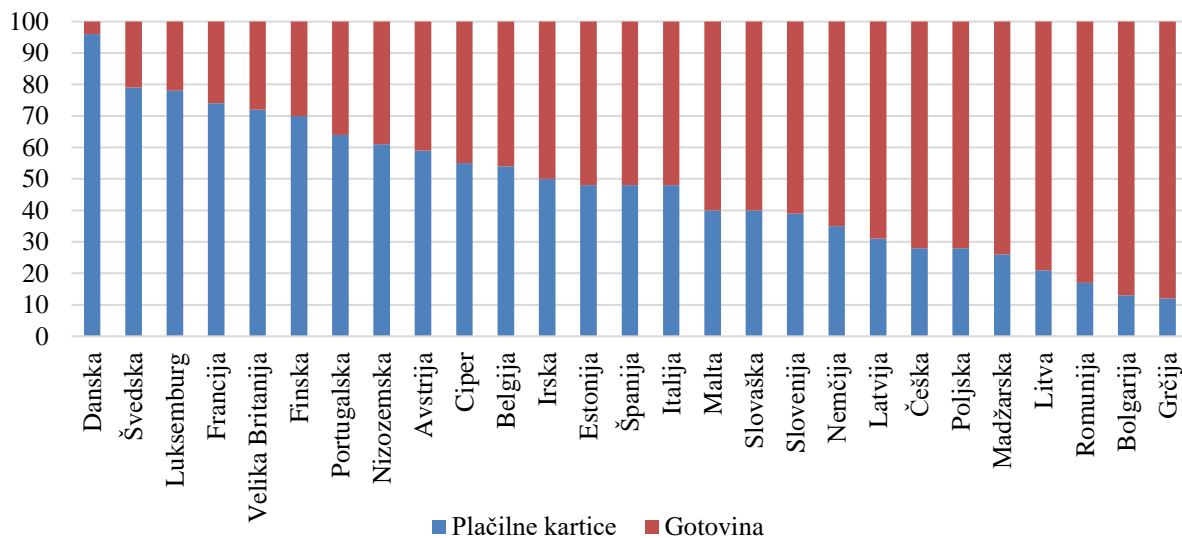
Slika 6: Povprečno število kartic na prebivalca v državah članicah EU za leti 2005 in 2015

Vir: Evropska centralna banka, Statistical Data Warehouse. Number of cards issued by resident payment service providers per capita, b.l.b

Kako pomembne so kartice kot plačilno sredstvo v posameznih državah članicah EU, razkriva Slika 7, ki prikazuje razmerje med uporabo gotovine in plačilnih kartic v posamezni državi članici. Najbolj izstopa Danska, kjer se posluje skoraj izključno s karticami. Po velikem deležu kartičnega poslovanja izstopajo skandinavske države. Slovenija je z 39 % v drugi polovici držav članic EU. Zanimivo je, da pri pogostosti uporabe kartic za Slovenijo zaostaja celo Nemčija.

Slika 7: Relativni deleži uporabe gotovine in plačilnih kartic v državah članicah EU za leto 2011
(v %)

Vir: C. Riefa et al. Study on the impact of directive 2007/64/EC on payment services in the internal market and on the application of regulation (EC) No 924/2009 on cross-border payments in the community, 2013, str. 340 in 341.

1.4 Tripartitni in štiripartitni sistemi

Delovanje kartičnih sistemov je v osnovi organizirano v tripartitne ali štiripartitne sisteme. Kot razkrivata že imeni, se najbolj razlikujeta po številu udeležencev v posameznem sistemu. Pri tripartitnih sistemih so udeleženi trije subjekti, in sicer imetnik plačilne kartice, trgovec in podjetje, ki hkrati nastopa kot izdajatelj, pridobitelj in upravljalec kartične sheme. Kartične sheme, ki delujejo na ta način, sta na primer Diners in American Express. Pri štiripartitnih sistemih so udeleženci štirje, in sicer poleg trgovca in imetnika kartice še banka izdajateljica in banka pridobiteljica. Štiripartitni poslovni model je značilen za svetovne kartične sheme (MasterCard, Visa), ki nadzorujejo kartične transakcije in delovanje celotnega sistema. Na Sliki 8 je grafično prikazana razlika med udeleženci v tripartitnem in štiripartitnem sistemu.

Sistema se ne razlikujeta zgolj v številu udeležencev ampak tudi v vrsti kartic, ki jih izdajata. Tripartitne kartične sheme izdajajo zgolj kreditne kartice, medtem ko štiripartitne poleg kreditnih kartic izdajajo tudi debetne kartice, pri čemer izdajanje debetnih kartic prevladuje.

V štiripartitnem sistemu ni nujno, da je ista banka hkrati izdajateljica in pridobiteljica kartic. Banke se lahko odločijo, da bodo zgolj izdajateljice ali zgolj pridobiteljice kartic, kar pri tripartitnem sistemu ni mogoče. Subjekt, ki izdaja kartice v tripartitnem sistemu, mora namreč nujno ponujati tudi storitev pridobiteljstva teh kartic.

V obeh sistemih se udeležencem zaračunavajo nadomestila. V nadaljevanju je opisana razlika v zaračunanih nadomestilih, ki je prikazana tudi na Sliki 8.

V štiripartitnem sistemu se pojavlja pet glavnih nadomestil:

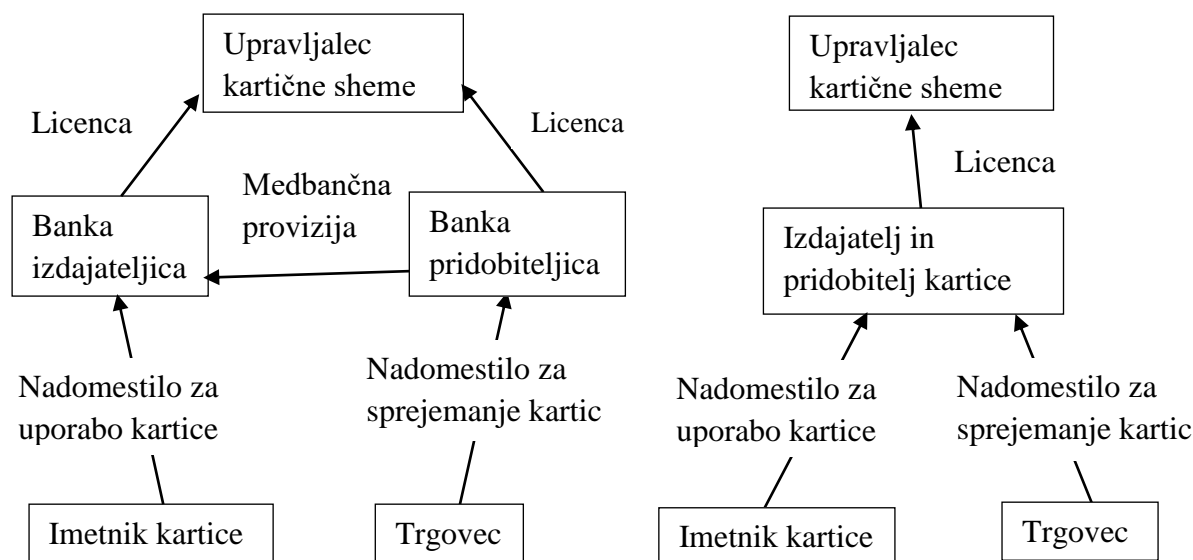
- nadomestilo za uporabo kartice (banka izdajateljica ga zaračuna imetniku kartice);
- licenca za izdajanje kartic (upravljalec sheme jo zaračuna banki izdajateljici);
- nadomestilo za sprejemanje kartic (banka pridobiteljica ga zaračuna trgovcu);
- licenca za sprejemanje kartic (upravljalec sheme jo zaračuna banki pridobiteljici);
- medbančna provizija (banka izdajateljica jo zaračuna banki pridobiteljici).

Na drugi strani v tripartitnem sistemu obstajajo zgolj tri vrste provizij:

- nadomestilo za uporabo kartice (izdajatelj kartice ga zaračuna imetniku kartice);
- nadomestilo za sprejemanje kartic (pridobitelj ga zaračuna trgovcu);
- licenca za izdajanje in sprejemanje kartic (upravljalec sheme jo zaračuna izdajatelju oziroma pridobitelju kartice).

Opazimo lahko, da se medbančne provizije obračunavajo samo v štiripartitnem sistemu. Tripartitni sistem teh provizij ne pozna, saj je izdajatelj in pridobitelj isti subjekt (Börestam & Schmiedel, 2011, str. 10). Zato v tripartitnem sistemu ni potrebna dodatna provizija, ki bi jo izdajatelj prejel od pridobitelja, saj je to v tripartitnih shemah dejansko isti subjekt.

Slika 8: Organizacija ter nadomestila v tripartitnih in štiripartitnih kartičnih sistemih

Vir: Brimstone Consulting, What are three and four party card schemes, b.l.

1.5 Delovanje štiripartitnega kartičnega sistema

Ker so medbančne provizije prisotne samo v štiripartitnih sistemih, se bom v magistrskem delu osredotočila nanje. Preden podrobneje predstavim delovanje kartičnega sistema, naj za lažje razumevanje predstavim ključne subjekte, ki delujejo na trgu plačilnih kartic, saj se ta

terminologija uporablja v celotnem magistrskem delu. V štiripartitnem kartičnem sistemu najpogosteje nastopajo:

- **imetnik oziroma lastnik kartice (angl. *cardholder*):** oseba, ki ji izdajatelj plačilnih kartic izda kartico;
- **banka izdajateljica oziroma izdajatelj plačilnih kartic (angl. *issuing bank, issuer*):** institucija, ki sta ji centralna banka in posamezna kartična shema podelili dovoljenje za izdajo plačilnih kartic, pridobi licenco za izdajo teh plačilnih kartic. Z imetnikom kartice ima subjekt pogodbeni dogovor, na podlagi katerega se kartica izda;
- **prodajno mesto (angl. *merchant*):** trgovec, ki mu banka pridobiteljica omogoči sprejemanje kartic kot plačilnega sredstva;
- **banka pridobiteljica (angl. *acquiring bank, acquirer*):** institucija, ki prodajnim mestom omogoča sprejemanje plačilnih kartic. Prodajnemu mestu običajno zagotovi vso potrebno opremo za nemoteno sprejemanje kartic, hkrati pa skrbi za prenos podatkov, povezanih s transakcijami. Tudi banka pridobiteljica potrebuje licenco kartične sheme in dovoljenje centralne banke za opravljanje storitve pridobivanja oziroma sprejemanja kartic. Pogosto se zgodi, da je banka hkrati izdajateljica in pridobiteljica;
- **procesni center (angl. *processing centre, processor*):** podjetje, ki na podlagi pogodbenega dogovora za banke izdajateljice in pridobiteljice izvaja storitve procesiranja transakcij, ki jih na prodajnih mestih opravijo imetniki kartic. Procesni centri kartično transakcijo ustrezno obdelajo in jo posredujejo kartičnim shemam ali neposredno drugemu procesnemu centru v nadaljnjo obdelavo;
- **kartična shema (angl. *card scheme*):** sistem, ki ga oblikuje upravljalec sheme in ki določa način upravljanja transakcij znotraj mreže te kartice ter pravila in omejitve, ki jih morajo upoštevati vsi člani kartične sheme (subjekti, ki so pridobili licenco za pridobivanje ali izdajanje). Hkrati pa je kartična shema vključena v proces kliringa in poravnave transakcij. Najbolj znane kartične sheme so na primer Visa, MasterCard, Diners Club in American Express;
- **poravnalni agent (angl. *transfer agent*):** subjekt, prek katerega se izvaja finančna poravnava sredstev med bankami izdajateljicami in pridobiteljicami ter upravljavcem kartične sheme. Običajno so ti subjekti centralne banke držav ali večje svetovne banke.

Zdaj, ko poznamo glavne udeležence v sistemu plačevanja s karticami, naj predstavim potek same transakcije v štiripartitnem sistemu. Predpostavimo, da želi stranka na prodajnem mestu plačati s kartico, da banka pridobiteljica in banka izdajateljica kartice nista ista banka ter da banki za procesiranje kartičnih transakcij ne uporabljata istega procesnega centra. Trgovec kartico ustrezno uporabi na POS terminalu, ki prebere podatke o kartici in jih skupaj z informacijami o nakupni transakciji (na primer o tipu transakcije, prodajnem mestu in znesku nakupa) posreduje procesnemu centru banke pridobiteljice. Procesni center vse te informacije posreduje banki izdajateljici oziroma njenemu procesnemu centru. Podatki se posredujejo prek mednarodne kartične sheme, ki je v tem primeru posrednik med procesnima centroma banke izdajateljice in pridobiteljice. Banka izdajateljica po prejemu podatkov o transakciji preveri

stanje imetnika in odobri ali zavrne transakcijo. Informacijo o tem pošlje po isti poti nazaj do trgovca. Ta postopek se imenuje avtorizacija (Magyar nemzeti bank, 2012, str. 7).

Poudariti je treba, da v tem primeru dejanski prenos finančnih sredstev med udeleženci še ni bil izveden. Ta se izvede v drugem delu, ki ga imenujemo kliring in poravnava. Običajno trgovci ob koncu delovnega dne podatke o izvedenih transakcijah prek POS terminala pošljejo svoji banki pridobiteljici oziroma procesnemu centru, ki jih potem posreduje kartični shemi. Ta na podlagi pridobljenih podatkov izvede kliring in poravnavo. Tu gre v prvem delu za izmenjavo podatkov o avtorizacijah in njihov kliring, v drugem delu pa za dejanski prenos sredstev prek poravnalnih agentov oziroma bank, ki so jih že vnaprej določile kartične sheme. Ta del imenujemo poravnava (angl. *settlement*) (Magyar nemzeti bank, 2012, str. 7).

Seveda bi lahko banke prenos finančnih sredstev izvedle neposredno (brez vmešavanja poravnalnih agentov in kartične sheme), vendar so ti primeri v praksi redki. Zaradi obsežnosti kartičnega poslovanja, pri katerem imetniki kartic opravljajo transakcije po celem svetu, je poravnava prek poravnalnih agentov in kartičnih shem logična. Banke bi morale v nasprotnem primeru dnevno izvajati poravnavo z različnim bankam po vsem svetu, kar bi poslovanje še bolj otežilo in podražilo. Vendar je treba izpostaviti, da se lahko banke med seboj dogovorijo tudi za drugačne načine poravnave. Tako so se oziroma se še vedno izvajajo poravnave znotraj držav. To velja tudi za Slovenijo. Slovenske banke v primeru kartičnega prometa znotraj države poravnavo izvajajo prek Banke Slovenije. V svetu obstajajo celo primeri, ko banki skleneta bilateralni dogovor o poravnavi, tako da se ves kartični promet, izveden med njima, poravnava neposredno med njima brez vmesnih posrednikov.

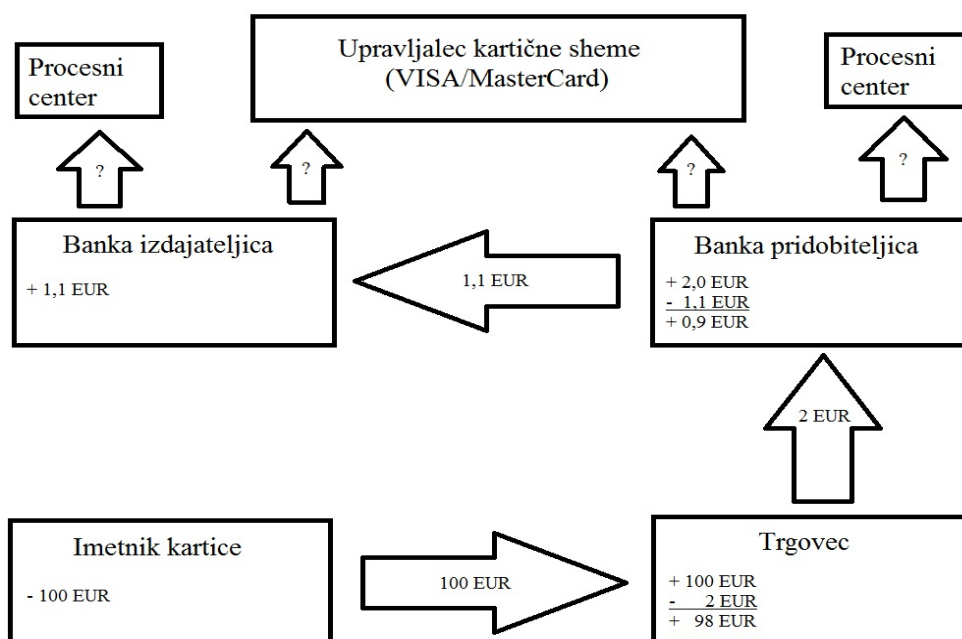
Prenos finančnih sredstev do poravnalnih agentov oziroma med bankami še ne pomeni, da je trgovec za prodano blago oziroma storitev plačilo tudi že prejel. To je odvisno od pogodb, ki jih imajo trgovci sklenjene z bankami pridobiteljicami.

Z vsako kartično transakcijo v štiripartitnem sistemu nastaneta dve proviziji, in sicer trgovska in medbančna. Pri medbančnih provizijah gre za prenos sredstev od banke pridobiteljice do banke izdajateljice. Banka izdajateljica za vsako transakcijo na POS terminalu, ki se opravi z njeno kartico, pridobi določen delež vrednosti nakupa. Pri trgovskih provizijah banka pridobiteljica trgovcu ob vsaki kartični transakciji zaračuna provizijo, ki se navadno izračuna v odstotkih zneska nakupa. S to provizijo banka pridobiteljica pokrije svoje stroške transakcije (skupaj s stroški medbančne provizije, ki jo mora odstopiti banki izdajateljici).

Za lažje razumevanje problematike in delovanja sistema si pogledajmo, kaj se zgodi, če stranka v trgovini plača blago oziroma storitev z bančno kartico. Slika 9 prikazuje gibanje različnih provizij, ki se zaračunavajo med udeleženci tega posla. Predpostavimo, da nakup stranke znaša 100 EUR. Trgovec mora banki pridobiteljici za vsako kartično transakcijo plačati trgovsko provizijo, za katero predpostavimo, da znaša 2 %. Trgovec bo torej zaslužil 98 EUR, banki pridobiteljici pa bo za procesiranje transakcije odstopil 2 EUR. Vendar pa banka pridobiteljica ne zadrži celotne trgovske provizije. Znesek, ki ga mora banka pridobiteljica odstopiti banki

izdajateljici, je določen z medbančno provizijo, za katero predpostavimo, da znaša 1,1 % zneska transakcije. To pomeni, da banka izdajateljica dobi 1,1 EUR, banki pridobiteljici pa po razdelitvi ostane 0,9 EUR. Ne smemo pozabiti, da to nista končna zneska prihodka bank na transakcijo. Obe imata s kartično transakcijo dodatne stroške. Banka pridobiteljica poleg tega s prihodki pokriva stroške procesiranja, POS terminala (stroške nakupa, vzdrževanja in popravila POS terminalov, stroške papirja za izpis potrdila o kartični transakciji, stroške osebja, stroške preprečevanja zlorab itd.). Banka izdajateljica na drugi strani s temi sredstvi pokriva stroške procesiranja transakcije, zaposlenih, izdelave kartice, spremljanja imetnika itd.

Slika 9: Grafična ponazoritev gibanja provizij ob kartični transakciji

Ob koncu tega poglavja se pojavi vprašanje, kako se dejansko določa višina medbančnih provizij. Način določanja višine medbančnih provizij bo podrobneje predstavljen v naslednjem poglavju.

1.6 Sistem medbančnih provizij in pravila kartičnih shem

Medbančne provizije so se razvile v drugi polovici prejšnjega stoletja. Leta 1958 je pod okriljem Bank of America začel delovati sistem kreditnih kartic BankAmericard, predhodnik danes bolj poznane kartične sheme Visa. Sprva je BankAmericard na trgu deloval tako kot izdajatelj kot tudi pridobitelj. Imel je neposredne pogodbe z lastniki kartic in s trgovci, ki so te kartice sprejemali. Hkrati je vzpostavil sistem provizij, ki jih je zaračunaval trgovcem in imetnikom kartic (letne provizije, obrestne mere, trgovske provizije itd.) (Evans, 2011, str. 2).

Po letu 1966 se je Bank of America odločila, da bo dovolila vstop v ta sistem tudi drugim bankam, ki so v sistemu sprva delovale kot franšize. Banke so avtonomno določale stroške, ki so jih zaračunavale strankam (imetnikom kartic ali trgovcem). Kmalu se je pojavilo vprašanje,

kakšne provizije naj si banke med seboj zaračunajo, če imetnik kartice banke A plača s kartico pri trgovcu banke B, zato je Bank of America predlagala, da naj banka pridobiteljica (v tem primeru banka B) svojo celotno trgovsko provizijo preprosto odstopi banki izdajateljici (banki A). To je pomenilo, da banka pridobiteljica praktično ni imela prihodka od transakcije, saj je morala celoten znesek trgovske provizije odstopiti banki izdajateljici. Banke pridobiteljice so zato o višini svojih trgovskih provizij pogosto lagale (Evans, 2011, str. 2).

Po preoblikovanju sistema v korporacijo so bile leta 1971 uvedene medbančne provizije, kot jih poznamo danes. Višino medbančnih provizij so določale kartične sheme. Banke pridobiteljice so dobile možnost, da svoje trgovske provizije postavijo na višjo raven od medbančnih provizij in tako s sprejemanjem kartic zaslužijo. Hkrati so se v tem času določila še nekatera druga pravila, na primer, kdo je odgovoren za zlorabe, tveganja neplačila, nedostave blaga, bankrot trgovca, kako se rešujejo reklamacije itd. (Evans, 2011, str. 2 in 11).

Vse do začetka 21. stoletja medbančne provizije niso bile tema, o kateri bi se veliko pisalo. Šele po prelomu stoletja je sistem medbančnih provizij pritegnil številne akademike. Razlog za to sta verjetno hiter razvoj in rast uporabe kartic kot plačilnega sredstva. Hkrati so tudi trgovci postajali vse bolj nezadovoljni, saj so se njihovi stroški zaradi vse večje uporabe kartic začeli zviševati. Zato so se začele izvajati raziskave o upravičenosti višin medbančnih provizij, v Avstraliji in Veliki Britaniji pa so se pojavile prve težnje po njihovi regulaciji (Evans, 2011, str. 3 in 4).

Na tem mestu se zastavlja vprašanje, kakšna nadomestila bi lahko kartične sheme uvedle namesto medbančnih provizij. Nekateri menijo, da bi morale imeti banke bilateralne sporazume, v katerih bi opredelile pogoje za transakcije med njimi. V današnjem času takih sporazumov zaradi ogromnega števila udeležencev v kartičnem sistemu ne bi bilo mogoče skleniti. Poleg tega so prisotne druge ovire. Zaradi pravila o sprejemanju vseh kartic bi bile banke pridobiteljice v nezavidljivem položaju, saj bi imele zelo majhno pogajalsko moč (Evans, 2011, str. 12 in 13).

Drugi so preprosto menili, da bi lahko medbančne provizije popolnoma odpravili. To bi po eni strani pomenilo, da bi lahko banke pridobiteljice zaračunavale nižje trgovske provizije, po drugi strani pa bi morali imetniki kartic plačevati višje provizije, saj bi morale banke izdajateljice svoje stroške kartičnega poslovanja kriti na druge načine. Prav zato ne moremo trditi, da bi bil kartični sistem brez medbančnih provizij učinkovitejši. Poleg tega bi zaradi nezaračunavanja medbančnih provizij veliko pridobili tripartitni sistemi, saj bi lahko cenovno raven svojih storitev določali poljubno in brez omejitev (Evans, 2011, str. 12 in 13).

Kot je v nadaljevanju tega poglavja prikazano na primeru Madžarske, bi ukinitve medbančnih provizij vsaj v primeru debetnih kartic pomenila izgubo bank izdajateljic. Predvidevamo lahko, da banke z izgubo ne bi dolgo poslovale, temveč bi jo želele pokriti z uvedbo dodatnih stroškov za uporabo debetnih kartic oziroma s povišanjem obstoječih stroškov. Ne smemo pozabiti, da so medbančne provizije nekakšna spodbuda za banke, da izdajajo kartice. Če bi se medbančne provizije ukinile, banke ne bi imele spodbude za izdajanje kartic, še posebej, če bi s takim poslovanjem ustvarjale izgubo.

Po drugi strani bi ukinitve medbančne provizije koristila bankam pridobiteljicam in trgovcem. Prvim zato, ker jim svojega dohodka ne bi bilo treba deliti z bankami izdajateljicami, drugim pa zaradi nižjih trgovskih provizij, ki bi jih lahko pričakovali zaradi odprave medbančnih provizij. Vendar ne pozabimo, če banke ne bi izdajale kartic, bi stranke pri trgovcih plačevale z drugimi plačilnimi sredstvi, ki niso nujno najučinkovitejša (časovno in stroškovno).

O medbančnih provizijah obstaja kar nekaj teorij in modelov. Evans in Schmalensee (v Börestam & Schmiedel, 2011, str. 17) pravita, da se zaradi medbančnih provizij imetnikom kartic zaračunavajo nižje provizije. Potrošniki so spodbujeni, da preidejo s poslovanja z gotovino na poslovanje z učinkovitejšimi plačilnimi sredstvi, kot so plačilne kartice. Uspešno uravnoteženje medbančnih provizij je po njunem mnenju ključno za učinkovito delovanje kartičnega sistema.

Prvi teoretični model medbančnih provizij izvira iz leta 1983, njegov avtor je William Baxter, ki je bil eden od glavnih strokovnjakov za medbančne provizije pri Visi. Njegov glavni argument za obstoj medbančnih provizij je, da so te provizije nujne za uravnoteženje tržnih pomanjkljivosti, ki izvirajo iz eksternalij na trgu. Model je bil zelo kritiziran zaradi preveč poenostavljene predpostavke o homogenosti trgovcev in potrošnikov. Ti se namreč med seboj v realnem svetu zelo razlikujejo pri uporabi in sprejemanju kartic. Leta 2004 je Wright ta model nadgradil s predpostavko o heterogenosti na obeh straneh trga (Frankel & Shampine, 2006, str. 628; Börestam & Schmiedel, 2011, str. 17).

Veliko avtorjev je v svojih modelih upoštevalo tudi kakovost plačilnega sistema. Verdier (v Börestam & Schmiedel, 2011, str. 17 in 18) pravi, da bi se moral pri določanju medbančnih provizij upoštevati tudi ta dejavnik. Bolt in Schiedel (v Börestam & Schmiedel, 2011, str. 17 in 18) v svoji analizi ugotavljata, da večja konkurenca med kartičnimi shemami pripomore k zniževanju medbančnih in trgovskih provizij.

Medbančne provizije so v štiripartitnem sistemu instrument za uravnoteženje uporabe kartic. Na nek način so instrument, s katerim se prihodki prenašajo z ene strani trga na drugega ter s tem uravnava zelena stopnja dejavnosti s karticami (Hayashi & Weiner, 2006, str. 75 in 76).

Medbančne provizije se v praksi določajo na več načinov, in sicer z (Evropska komisija, 2007, str. 109 in 114):

- multilateralnimi dogovori: banke, ki so udeležene v določenem plačilnem sistemu, določijo višino medbančne provizije, ki se uporablja za transakcije med bankami podpisnicami dogovora;
- bilateralnimi dogovori: dve banki med seboj skleneta dogovor o oblikovanju višine medbančne provizije za transakcije med njima;
- mednarodnimi kartičnimi shemami: kartične sheme določijo višino medbančnih provizij za posamezne sisteme. Provizije potem veljajo za vse banke, ki poslujejo v tem sistemu;

- drugimi udeleženci: določanje ravni medbančne provizije prevzamejo drugi subjekti, kot so centralne banke, uradi za varstvo konkurence, vlade itd. Običajno gre za poskus regulacije medbančnih provizij, da se ohrani in zagotovi učinkovit trg v državi;
- posebnimi multilateralnimi dogovori: banke določijo višino provizije, ki jo trgovec plača neposredno procesnemu centru, ki nato brez vpletenosti banke pridobiteljice provizijo razporedi med banke izdajateljice. Ta sistem določanja medbančne provizije je bil značilen samo za Nemčijo, drugod pa takega načina določanja provizij ne poznajo.

Sistem medbančnih provizij, kot so ga v preteklosti zasnovane kartične sheme, je izjemno kompleksen. Višina medbančne provizije za posamezno transakcijo je odvisna od številnih dejavnikov, kot so (Evropska komisija, 2007, str. 109 in 110):

- kartična shema izdane kartice (MasterCard, Visa);
- vrsta kartice (debetna, kreditna, poslovna itd.);
- regija oziroma država banke izdajateljice in pridobiteljice – nacionalna raven, raven EU ali raven zunaj EU;
- tehnologija, ki je bila uporabljena pri plačilu (tehnologija EMV, magnetni trak, internet, brezkontaktna tehnologija, ročni vnos itd.);
- vrsta transakcije (bankomat, POS);
- vrsta trgovca (za letalske družbe in bencinske servise veljajo v nekaterih državah nižje medbančne provizije, kot za druge sektorje).

Naj na tem mestu posebno poudarim, da poznamo pri kartičnem poslovanju tudi medbančne provizije za bankomatske transakcije, ki se nekoliko razlikujejo od medbančnih provizij za kartične transakcije na prodajnih mestih (v nadaljevanju POS transakcije) in ki so obravnavane v tem magistrskem delu in uredbi. Gre za popolnoma drugačen koncept zaračunavanja provizij. Če pri POS transakcijah velja pravilo, da medbančno provizijo pridobi banka izdajateljica, je pri bankomatskih transakcijah pravilo obrnjeno. Pri bankomatskih transakcijah medbančno provizijo pridobi banka pridobiteljica oziroma banka lastnica bankomata (Evropska komisija, 2007, str. 156). V tem magistrskem delu se termin medbančna provizija vedno nanaša na provizije za POS transakcije. Bankomatske medbančne provizije niso predmet tega magistrskega dela, prav tako te provizije niso predmet regulacije.

Seveda medbančne provizije neposredno vplivajo na višino trgovskih provizij, kar bo prikazano tudi v nadaljevanju. Visoke medbančne provizije zaradi visokih trgovskih provizij običajno prizadenejo majhne trgovce, saj nimajo zadostne pogajalske moči. Zanimivo je, da imajo veliki trgovci zaradi velike pogajalske moči v povprečju za 70 % nižje medbančne provizije (Evropska komisija, 2007, str. 167).

Kako pomembni so za banke izdajateljice prihodki iz naslova medbančnih provizij, si pogledjmo na primeru madžarskih bank. MNB je v letih 2011 in 2012 objavila edini javno dostopni študiji, ki vsebujeta podrobne informacije o prihodkih in odhodkih bank iz naslova kartičnega

poslovanja. Obe študiji sta bili izvedeni na podlagi podatkov, ki so jih posredovale banke na Madžarskem.

Predvidevamo lahko, da bodo imele medbančne provizije veliko večji delež v prihodkih iz kartičnega poslovanja pri debetnih karticah, saj banke imetnikom kartic le redko zaračunavajo dodatne stroške za uporabo le-teh. Pri kreditnih karticah je dodatnih stroškov več (na primer stroški izdaje kartice, mesečne članarine, obresti itd.), zato se pričakuje, da bodo medbančne provizije v prihodkih iz naslova kartičnega poslovanja obsegale precej manjši delež.

Madžarske banke so v letu 2009 iz naslova poslovanja z debetnimi karticami ustvarile približno 72 milijonov EUR prihodkov. Od tega so medbančne provizije znašale nekaj manj kot 18 milijonov EUR, kar obsega približno 25 % vseh prihodkov iz naslova poslovanja z debetnimi karticami. Zanimivo je, da je MNB v nadaljevanju te analize ugotovila, da bi imele banke z izdajo debetnih kartic izgubo, če bi se medbančne provizije za debetne kartice ukinile. Stroški, povezani z izdajanjem debetnih kartic, bi bili višji od prihodkov iz tega naslova. Če bi provizija za debetne kartice znašala 0,20 %, kot predvideva uredba, bi madžarski izdajatelji poslovali z dobičkom v višini približno 2 milijona EUR (Magyar nemzeti bank, 2012, str. 57 in 58).

Pri kreditnih karticah medbančne provizije nimajo prav velikega deleža v prihodkih banke. Delež medbančnih provizij v prihodkih iz naslova izdaje kreditnih kartic je v letu 2009 znašal nekaj več kot 5 milijonov EUR. To obsega zgolj 2 % prihodkov bank iz naslova izdajanja kreditnih kartic (Magyar nemzeti bank, 2012, str. 57 in 58). Medbančne provizije pri kreditnih karticah madžarskih bank torej ne vplivajo pomembno na prihodke bank iz naslova poslovanja s kreditnimi karticami. Banke večji del svojih prihodkov ustvarijo z zaračunavanjem drugih storitev, kot so uporaba kartice, izdaja kartice, obresti, spremembe parametrov kartice itd. Iz tega bi lahko sklepali, da ukinitve medbančnih provizij za kreditne kartice na Madžarskem strankam ne bi povzročila dodatnih stroškov s kreditnimi karticami, saj medbančne provizije v prihodkih bank obsegajo minimalen delež.

Mednarodne kartične sheme so poleg določanja medbančnih provizij za čim učinkovitejše delovanje sistema sprejele še nekatera druga pravila. Tudi ta pravila in prakse so predmet uredbe, zato bodo v nadaljevanju na kratko predstavljena. Prvo pravilo je prepoved doplačila (angl. *no surcharge*), ki trgovcem prepoveduje, da bi stranki zaračunali doplačilo za uporabo kartice na prodajnem mestu. Če to pravilo ne bi veljalo, bi lahko trgovci strošek transakcije, ki za njih izvira iz trgovske provizije, preprosto prenesli na končnega kupca. Ob plačilu s kartico bi tako trgovec lahko stranki poleg nakupljenega blaga zaračunal še stroške plačila s kartico in ji s tem zvišal račun, sebi pa znižal stroške, ki jih ima zaradi plačil s karticami.

Drugo zelo pomembno pravilo je pravilo sprejemanja vseh kartic (angl. *honor all cards*), s katerim mednarodne kartične sheme prepovedujejo diskriminacijo med karticami posamezne kartične sheme. Če trgovec sprejema določeno kartično shemo, potem mora sprejemati vse kartice znotraj nje. Če torej sprejema kartice MasterCard, ne sme odkloniti plačila s kartico, ki je opremljena z logotipom MasterCarda, ne glede na to, ali je kartica kreditna, debetna ali

predplačniška kartica in ali jo je izdal domač izdajatelj ali tuj (Hayashi & Weiner, 2006, str. 76 in 77; Magyar nemzeti bank, 2012, str. 31 in 32).

Zastavlja se vprašanje, zakaj bi trgovec sploh želel omejevati svoje stranke in odločati, katere kartice znotraj kartične sheme bo sprejel. Odgovor je popolnoma enostaven. Predpostavimo, da trgovec sprejema kartice MasterCard in Maestro. Kartično shemo Maestro pri nas poznamo kot debetno kartico, medtem ko pod kartično shemo MasterCard slovenske banke izdajajo tako debetne kot tudi predplačniške in kreditne kartice. Kot je navedeno v nadaljevanju, so trgovske in medbančne provizije za debetne kartice občutno nižje, kot tiste za kreditne kartice. Trgovec ima z banko pridobiteljico sklenjeni pogodbi za sprejemanje kartic MasterCard in Maestro, ki določata, da se kartice iste kartične sheme obravnavajo enako, kar pomeni, da trgovec kreditno in debetno kartico MasterCard sprejema pod enakimi pogoji. Logično je, da bo trgovec bolj naklonjen sprejemanju debetnih kartic Maestro kot debetnih kartic MasterCard, saj za kartico Maestro banki odstopi nižjo trgovsko provizijo kot za kartico kartične sheme MasterCard, vendar pa zaradi pravila sprejemanja vseh kartic plačila z debetno kartico MasterCard ne sme zavrniti.

Pogosto se je zgodilo, da trgovec plačila s kartico ni smel zavrniti, čeprav je moral zanj plačati tudi tri ali štirikrat višjo trgovsko provizijo. Pri prestižnih produktih je lahko razlika znašala celo 25-kratnik nadomestila osnovnega produkta (Evropska komisija, 2013, str. 3).

V praksi to pomeni, da trgovci razlike vračunavajo v maloprodajne cene izdelkov, zato so te višje. Ne glede na tip produkta, s katerim plačujejo, se potrošnikom zaračunava enaka cena. Tisti, ki plačujejo s karticami z nižjimi nadomestili, na določen način subvencionirajo uporabo dražjih načinov plačevanja (Evropska komisija, 2013, str. 3).

Pravilo sprejemanja vseh kartic omejuje tudi banke pridobiteljice. Kot je že bilo omenjeno, različne vrste kartic za banko pridobiteljico pomenijo različno višino medbančne provizije, ki jo mora plačati banki izdajateljici. Tako to pravilo preprečuje bankam pridobiteljicam, da bi same določile, katere kartice znotraj iste kartične sheme bo trgovec lahko sprejel in katerih zaradi morebitno previsoke medbančne provizije ne bo sprejel.

Eno izmed pravil svetovnih kartičnih shem določa, da se ob kartični transakciji kot medbančna provizija uporabi provizija države prodajnega mesta, kar bankam pridobiteljicam iz drugih držav otežuje vstop na trg. Na primer, dve državi imata različne stopnje medbančnih provizij. Predpostavimo, da ima država V višje stopnje medbančnih provizij, kar posledično pomeni, da trgovci v njej plačujejo višje trgovske provizije. Na drugi strani pa ima država N nižje stopnje medbančnih in trgovskih provizij (Evropska komisija, 2013, str. 3 in 4).

Ob neupoštevanju tega pravila bi lahko banka pridobiteljica iz države N svoje storitve ponudila trgovcu iz države V. V tem primeru bi lahko banka pridobiteljica iz države N trgovcu v državi V ponudila nižje provizije za sprejemanje kartic, saj bi imela nižje stroške medbančnih provizij. Kratkoročno bi to povzročilo množično povpraševanje trgovcev iz države V po storitvah bank iz države N. Dolgoročno in v idealnih pogojih pa bi to povzročilo izenačitev medbančnih provizij

med obema državama. Zaradi veljave tega pravila taki učinki niso mogoči, saj za banko pridobiteljico iz države N, ki svoje storitve ponuja trgovcu v državi V, veljajo medbančne provizije države V. Banka iz države N torej ni motivirana za vstop na nov trg, posledično pa trgovec iz države V na tak način ne more znižati svojih stroškov kartičnega poslovanja. Iz tega je mogoče torej sklepati, da so medbančne provizije na nek način ovira za vstop na trg, saj vplivajo na donosnost takih projektov in poslovnih modelov ter na potencialne ekonomije obsega.

2 UREDBA EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA O MEDBANČNIH PROVIZIJAH ZA KARTIČNE PLAČILNE TRANSAKCIJE

2.1 Potek sprejetja uredbe

Komisija je julija 2013 objavila predlog uredbe, s katero želi poseči v sistem kartičnega poslovanja. Cilj uredbe je umakniti nekatera omejujoča pravila, ki so veljala na področju kartičnega poslovanja in poseči v določanje višine medbančnih provizij.

Po javni razpravi so evropski poslanci z veliko večino potrdili sprejetje uredbe. 10. marca 2015 je proti sprejetju uredbe glasovalo zgolj 26 evropskih poslancev. Njeno besedilo so na seji Evropskega sveta 20. aprila 2015 potrdili tudi ministri držav članic. V Uradnem listu EU je bila objavljena 19. maja 2015, veljati pa je začela 20. dan po objavi (Uradni list Evropske unije, 2015, str. 15; Evropski parlament, 2015; Evropski svet, 2015).

Prvi del uredbe je začel veljati konec leta 2015 oziroma natančneje 9. decembra 2015. Ta del zajema določitev najvišjih še dovoljenih medbančnih provizij za debetne in kreditne kartice, veljavnost licenc za celotno območje EU ter transparentno prikazovanje informacij trgovcem o posameznih kartičnih transakcijah. Drugi del uredbe je začel veljati v sredini leta 2016 oziroma 12 mesecev po začetku veljavnosti. Zajema ukrepe ločevanja kartičnih shem in procesorjev, povezovanje blagovnih znamk (angl. *co-branding*), omejeno pravilo spoštovanja vseh kartic ter jasnost trgovskih provizij, ki jih bodo morale banke pridobiteljice zapisati v pogodbah s trgovci (Uradni list Evropske unije, 2015, str. 15).

2.2 Temeljne točke predloga

Premajhno povezovanje trga povzroča višje cene in zmanjšuje izbiro plačilnih storitev za potrošnike, zato je vzpostavitev enotnih pravil ključna za vzpostavitev učinkovitega notranjega trga (Uradni list Evropske unije, 2015, str. 2).

Glavna ovira za doseganje ciljev vzpostavitve notranjega trga so medbančne provizije. Njihova višina neposredno vpliva na višino trgovskih provizij. Višje trgovske provizije pomenijo višje cene blaga in storitev, zato je nujno treba poseči na to področje. Kartične sheme so z visokimi medbančnimi provizijami spodbujale banke izdajateljice, naj v čim večji meri izdajajo njihove

kartice in spodbujajo njihovo uporabo, saj je to za banke pomenilo večji prihodek (Uradni list Evropske unije, 2015, str. 2).

Uredba omejuje višino medbančnih provizij za debetne kartice na največ 0,2 %, za kreditne kartice pa na največ 0,3 % zneska transakcije. Najvišja višina provizij velja za čezmejne in domače transakcije. V uredbi je tudi izenačena višina medbančnih provizij za transakcije POS in spletne nakupe (Uradni list Evropske unije, 2015, str. 4).

Komisija je v uredbi predvidela tudi nekatere druge ukrepe, kot so (De Matteis & Giordano, 2014, str. 85–95):

- ločitev kartične sheme od procesnih centrov;
- možnost izdaje kartice z več blagovnimi znamkami, hkrati pa sheme ne smejo zaračunati dodatnih stroškov za uporabo dodatne blagovne znamke na isti kartici. Pri takih karticah bi se stranke na prodajnem mestu lahko odločile, s katero shemo želijo plačati, trgovec pa bi jih lahko usmeril k zanj cenejši shemi;
- odprava omejitev za čezmejno pridobivanje oziroma sprejemanje (enotne licence);
- banke pridobiteljice bodo morale trgovcem zagotoviti preglednost provizij, in sicer z jasnimi trgovskimi provizijami (različne provizije glede na kategorijo in shemo kartice). Banke pridobiteljice bodo morale hkrati vnaprej razkriti sestavo trgovske provizije (kakšni so medbančna provizija, strošek sheme, marža banke itd.);
- sprememba pravila »spoštovanja vseh kartic«, pri čemer se predvideva, da bi trgovci morali sprejeti vse kartice, za katere veljajo enake višine medbančnih provizij, ki so zakonsko določene, ne pa vseh kartic iste kartične sheme;
- za kartice, za katere regulacija ne bi veljala, bi lahko trgovci zaračunali doplačilo, v ostalih primerih pa je to prepovedano;
- informacije o transakcijah, opravljenih na posameznem prodajnem mestu, morajo biti podrobnejše in vsebovati tudi podatke o višini trgovske in medbančne provizije, ki sta bili zaračunani za posamezno transakcijo.

Regulacija pa ne bo posegla v medbančne provizije za komercialne kartice in dvige gotovine na bankomatih, za katere se, kot je že bilo omenjeno, uporablja drugačen način zaračunavanja provizij. Hkrati bo iz regulacije izvzet tudi velik del transakcij, opravljenih s karticami, ki so jih izdale tripartitne kartične sheme. Regulacija bo veljala, če (De Matteis & Giordano, 2014, str. 85–95):

- bodo izdajatelji oziroma pridobitelji subjekti, ki so hkrati že udeleženci v štiripartitnih kartičnih sistemih;
- bodo take kartice izdane kot kartice z logotipom dveh shem oziroma podjetij (angl. *co-branding*);
- bo vrednost transakcij preseгла mejo, ki jo je določila Komisija.

Med komercialne kartice spadajo kartice poslovnih subjektov, torej kartice, ki sem jih v poglavju 1.2 označila kot poslovne kartice. Ker uredba spreminja pravilo spoštovanja vseh kartic, lahko trgovci, ki za plačila s poslovnimi karticami bankam plačujejo višje trgovske provizije, plačilo s tako kartico brez težav zavrnejo. Zaradi tega se lahko zmanjša uporaba takih kartic, hkrati pa lahko pričakujemo, da bodo nekateri poslovni subjekti prenehali uporabljati komercialne kartice in začeli uporabljati druga plačilna sredstva.

Banke, ki izdajajo komercialne kartice, bodo morale biti inovativnejše pri pridobivanju novih strank in ohranjanju uporabe komercialnih kartic. Razviti bo treba nove poslovne modele, s katerimi bodo banke izdajateljice spodbujale uporabo komercialnih kartic, čeprav morda ne bodo sprejete povsod.

Svoje pomisleke o izvzetju tripartitnih kartičnih shem iz regulacije bom podrobno predstavila v nadaljevanju tega magistrskega dela, in sicer v poglavju 2.6.

2.3 Razlogi za regulacijo in njeni cilji

Eden izmed glavnih ciljev uredbe je odprava poslovnih pravil na področju kartičnih plačilnih transakcij znotraj držav članic EU. Namen tega je zagotoviti pravno jasnost in enake konkurenčne pogoje na področju kartičnih plačilnih transakcij znotraj EU, kar bi pripomoglo k boljši izkoriščenosti notranjega trga EU (Evropska komisija, 2013, str. 2).

Zagotovo je bil eden izmed glavnih razlogov za nastanek uredbe dejstvo, da na področju kartičnih plačilnih transakcij obstajajo številna poslovna pravila in prakse, ki ovirajo učinkovito delovanje notranjega trga. Zaradi teh pravil in praks potrošniki in trgovci ne morejo dostopati do informacij o stroških in oblikovanju cen za transakcije, kar povzroča oblikovanje neustreznih cen v končni potrošnji in nezadovoljive tržne rezultate. Z regulacijo medbančnih provizij in spremembo nekaterih pravil in praks želi EU spodbuditi konkurenco in vplivati na maloprodajne cene. Regulacija kartičnega poslovanja (predvsem znižanje medbančnih provizij) naj bi pripomogla k znižanju maloprodajnih cen trgovcev, saj bi se jim občutno znižali stroški kartičnega poslovanja. Po nekaterih ocenah Komisije naj bi trgovci zaradi regulacije medbančnih provizij ustvarili kar 4,5 milijarde EUR prihrankov. Poleg tega Komisija predvideva, da bodo trgovci svoje prihranke iz tega naslova delili s končnimi potrošniki, čeprav obenem zanika, da bi se o tem pogovarjala z največjimi evropskimi trgovci (Evropska komisija, 2013, str. 2; Kenda, 2013).

Čeprav je vse zgoraj zapisano smiselno in v teoriji drži, si v nadaljevanju pogledimo nekaj konkretnih primerov iz prakse, ki bodo v pomoč pri iskanju odgovora na raziskovalno vprašanje št. 2. Nekaterе države so regulacijo medbančnih provizij že uvedle, vendar vse ugotavljajo, da se pozitivni učinki za trgovce niso v celoti prenesli na potrošnike.

V Avstraliji, ki je regulacijo medbančnih provizij uvedla leta 2003, so se bistveno znižali stroški, ki jih imajo trgovci s sprejemanjem kartic. Ker so morale banke pridobiteljice plačevati nižje

medbančne provizije bankam izdajateljicam, je to prispevalo k znižanju trgovskih provizij, ki so se v štiripartitnih sistemih znižale z 1,40 % na 0,97 %. Zanimivo je, da so se zaradi konkurence nekoliko znižale tudi trgovske provizije tripartitnih sistemov, ki v Avstraliji niso bile predmet regulacije (Magyar nemzeti bank, 2012, str. 43 in 44).

Pozneje so se trgovske provizije v Avstraliji še nekoliko znižale, in sicer na raven 0,79 % leta 2009. V Avstraliji so se spremembe stroškov iz bančnega sistema v celoti prenesle na trgovce. Kljub znižanju trgovskih provizij ni bilo zaznati znižanja maloprodajnih cen. Trgovci zaradi nižjih stroškov niso zmanjšali maloprodajnih cen (Burger & Poročnik, 2014, str. 39).

V ZDA je bila pred uvedbo regulacije medbančnih provizij med trgovci izvedena anketa o učinkih nižjih medbančnih provizij. Anketa je pokazala, da kar 41 % trgovcev svojih prihrankov iz naslova nižjih trgovskih provizij ne bi preneslo na končne potrošnike. Kljub vsemu so regulacijo medbančnih provizij za debetne kartice leta 2011 uvedli. Regulacija je zajela zgolj debetne kartice, kreditne in predplačniške pa so bile iz nje izvzete. Druga posebnost regulacije medbančnih provizij v ZDA je, da ni zajela vseh bank. Tiste z manj kot 10 milijardami ameriških dolarjev (v nadaljevanju USD) premoženja so bile iz nje izvzete. Rezultati analiz uvedbe regulacije medbančnih provizij za debetne kartice v ZDA kažejo, da so bili izsledki ankete pravilni. Potrdili so se torej očitki, da bodo ravno trgovci in ne potrošniki tisti, ki bodo največ pridobili zaradi regulacije medbančnih provizij (Burger & Poročnik, 2014, str. 33; Wang, 2012, str. 165).

Trgovske provizije so se v ZDA znižale z 1,99 % na 1,97 %. Po drugi strani so se medbančne provizije v istem obdobju znižale z 1,07 % na 0,74 %. Iz tega lahko razberemo, da preliv prihrankov na trgovce ni bil popoln, saj so skoraj vso razliko obdržale banke pridobiteljice. Gre za ravno nasprotni učinek kot v Avstraliji (Burger & Poročnik, 2014, str. 32).

Z regulacijo provizij so v ZDA največ pridobili veliki trgovci, ki so imeli največjo pogajalsko moč. Majhni trgovci so regulacijo občutili na prav nasproten način, saj so se njihovi stroški pri sprejemanju kartic celo zvišali. Banke so ukinile nekatere dotlej veljavne popuste za nakupe male vrednosti, ki so se uporabljali za trgovce, pri katerih večina transakcij znaša manj kot 10 USD, na primer McDonalds. Takim trgovcem so se stroški pri sprejemanju debetnih kartic zvišali tudi za dvakrat do trikrat (Burger & Poročnik, 2014, str. 31 in 33).

Podobno kot v Avstraliji tudi v ZDA ugotavljajo, da se prihranki niso prenesli na potrošnike. V zelo malo primerih so se zaradi nižjih stroškov trgovcev znižale maloprodajne cene za potrošnike. Predvsem veliki trgovci so te prihranke prelili v višje marže in ne nižje cene. To jim omogoča velika tržna moč, ki trgovcev ne spodbuja k prenosu prihrankov. Manjši trgovci niso občutili nobenih pozitivnih učinkov regulacije, zato ni smotno pričakovati, da bi svoje cene znižali (Burger & Poročnik, 2014, str. 31 in 33). Mnogi trgovci so višje stroške želeli izničiti z zvišanjem prodajnih cen, spodbujanjem potrošnikov k uporabi drugih plačilnih sredstev ali opustitvijo sprejemanja kartic (Wang, 2012, str. 170).

Poglejmo si še primer Španije, ki je medbančne provizije regulirala v obdobju 1999–2010, nato pa določanje višine medbančnih provizij prepustila kartičnim shemam. Medbančne provizije za kreditne kartice so se z 1,01 %, leta 2006 do leta 2010 znižale na 0,61 %. Pri debetnih karticah so se v tem obdobju medbančne provizije znižale z 0,32 EUR na 0,22 EUR. Po pričakovanjih so se zaradi regulacije znižale trgovske provizije, vendar učinek prelitja ni bil popoln, saj se trgovske provizije niso znižale toliko kot medbančne provizije. Če je povprečna trgovska provizija pred uvedbo regulacije znašala 1,52 %, se je po uvedbi regulacije postopoma znižala na 0,74 %. Zanimivo je, da so bile trgovske provizije pred regulacijo nižje od medbančnih provizij. Pred regulacijo banke s trgovsko provizijo niso pokrile stroškov medbančne provizije, ki so jo morale odstopiti bankam izdajateljicam po regulaciji pa se je to spremenilo. Medbančne provizije so se zelo znižale, medtem ko znižanje trgovskih provizij ni bilo tako drastično. Zato so bile trgovske provizije kmalu višje od medbančnih, kar pomeni, da so banke s trgovsko provizijo pokrile ne le stroške medbančne provizije, temveč so lahko s preostankom trgovske provizije krile druge stroške, povezane s sprejemanjem kartic na prodajnih mestih, oziroma so banke lastnice POS terminalov, na ta račun ustvarjale dodatne donose (Burger & Poročnik, 2014, str. 35).

Na nižje trgovske provizije so se trgovci odzvali z večjo pripravljenostjo za sprejemanje kartičnih plačil. Trgovci regulacije niso občutili zgolj na način znižanja trgovskih provizij, temveč so jih banke dodatno obremenile z zvišanjem provizije za namestitvev POS terminalov. Tudi v Španiji so višji stroški najbolj obremenili mala in srednja podjetja. Trgovci so dodatne stroške celo prenesli na potrošnike v obliki zvišanja cen. Podobno kot v ZDA in Avstraliji, kjer so želeli z regulacijo medbančnih provizij znižati maloprodajne cene, to tudi Špancem z regulacijo ni uspelo (Burger & Poročnik, 2014, str. 36 in 37).

Kot sem omenila, znižanje trgovskih provizij v Španiji ni bilo preneseno na končne potrošnike v obliki nižjih cen ali boljše kakovosti blaga in storitev. Prav tako ni bilo nobenih inovacij na področju kartičnega poslovanja razen uvedbe tehnologije EMV, ki pa so jo spodbudile mednarodne kartične sheme. Zaradi regulacije ni bilo nobenih izboljšav na področju konkurence plačilnih kartic. Banke so se na regulacijo odzvale ne le z zvišanjem cen in provizij, temveč tudi z manjšim nagrajevanjem imetnikov kartic, zmanjšal pa se je tudi delež promocij in posebnih ponudb (Iranzo, Fernandez, Matias, & Delgado, 2012, str. 35).

Velika Britanija in Francija sicer regulacije medbančnih provizij nista uvedli, sta pa bili predmet obsežnejših analiz za proučitev učinkov takega posega. Za Veliko Britanijo je analiza pokazala, da bi se prihodki bank izdajateljic ob uvedbi regulacije znižali za približno 2,4 bilijona britanskih funtov. Stroški imetnika kartice bi se ob tem letno povečali za 11 pri debetnih in za približno 25 britanskih funtov pri kreditnih karticah. Trgovci bi zaradi regulacije prihranili 2,2 bilijona britanskih funtov, vendar ni dokazov o tem, da bi se zaradi prihrankov znižale maloprodajne cene. Tudi če bi trgovci prihranke v celoti prenesli na potrošnike, bi ob plačilu z debetno kartico prihranili od 0,0003 do 0,08 britanskega funta ali ob plačilu s kreditno kartico od 0,40 do 0,59 britanskega funta, kar je v primerjavi s predvidenim dvigom bančnih stroškov izjemno malo (Europe Economics, 2013, str. 1).

Prav tako regulacija ne bi koristila vsem trgovcem. Po pričakovanjih naj bi najvišje prihranke imeli veliki trgovci, položaj srednjih in malih trgovcev pa bi se verjetno celo poslabšal. Zaradi sprejemanja kartic bi imeli torej še več stroškov kot zdaj. To bi zelo vplivalo tudi na internetno prodajo, saj je večina podjetij, ki izvajajo prodajo po spletu, prav malih in srednjih podjetij (Europe Economics, 2013, str. 1).

Za Francijo je bilo v analizi predvideno zmanjšanje prihodkov iz naslova medbančnih provizij za približno 418 milijonov EUR. Hkrati je bilo predvideno, da bi banke to zmanjšanje pokrile z zvišanjem drugih stroškov. Trgovci bi zaradi regulacije samo iz naslova trgovskih provizij prihranili 376 milijonov EUR, kar kaže na to, da prelitje prihrankov iz bančnega sektorja na trgovce ne bi bilo popolno. V analizi je izpostavljeno, da bi zaradi regulacije največ pridobili veliki trgovci. Poleg tega je analiza pokazala, da bi se zaradi regulacije tudi zmanjšali finančna stabilnost posameznih bank, financiranje malih podjetij, vlaganje v razvoj in inovacije na področju kartičnega poslovanja itd. (Europe Economics, 2014, str. 1).

Odgovor na raziskovalno vprašanje št. 2 je torej negativen. Na podlagi izkušenj držav, ki so regulacijo pred leti že uvedle, lahko predvidevamo, da regulacija medbančnih provizij v EU ne bo pripomogla k znižanju cen blaga in storitev. Kakšni so dejanski učinki regulacije, bo znano v drugi polovici leta 2019, ko mora Komisija predstaviti analizo učinkov regulacije.

2.4 Predhodne določbe, ki se nanašajo na predlog

Pred objavo predloga uredbe na ravni EU ni bilo veljavne zakonodaje (razen v primeru Danske), ki bi omejevala medbančne provizije ali kako drugače urejala to področje. Vendar so se v nekaterih državah (Združeno kraljestvo, Nemčija, Italija, Poljska in Madžarska) zadeve že premikale v smeri pripravljanja in sprejemanja zakonodaje, ki bi posegala na področje medbančnih provizij in omejitev kartičnega poslovanja (Evropska komisija, 2013, str. 2 in 3).

Na Madžarskem je bil sicer že pripravljen predlog za regulacijo stopenj medbančnih provizij. Višino najvišjih stopenj naj bi na podlagi izračunov določila madžarska centralna banka. Na Poljskem je bil v obravnavo predložen osnutek zakonodaje, ki je določal postopno znižanje domačih medbančnih provizij na 0,5 % do leta 2016. V osnutku sta bila predvidena zaračunavanje doplačil za transakcije s kreditnimi karticami in odprava pravila spoštovanja vseh kartic (Evropska komisija, 2013, str. 5).

Pravilo spoštovanja vseh kartic trgovcem onemogoča zavračanje kartic znotraj iste kartične sheme. Odprava tega pravila bi pomenila, da bi lahko trgovci zavrnil plačilo s karticami, za katere plačujejo višje trgovske provizije (običajno so to kreditne kartice), kar bi verjetno povzročilo nezadovoljstvo in zmedo pri kupcih. Različni trgovci bi verjetno sprejemali različne kartice, kar bi še dodatno zapletlo stvari, saj bi kupci morali biti seznanjeni s tem, kateri trgovci sprejemajo določene kartice. Nekateri kupci bi se zato verjetno raje odločili za gotovinsko poslovanje, saj bi bila gotovina edino plačilno sredstvo, ki bi se sprejemalo povsod. S tem bi nazadovali pri brezgotovinskem poslovanju.

Po drugi strani bi banke v želji po nezavračanju določenih vrst kartic verjetno poenotile trgovske provizije in s tem motivirale trgovce k sprejemanju vseh kartic. Za banke bi to pomenilo izgubo določenega dela prihodkov. Slej ko prej bi banke verjetno ukrepale tako, da bi zvišale druge stroške, kot so stroški namestitve, najema, vzdrževanja opreme POS itd.

Zaradi uvedbe možnosti zaračunavanja doplačil za transakcije s kreditnimi karticami bi trgovci kratkoročno verjetno imeli dodaten prihodek, vendar se dolgoročno ne bi izplačala. Kupci bi zagotovo prenehali uporabljati kartice, za katere so predvidena doplačila, in bi pogosteje uporabljali druga plačilna sredstva, na primer gotovino ali kartice, pri katerih doplačila niso predvidena. Banke pridobiteljice bi morale v tem primeru razmisliti, kako motivirati trgovce k sprejemanju kreditnih kartic, na primer z znižanjem trgovskih provizij, bonusi, če je določeno število transakcij opravljenih s kreditnimi karticami, itd. Tudi banke izdajateljice bi lahko svoje stranke motivirale k uporabi kreditnih kartic, čeprav je za njih predvideno doplačilo ob transakciji. Podobno kot banke pridobiteljice bi lahko motivirale svoje stranke z bonusi, na primer, če s kreditno kartico stranka opravi določeno število nakupov, ji ni treba plačati članarine. Če banke ne bi storile ničesar, je najverjetneje, da bi se število kreditnih kartic izredno zmanjšalo, stranke bi plačevale z drugimi plačilnimi sredstvi (z debetnimi karticami ali gotovino), banke pa bi morale izpad dohodkov iz naslova kreditnih kartic pokriti z drugimi prihodki (višji stroški drugih storitev).

Pristojne institucije EU so v zadnjih dvajsetih letih izdale kar nekaj direktiv in uredb, ki se nanašajo na poenotenje plačilnih instrumentov v Evropi, in s tem vzpostavile zakonodajni okvir, ki ga uredba še izpopolnjuje. Tako je bila že leta 2007 objavljena Direktiva 2007/64/ES, ki določa splošni okvir za plačila v EU in vzpostavitev standardiziranih pogojev in pravic za plačilne storitve znotraj EU. Direktivo dopolnjuje več uredb (Evropska komisija, 2013, str. 4):

- Uredba (ES) št. 924/2009 o čezmejnih plačilih;
- Uredba (ES) št. 260/2012, ki določa roke za prenos vseh kreditnih plačil in direktnih obremenitev v EUR v EU z nacionalnih na vseevropske sheme in da se za transakcije z neposredno obremenitvijo ne smejo zaračunavati večstranske medbančne provizije.

Poleg tega so organi EU, pristojni za konkurenco, v zadnjih letih izvedli več protimonopolnih postopkov, ki obravnavajo problematiko protikonkurenčnih praks na področju kartičnega poslovanja. Zagotovo je med najbolj znanimi postopek v zadevi »MasterCard in drugi proti Evropski komisiji«, v katerem je Sodišče maja 2012 potrdilo ugotovitev Komisije. Komisija je namreč leta 2007 izdala sklep, v katerem je navedeno, da se zaradi uporabe večstranskih medbančnih provizij zvišujejo stroški trgovca. V tem primeru je Sodišče argument kartičnih shem o nepogrešljivosti medbančnih provizij zavrnilo. Komisija je nato kartični shemi naročila, naj pripravi korektivne ukrepe. MasterCard in Visa sta v tem obdobju Komisiji predložila zavezi, v katerih sta se obe shemi zavezali znižati medbančnih provizij za čezmejne transakcije. Zaveza MasterCarda iz leta 2009 predvideva omejitve v višini 0,2 % za debetne in 0,3 % za kreditne kartice ter hkrati spremembo pravil, ki veljajo za trgovce (nekolikšna omejitev pravila spoštovanja vseh kartic, dovoljeno je zaračunavanje doplačil, javna objava veljavnih medbančnih

provizije itd.). Komisija je podoben postopek začela tudi proti Visi, ki je leta 2010 po vzoru MasterCarda sprejela podobno zavezo (Evropska komisija, 2013, str. 5; Magyar nemzeti bank, 2012, str. 22–27; Gee, 2012, str. 549–551).

Postopkov v zvezi s konkurenco pa ne vodijo zgolj organi EU, temveč različni postopki potekajo tudi v številnih državah članicah, na primer na Poljskem, Madžarskem, v Italiji, Latviji, Združenem kraljestvu, Nemčiji in Franciji. V Franciji se je nacionalna kartična shema celo zavezala, da bo znižala višino medbančnih provizij na stopnje, ki sta jih v svojih zavezah predvidela MasterCard in Visa (Evropska komisija, 2013, str. 5).

2.5 Odzivi vpletenih strani

Komisija je pred objavo predloga uredbe z objavo zelene knjige Na poti k integriranemu evropskemu trgu za kartična, spletna in mobilna plačila in pozivom deležnikom omogočila, da se vključijo v postopek javnega posvetovanja. V tem postopku so lahko sodelovali vsi zainteresirani udeleženci kartičnega poslovanja, in sicer tako ponudniki storitev in kartične sheme kot trgovci in potrošniške organizacije. Komisija je prejela številne odgovore, na podlagi katerih je oblikovala ključne točke uredbe (Evropska komisija, 2013, str. 6).

Vse strani so se strinjale, da je v primeru večstranskih medbančnih provizij treba zagotoviti večjo pravno jasnost. Strinjale so se, da je treba odpraviti določene ovire, ki omejujejo čezmejno pridobivanje, saj se bo le tako lahko vzpostavil enoten notranji trg. Obravnavana je bila tudi problematika veljavnih pravil in praks, vendar so se stališča pri tej razpravi zelo razlikovala (Evropska komisija, 2013, str. 7).

Najrazličnejša mnenja so bila izražena v zvezi z vprašanjem regulacije medbančnih provizij. Ponudniki plačilnih storitev in kartične sheme so zagovarjali različne stopnje medbančnih provizij znotraj iste kartične sheme med državami in pri čezmejnih transakcijah, trgovci in potrošniške organizacije se s tem niso strinjali. Razlike po njihovem mnenju niso upravičene, zato bi se morale stopnje poenotiti. Ponudniki plačilnih storitev so opozarjali, da bi se lahko v tem primeru nadomestila za imetnike kartic zvišala. Poleg tega ni nujno, da bi trgovci koristili, ki izhajajo iz regulacije, prenesli na potrošnike. Trgovci so za potrebe posvetovanja izvedli analizo v zvezi z medbančnimi provizijami, v kateri so ugotovili, da negativno vplivajo na konkurenco in blaginjo potrošnikov ter da bi lahko regulacija povzročila zvišanje nadomestil za imetnike kartic oziroma druge stroške za potrošnike. Z rezultati analize so se strinjale tudi potrošniške organizacije. Pri posvetovanju so sodelovali tudi javni organi, ki so zagovarjali potrebo po uskladitvi medbančnih provizij. Organi, pristojni za konkurenco, so se ob tem dodatno zavzeli za njihovo znižanje (Evropska komisija, 2013, str. 7).

Za čezmejno pridobivanje so strani izrazile potrebo po uskladitvi standardov in pravil, hkrati pa so se strinjale, da obstajajo številne lokalne ovire, ki onemogočajo tako dejavnost. Kot primeren ukrep regulacije so kartične sheme in ponudniki plačilnih storitev predlagali medbančno provizijo, ki bi jo določila država, v kateri se prodaja izvede, potrošniške organizacije in trgovci

pa so menili, da bi bila za regulacijo primernejša enotna medbančna provizija, ki bi se uporabljala na celotnem notranjem trgu. Samo obstoječe kartične sheme in ponudniki plačilni storitev pa so menili, da bi bilo treba pri čezmejnem pridobivanju predhodno pridobiti odobritev oziroma licenco (Evropska komisija, 2013, str. 7).

Ohranjanje obstoječega stanja pri pravilu spoštovanja vseh kartic so pričakovano podprli ponudniki plačilnih storitev in kartične sheme, medtem ko so druge strani temu pravilu močno nasprotovale, saj naj bi pravilo trgovcem onemogočalo zavračanje dražjih načinov plačila. Vsa mnenja deležnikov in druge podrobnosti vsebuje poročilo o javnem posvetovanju o zeleni knjigi na spletni strani Komisije (Evropska komisija, 2013, str. 7 in 8).

Odgovor na zeleno knjigo je pripravil tudi Evropski parlament, ki je v svojem poročilu zapisal, da je treba zagotoviti boljšo informiranost udeležencev na trgu o medbančnih provizijah in večjo jasnost tega področja. V poročilu je podprl postopen pristop, s katerim bi z regulacijo zagotovili prepoved medbančnih provizij (Evropska komisija, 2013, str. 8).

2.6 Ocena učinka

Komisija je po posvetovanju z ECB izvedla obsežno oceno učinka predvidenih sprememb. V oceni ugotavlja, da so medbančne provizije in uveljavljena poslovna pravila oziroma prakse pomembno vplive razvoj trga (omejitve za vstop na trg, nezadostne informacije o provizijah, nezmožnost usmeritve k učinkovitejšim načinom plačila) (Evropska komisija, 2013, str. 8).

Evropska komisija (2013, str. 8) je v oceni učinka obravnavala šest različnih scenarijev za medbančne provizije:

- I - brez ukrepanja;
- II - regulacija čezmejnega pridobivanja in stopnje čezmejnih medbančnih provizij;
- III - pooblastila za določitev domačih medbančnih provizij pridobijo države članice;
- IV - določitev maksimalne stopnje medbančnih provizij na ravni EU:
  - različne provizij za debetne in kreditne transakcije (uporaba provizij za oba tipa kartic ali zgolj za debetne kartice);
  - nizka stopnja medbančnih provizij za debetne kartice ali celo popolna prepoved uporabe medbančnih provizij za debetne kartice;
- V - izvzetje dražjih kartic, kot so poslovne in komercialne kartice in kartic tripartitnih shem, iz regulacije;
- VI - regulacija trgovskih provizij.

Komisija je s »preizkusom z metodo indiferentnosti trgovcev« oblikovala višino medbančnih provizij, ki so jo trgovci še pripravljene plačati za kartične transakcije. Za debetne kartice se je za sprejemljivo izkazala 0,2-odstotna stopnja, za kreditne kartice pa 0,3-odstotna stopnja. Ti stopnji sta bili uporabljeni tudi v scenarijih II in IV (Evropska komisija, 2013, str. 8).

Ugotovljeno je bilo, da je za rešitev problematike kartičnih plačil najugodnejša kombinacija sprejetja ukrepov za izboljšanje učinkovitega delovanja trga (omejitev pravila spoštovanja vseh kartic in možnost določitve blagovne znamke kartice na prodajnem mestu s strani trgovca) in določitve najvišje dovoljene medbančne provizije za čezmejne transakcije (za potrošniške debetne in kreditne kartice) v prvi fazi, v drugi fazi pa določitve najvišje medbančne provizije za domače transakcije (Evropska komisija, 2013, str. 9).

V prvi fazi bi se trgovcem omogočilo, da izberejo banko pridobiteljico zunaj svoje države, s čimer bi se zagotovila pravna jasnost, ki je zelo pomembna za nadaljnje učinkovito delovanje trga. Zagotovo bi ta poteza pripomogla k zblizevanju stopenj domačih medbančnih provizij, saj različne stopnje provizij med državami dolgoročno ne bi bile vzdržne. Trgovcem bi se namreč omogočilo, da prosto izberejo banko pridobiteljico iz druge države, tj. čezmejno pridobivanje (Evropska komisija, 2013, str. 9).

S tem ukrepom bi se okrepila konkurenca na trgu, vendar se je ob tem treba zavedati, da bodo večje banke na trgu lažje konkurirale z nižjimi trgovskimi provizijami kot manjše banke. Večje banke bodo lažje dosegale ekonomije obsega ter razvoju, izboljšavam in optimizaciji namenile več sredstev. S tem pa bodo lahko lažje in hitreje zniževale svoje stroške, kar pomeni, da bodo lažje znižale svoje trgovske provizije. Če bi trgovci lahko izbirali med bankami znotraj celotne EU, se pojavi vprašanje, v kolikšnem obsegu bodo slovenske banke, ki so v primerjavi s tujimi precej majhne, še lahko ohranile stik s konkurenco.

V nadaljevanju je analiza Komisije pokazala, da se medbančne provizije za debetne kartice v nekaterih državah članicah EU sploh ne uporabljajo ali pa so zelo nizke, kar naj ne bi imelo negativnih posledic na izdajanje in uporabo kartic. Glede na trende je mogoče pričakovati, da bo v prihodnje uporaba debetnih kartic naraščala, saj se že zdaj redko zgodi, da se ob odprtju transakcijskega računa bančna kartica ne izda. Prav zato Komisija zavrača trditve ponudnikov plačilnih storitev, da so medbančne provizije spodbuda za izdajanje in uporabo kartic. Sicer pa v oceni učinka opozarja, da bo treba pred popolno ukinitvijo medbančnih provizij za debetne kartice izvesti obsežno analizo domačih trgov in potrditi, da odprava provizij nima učinka na spodbujanje izdajanja in uporabe takih kartic (Evropska komisija, 2013, str. 8 in 9).

Kaj bi popolna ukinitve medbančnih provizij pomenila za debetne kartice, je bilo že nekoliko predstavljeno za madžarske banke. Če bi jim odvzeli vse prihodke iz naslova medbančnih provizij za debetne kartice, bi s poslovanjem z debetnimi karticami ustvarjale izgubo. Oglejmo si konkreten primer regulacije medbančnih provizij za debetne kartice v ZDA, ki je s tako regulacijo začela leta 2011. S t.i. Durbinovim amandmajem so navzgor omejili višino medbančnih provizij za debetne kartice. Eno leto po uvedbi regulacije so se prihodki bank iz tega naslova znižali za kar 21 %. V istem času so se prihodki bank, ki so bile izvzete iz regulacije, zvišali za približno 9 % (Burger & Poročnik, 2014, str. 30; Wang, 2012, str. 166).

Regulacija je v ZDA povzročila številne stranske učinke. Za približno 50 % se je zmanjšala ponudba računov, za katere banke ne zaračunavajo stroškov vodenja računa, podvojili so se

minimalni pogoji, ki še zadostujejo za brezplačno vodenje računa, hkrati pa so se zvišale provizije za vodenje računov (Burger & Poročnik, 2014, str. 30).

Banke, ki so zaradi regulacije medbančnih provizij izgubile del svojih prihodkov, so jih kompenzirale z višjimi stroški vodenja depozitnih računov, pozneje pa so začele uvajati nove stroške. Prav zato so potrošniki začeli uporabljati cenejše plačilne instrumente. Medtem ko se je poslovanje z debetnimi karticami zmanjšalo za 25 %, se je poslovanje s kreditnimi karticami povečalo za 30 %, čeprav se je delež imetnikov kreditnih kartic v istem obdobju nekoliko zmanjšal. Podobno je veljalo tudi za segment predplačniških kartic, kjer se je število transakcij povečalo za 33,5 % (Burger & Poročnik, 2014, str. 30 in 31).

Posledice Durbinovega amandmaja niso bile zgolj višje cene bančnih storitev, ampak tudi zapiranje poslovalnic. Ameriške banke so od leta 2009 zaprle kar 9.000 poslovalnic. Hkrati so ukinjale programe zvestobe za imetnike debetnih kartic, prav tako pa se je zelo upočasnil razvoj debetnih kartic. Banke so se usmerile v razširitev ponudbe kreditnih in predplačniških kartic, ki so se začele po uvedbi regulacije bolj uporabljati, hkrati pa sta bili ti vrsti kartic izvzeti iz regulacije. Poleg tega, da so uporabljali druge kartice, so potrošniki uporabo debetnih kartic zamenjali za gotovinsko poslovanje, s čimer se je povečala uporaba gotovine v plačilnem prometu (Burger & Poročnik, 2014, str. 32).

Medbančne provizije za debetne kartice so po letu 1999 poskusili regulirati tudi v Španiji. V analizi, izvedeni za Španijo, je ugotovljeno, da se je po znižanju medbančnih provizij v Španiji uporaba kartic povečala, k temu pa je v veliki meri pripomogla večja naklonjenost trgovcev k sprejemanju kartic. Ugotovljeno je bilo, da je regulacija močno spodbudila uporabo debetnih kartic. To lahko utemeljimo s primerjavo rasti zneska transakcij, opravljenih z debetnimi karticami, v obdobju 1999–2005. Medtem ko so se transakcije leta 1999 povečale za 8,2 %, je njihova rast leta 2005 znašala kar 26,4 %. Ne le, da se je vse več trgovcev odločalo za sprejemanje kartic, tudi imetniki kartic so vse več uporabljali svoje kartice (Valverde, Chakravorti, & Fernandez, 2009, str. 20 in 21).

Prav tako so glede na ugotovitve veliko pridobile banke, saj so se zaradi povečanja transakcij in kartic v obtoku zvišali njihovi prihodki. Kljub regulaciji so se izgube iz tega naslova v celoti pokrile z rastjo uporabe kartic. To je bilo v primeru Španije še toliko bolj očitno, saj je bila stopnja uporabe kartic v Španiji dolgo najnižja v EU (Valverde et al., 2009, str. 20 in 21).

Banke v Španiji so se na regulacijo v obdobju 2006–2010 odzvale z zvišanjem cen nekaterih storitev (letnih članarin, obrestnih mer itd.) ter zmanjšanjem ugodnosti za lastnike kartic. V tem obdobju so se medbančne provizije znižale za približno 60 %, stroški za stranke pa so se v povprečju zvišali za več kot 50 %. Provizije za debetne kartice so se zvišale za kar 56 %, pri kreditnih karticah pa so se provizije zvišale za 50 % (Burger & Poročnik, 2014, str. 36 in 37; De Matteis & Giordano, 2014, str. 85–95).

Analiza Komisije v nadaljevanju predvideva, da bi z regulacijo medbančnih provizij največ koristi imeli trgovci na drobno, saj bi nižje medbančne provizije pomenile znižanje trgovskih provizij in s tem prihrankov trgovcev. Ocenjuje se, da bi trgovci določen del prihranka delili s potrošniki, in sicer prek znižanja maloprodajnih cen. Ocena temelji predvsem na ocenjenih učinkih v Avstraliji, kjer so regulacijo medbančnih provizij že uvedli. Maloprodajne cene naj bi se znižale za 0,67 avstralskih dolarjev (v nadaljevanju AUD) na posamezen nakup, kar na letni ravni pomeni prihranek v višini približno 77,19 AUD (Evropska komisija, 2013, str. 10).

V poglavjih 2.3 in 2.6 je bil predstavljen učinek regulacije na končne potrošnike, vendar vseeno sledi kratek povzetek. Nižje medbančne provizije so se v nekaterih državah popolnoma prenesle na trgovce (v Avstraliji), v drugih pa ta preliv ni bil popoln (v ZDA in Španiji). ZDA in Španija ugotavljata, da so pozitivne učinke sprememb medbančnih provizij občutili veliki trgovci, medtem ko za srednje in male trgovce to ne velja. Zaradi regulacije so se povišali stroški kartičnega poslovanja, na primer članarine in obresti, manj je bilo nagrajevanja imetnikov kartic, ukinjali so se bonusi, ponekod pa so banke tudi zaprle poslovalnice. V nobeni izmed držav ni bilo mogoče dokazati, da bi regulacija neposredno vplivala na nižje maloprodajne cene (Burger & Poročnik, 2014, str. 31–39; Wang, 2012, str. 170).

Po mnenju Komisije bi imela regulacija medbančnih provizij pozitivne učinke, saj bi se povečala uporaba kartic. Trgovci bi kartice raje sprejemali, kar bi pomenilo težnjo k večjemu izdajanju kartic. Znižanje medbančnih provizij naj bi v večini držav dejansko povzročilo večji obseg poslovanja s karticami, prav tako pa naj bi bila že zdaj uporaba kartic večja v državah z nižjimi stopnjami medbančnih provizij (na primer na Danskem in Nizozemskem) (Evropska komisija, 2013, str. 10). To je mogoče potrditi s primerjavo Slik 7, 10 in 11 tega magistrskega dela, kjer je jasno razvidno, da imajo države, v katerih kot plačilno sredstvo prevladujejo plačilne kartice, v povprečju nižje medbančne provizije. Vendar je treba tukaj opomniti, da slike žal ne prikazujejo stanja v istem časovnem obdobju (štiriletni časovni razmik).

Dejansko je učinek predvidene regulacije težko oceniti, saj bi nanj poleg večje uporabe kartic in znižanja stroškov, ki jih imajo banke v zvezi z gotovino, vplivali tudi drugi dejavniki (na primer manjši stroški v zvezi z dvigom denarja na bankomatih). Vsi pa bi prispevali k omejitvi izgube, ki bi jih banke utrpele ob regulaciji (Evropska komisija, 2013, str. 11).

Pričakovati je, da bodo banke del izgube zaradi regulacije želele prenesti na imetnike kartic. Na tak način so svoje prihodke želele zavarovati banke v ZDA, vendar se po protestu imetnikov kartic niso odločile za zvišanje nadomestil. V Avstraliji se je zgodilo prav nasprotno. Banke so že pred napovedano uvedbo regulacije zvišale nadomestila za imetnike kartic. Enako se je zgodilo španskim imetnikom kartic, saj so se tudi v Španiji ob regulaciji medbančnih provizij nadomestila za imetnike kartic občutno zvišala. Ocena Komisije sicer predvideva, da četudi bi se po uvedbi regulacije nadomestila za imetnike kartic zvišala, bi slednji zagotovo imeli korist, ki bi izhajala iz nižjih maloprodajnih cen in vstopa novih udeležencev na trg, ki bi z inovacijami krepili konkurenco (Evropska komisija, 2013, str. 11).

O posledicah regulacije na končne potrošnike je bilo v tem magistrskem delu že veliko napisanega. Predvidevanja Komisije, da bodo banke zmanjšanje prihodkov kompenzirale z zvišanjem določenih stroškov, so glede na izkušnje v drugih državah realna. Bolj nerealna je predpostavka, da bodo potrošniki višje cene kartičnega poslovanja lahko izničili z nižjimi maloprodajnimi cenami. V nadaljevanju si pogledjmo nekaj konkretnih posledic, ki so jih zaradi regulacije občutili potrošniki v državah, v katerih je bila regulacija že uvedena.

V Avstraliji so banke leta 2006 zaradi regulacije zabeležile zmanjšanje prihodkov v višini 647 milijonov AUD. Na regulacijo so se odzvale z zvišanjem cen storitev. Izpostaviti je treba predvsem zvišanje letnih članarin, s katerim so banke pokrile kar 74 % izgubljenega prihodka. Članarine so se v obdobju 2001–2006 zvišale za do 77 %. Med drugim je treba omeniti, da so se občutno zvišale cene nekaterih drugih storitev, na primer provizija za prekoračitev limita se je v obdobju 2001–2006 zvišala kar za 400 %. Zaradi manjših prihodkov so se zmanjšale nekatere druge ugodnosti, ki so jih prej ponujale banke (Burger & Poročnik, 2014, str. 39).

Tudi regulacija medbančnih provizij za debetne kartice v ZDA je imela številne stranske učinke. Občutno se je zmanjšala ponudba računov, za katere banke ne zaračunavajo stroškov vodenja računa, podvojili so se minimalni pogoji, ki zadostujejo za brezplačno vodenje računa, in zvišale so se provizije za vodenje računov (Burger & Poročnik, 2014, str. 30).

Banke v ZDA so izgubo dohodkov zaradi regulacije kompenzirale z zvišanjem nekaterih drugih stroškov, kot so stroški vodenja depozitnih računov, pozneje pa so začele uvajati nove stroške. Potrošniki so zato vse bolj uporabljali druge plačilne instrumente (Burger & Poročnik, 2014, str. 30 in 31).

Banke so začele ukinjati programe zvestobe, ki so jih v preteklosti lahko koristili imetniki debetnih kartic. Ne smemo pozabiti, da se je razvoj na področju debetnih kartic prav zaradi regulacije zelo upočasnil. Banke so se zaradi prehoda uporabnikov z debetnih kartic na druga plačilna sredstva usmerile na razširitev ponudbe kreditnih in predplačniških kartic. V ZDA se je povečala uporaba gotovine v plačilnem prometu, saj so potrošniki debetne kartice zamenjali za gotovinsko poslovanje (Burger & Poročnik, 2014, str. 32).

V Španiji so banke zaradi regulacije v obdobju 2005–2010 izgubile približno 500 milijonov EUR. Znatno se je zmanjšal delež prihodkov iz kartičnega poslovanja (z 21 % na 18 %). Banke so se na regulacijo odzvale podobno kot drugod, in sicer z zvišanjem cen nekaterih storitev (letnih članarin, obrestnih mer itd.) in z zmanjšanjem ugodnosti za lastnike kartic. Provizije za kreditne kartice so se po nekaterih ocenah zvišale kar za 50 %, za debetne kartice pa za 56 %. S tem so banke izdajateljice v obdobju 2005–2010 povečale prihodke iz naslova provizij za 855 milijonov EUR. Stroški imetnikov so se v tem obdobju zvišali za skoraj 2,5 milijarde EUR. Čeprav so banke zelo zvišale letne članarine za kreditne kartice, to ni vplivalo na zmanjšanje njihovega števila. Zaradi višjih stroškov za imetnike kartic se je zaustavila rast števila kartic (Burger & Poročnik, 2014, str. 34–37).

Na podlagi vsega tega lahko sklepamo, da bo regulacija v EU negativno vplivala na uporabnike plačilnih kartic, in s tem pritrdilno odgovorimo na raziskovalno vprašanje št. 3.

Vrnimo se k predlogu Komisije. Zanimivo je, da Komisija iz regulacije izključuje kartice tripartitnih kartičnih shem. Po njenem mnenju imajo take sheme majhne in omejene tržne deleže, zato posebna regulacija nadomestil ni potrebna (Evropska komisija, 2013, str. 11).

Uporaba kartic, ki pripadajo tripartitnim kartičnim shemam, ni tako razširjena, kar je bilo prikazano na Sliki 1. Vendar pa je treba razmisliti o smiselnosti te odločitve. Ob upoštevanju zgoraj navedenega bodo kartični produkti štiripartitnih kartičnih shem za mnoge uporabnike postali manj privlačni. To nudi veliko priložnost za kartice tripartitnih kartičnih shem. Ponudniki teh kartic bi lahko nezadovoljne uporabnike bančnih kartic pritegnili z boljšimi programi za nagrajevanje in posebnimi ponudbami za nove stranke ter tako povečali svoje tržne deleže. Večji tržni delež teh kartic bi pomenil večjo pogajalsko moč. Čeprav je ta scenarij malo verjeten, bi se dolgoročno lahko zgodilo, da bi kartice tripartitnih sistemov prevzele primat na področju kartičnega poslovanja. Zaradi tega bi lahko podjetja, ki imajo licenco za izdajanje oziroma pridobivanje, z visokimi trgovskimi provizijami povzročila visoke maloprodajne cene, prav to pa se zdaj očita štiripartitnim kartičnim shemam. Njihove visoke medbančne provizije naj bi povzročale visoke trgovske provizije, ki jih trgovci pretvarjajo v višje maloprodajne cene.

Po drugi strani bi bili v slabšem položaju tudi trgovci. Ker za take kartice regulacija ne bi veljala, trgovci ne bi imeli možnosti zavriniti plačila s to kartico. Čeprav bi zanje morali odšteti višjo trgovsko provizijo, stranki ne bi smeli dodatno zaračunati plačila s kartico. Seveda bi lahko trgovec v vsakem trenutku prenehal sprejemati te kartice, vendar pa trgovci tega verjetno večinoma ne bi storili, predvsem zaradi zagotavljanja zadovoljstva strank.

Ker je trenutno delež kartic tripartitnih shem zelo majhen, te kartične sheme še niso tako problematične. Če pa bi se njihov delež močno povečal, bi veljalo razmisliti tudi o regulaciji teh sistemov.

2.7 Težave pri regulaciji medbančnih provizij

Zaradi zapletenosti sistema in določanja ravni medbančnih provizij se pojavi vprašanje, ali so odgovorni za regulacijo določili višino medbančne provizije, ki bo najučinkovitejša. Vemo, da lahko tako prenizke kot tudi previsoke ravni medbančnih provizij povzročijo izkrivljanje oziroma neučinkovit sistem (Evans, 2011, str. 26).

Pri določanju višine medbančne provizije je treba upoštevati, koliko so za kartične transakcije na eni strani pripravljeni plačati trgovci, na drugi strani pa je treba upoštevati tudi potrebe bank izdajateljic. Pri tem ne smemo pozabiti na končne uporabnike, in sicer imetnike plačilnih kartic, in njihove pripravljenosti, da uporabljajo te kartice. Hkrati je treba upoštevati tudi ravni provizij ter stroške konkurenčnih plačilnih sistemov in drugih plačilnih instrumentov (gotovina, trgovske kartice itd.) (Evans, Chang, & Weichert, 2011, str. 11).

Prav tako se pri določanju višine medbančne provizije ne smejo zanemariti drugi dejavniki, kot so stroški procesiranja, poravnave, kliringa, tveganja neplačila, preprečevanja zlorab, kreditnega tveganja, financiranja itd. Ti stroški se ne razlikujejo le med bankami znotraj iste države, temveč tudi med bankami iz različnih držav, kjer so te razlike še toliko večje (Börestam & Schmiedel, 2011, str. 23). To je glavna težava pri uvajanju enotnih medbančnih provizij (kot so predvidene v uredbi), saj se stroški bank v različnih državah zelo razlikujejo.

Pojavi se vprašanje, ali bi bil sistem brez medbančnih provizij vzdržen. V svetu obstajajo sistemi, v katerih medbančne provizije ne obstajajo. Države, v katerih delujejo ti sistemi, so Kanada, Danska, Finska, Irska, Nizozemska, Nova Zelandija, Norveška in Luksemburg. Poudariti je treba, da so v te sisteme vključene zgolj debetne kartice, zanje pa veljajo nekatere omejitve. Imetniki z njimi načeloma ne morejo poslovati prek interneta in morajo za ta namen uporabiti kreditne kartice (Evans et al., 2011, str. 21 in 22).

Neuporaba medbančne provizije ima tudi drugo plat. V Kanadi so bili na imetnike kartic preneseni nekateri stroški, ki jih imetniki debetnih kartic v drugih državah (v katerih je medbančne provizija v veljavi) ne poznajo. Banke v Kanadi tako imetnikom zaračunajo vsako transakcijo, opravljeno z debetno kartico (Evans et al., 2011, str. 21 in 22).

2.8 Medbančne provizije v državah članicah EU pred uvedbo regulacije

V tem poglavju so predstavljene višine medbančnih provizij v posameznih državah članicah EU leta 2015, preden je začela veljati regulacija. Na podlagi teh informacij bo že mogoče presoditi, kakšen bo vpliv uvedbe regulacije na poslovanje bank. Da so podatki med državami čim bolj primerljivi, med seboj primerjam kartice posameznih kartičnih shem (MasterCard, Visa, Maestro). Hkrati pri vseh državah članicah EU upoštevam uporabo tehnologije EMV, čeprav se ponekod v EU že dlje uporablja brezkontaktna tehnologija. Iz tega pregleda so izvzete nacionalne kartične sheme, ki obstajajo v posameznih državah (kot sta pri nas BA in Activa), ter višine njihovih medbančnih provizij, saj ti podatki niso na voljo.

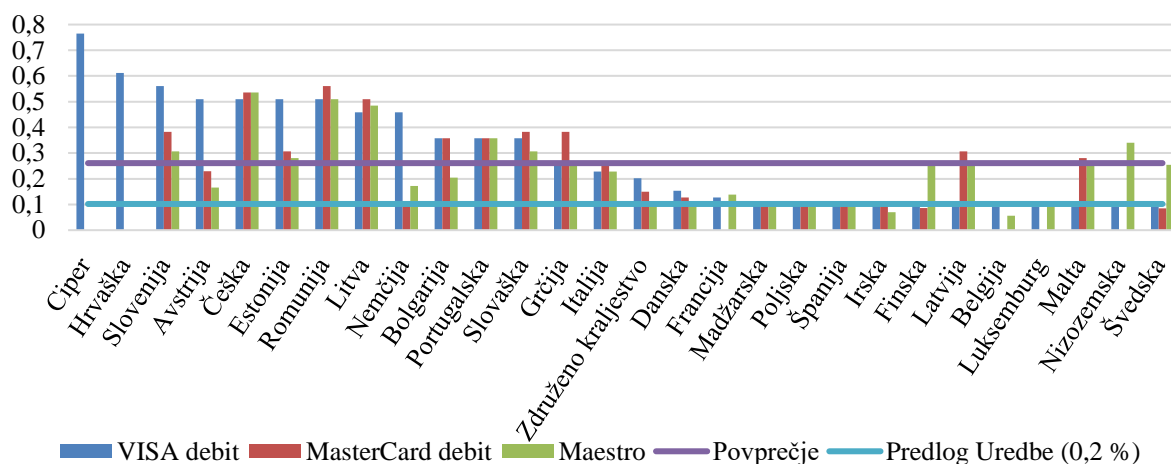
Slika 10 prikazuje, da medbančna provizija ob predpostavki povprečne transakcije z debetno kartico znašala približno 0,25 EUR. Po uvedbi regulacije bi ta provizija znašala zgolj še približno 0,10 EUR. Očitna je velika razdrobljenost provizij (znotraj držav in med državami). Pred uvedbo regulacije so bile medbančne provizije za debetne kartice v večini držav članic EU določene višje od predlagane ravni iz uredbe. Izjema so Madžarska, Poljska, Španija, Irska, Belgija in Luksemburg, kjer so bile medbančne provizije za vse debetne kartice določene na ravni, predlagani v uredbi. V nekaterih drugih državah je bila višina medbančnih provizij na predlagani ravni ali nižja od nje le pri karticah določene kartične sheme.

S Slike 10 je razvidno, da je imela Slovenija v primerjavi z drugimi državami članicami EU visoke medbančne provizije debetnih kartic. Pri karticah z logotipom Visa je bila po višini medbančne provizije na 3. mestu, pri debetnih karticah MasterCard in karticah Maestro pa na 4. oziroma 6. mestu. V povprečju so bile medbančne provizije višje samo na Cipru, Češkem,

Hrvaškem, v Romuniji in Litvi. Ob tem je treba poudariti, da za Ciper in Hrvaško manjkajo podatki o medbančnih provizijah za debetne produkte MasterCard in produkte Maestro.

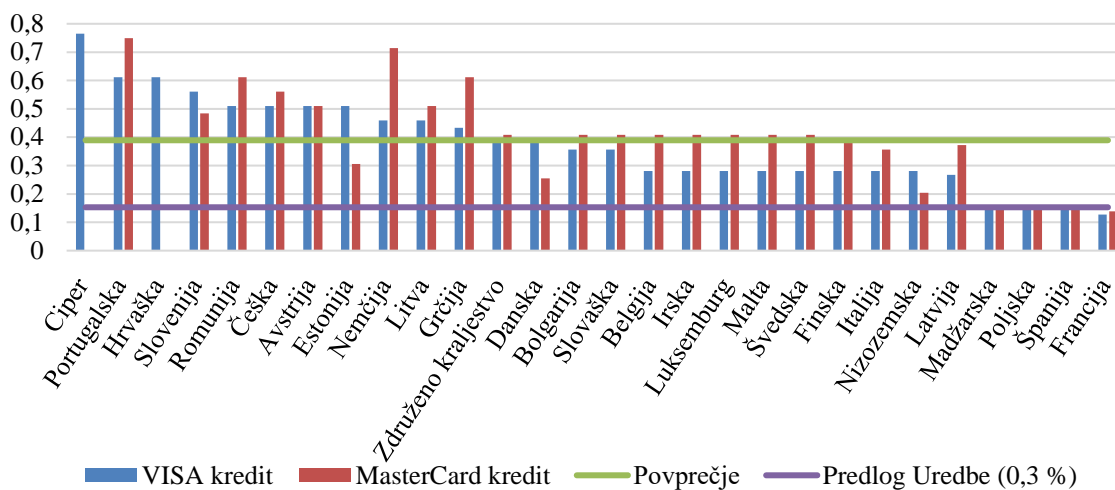
Slika 10: Višina medbančne provizije za povprečno transakcijo z debetno kartico v državah članicah EU leta 2015 (v EUR)

Vir: MasterCard, MasterCard Intra-Country Interchange Fees, b.l.a; Visa Europe, Interchange fees by country, b.l.b

Malo je držav, ki so svoje medbančne provizije za kreditne kartice že pred uvedbo regulacije določile na višino, predlagano v uredbi, ali celo nižje, kar prikazuje Slika 11. To so storile samo Madžarska, Poljska, Španija in Francija. Po uvedbi regulacije bi višina medbančne provizije za povprečno kreditno transakcijo znašala približno 0,15 EUR, pred njeno uvedbo pa malce manj kot 0,40 EUR. Slovenija je tudi pri kreditnih karticah presegala povprečje EU in zasedla 11. mesto med državami članicami EU z najvišjimi stopnjami medbančnih provizij. V povprečju so bile provizije višje kot v Sloveniji tudi v Nemčiji in Avstriji.

Slika 11: Višina medbančne provizije za povprečno transakcijo s kreditno kartico v državah članicah EU leta 2015 (v EUR)

Vir: MasterCard, MasterCard Intra-Country Interchange Fees, b.l.a.; Visa Europe, Interchange fees by country, b.l.b

3 ANALIZA UKREPA ZNIŽANJA VIŠINE MEDBANČNIH PROVIZIJ

3.1 Metodologija analize

Celotna analiza bo temeljila na izračunih, ki so podrobneje predstavljeni v tem poglavju. Analiza učinka regulacije medbančnih provizij bo izvedena tako za dejavnost izdajanja kot tudi sprejemanja kartic.

3.1.1 Izdajanje kartic

V tem sklopu so analizirani stroški in prihodki bank izdajateljic, ki jih imajo s kartičnim poslovanjem. Analiza za Madžarsko in Slovenijo temelji na enakih parametrih, zato so za lažjo primerjavo enako poimenovana tudi ustrezna podpoglavja. V nadaljevanju so predstavljeni vsi izračuni, ki se nanašajo na določeno podpoglavje.

V poglavju Medbančne provizije in vsi stroški bank izdajateljic primerjam prihodke iz naslova prejetih medbančnih provizij in vse stroške iz naslova izdajanja kartic. Razliko med stroški in prihodki, ki jo ustvari povprečna transakcija, sem izračunala z enačbo (1):

$$X = ACi - AIF \tag{1}$$

AIF – povprečni znesek medbančne provizije

ACi – povprečni strošek kartične transakcije banke izdajateljice

Pri tem je povprečni znesek medbančne provizije zmnožek vrednosti povprečne kartične transakcije in povprečnega odstotka medbančne provizije.

V tem poglavju je prikazano tudi, kolikšen delež vseh stroškov se krije s prihodkom iz naslova medbančne provizije v primeru povprečne transakcije. Delež kritja je izračunan z naslednjo enačbo (2):

$$Y = \frac{AIF}{ACi} \quad (2)$$

AIF – povprečni znesek medbančne provizije

ACi – povprečni strošek kartične transakcije banke izdajateljice

Ker medbančne provizije niso edini vir prihodkov bank izdajateljic, v poglavju Vsi prihodki in stroški bank izdajateljic v primerjavi upoštevam tudi številne druge prihodke, ki jih imajo banke iz naslova kartičnega poslovanja, kot so stroški vodenja računa, stroški dvigov gotovine, obresti, strošek izdaje kartice itd.

Študije, iz katerih sem povzela podatke za analizo v nadaljevanju, vsebujejo podatke o povprečnih mesečnih stroških, ki jih banke zaračunajo povprečnemu uporabniku kartice. Kolikšna je mesečna razlika med vsemi stroški in vsemi prihodki bank iz naslova izdajanja kartic v primeru povprečnega uporabnika kartice, sem izračunala z naslednjo enačbo (3):

$$A = Ic - ACi * AnT + AIF * AnT \quad (3)$$

Ic – povprečni mesečni prihodek bank izdajateljic, ki ga prinese povprečen uporabnik kartice

AnT – povprečno število transakcij, ki jih mesečno opravi povprečni uporabnik kartice

AIF – povprečni znesek medbančne provizije

ACi – povprečni strošek kartične transakcije banke izdajateljice

Poskušam ugotoviti, koliko mora znašati povprečna kartična transakcija, da bi se z njo krili vsi stroški, ki jih ima banka z izdajanjem kartic. Točko preloma sem izračunala z enačbo (4):

$$Ic + AnT * IF\% * BEt = ACi * AnT$$

$$BEt = \frac{ACi * AnT - Ic}{AnT * IF\%} \quad (4)$$

BEt – točka preloma oziroma vrednost kartične transakcije, ki je potrebna za pokritje vseh stroškov

Ic – povprečni mesečni prihodek bank izdajateljic, ki ga prinese povprečen uporabnik kartice

AnT – povprečno število transakcij, ki jih mesečno opravi povprečni uporabnik kartice

ACi – povprečni strošek kartične transakcije banke izdajateljice

IF% – povprečna medbančna provizija, izražena v odstotkih

Po svoji funkciji bi morale medbančne provizije pokriti vsaj vse stroške procesiranja, ki nastanejo ob kartični transakciji, zato v poglavju Medbančne provizije in stroški procesiranja

primerjam prihodke iz naslova medbančnih provizij in stroške procesiranja, ki nastanejo ob povprečni kartični transakciji. Stroški procesiranja, ki so zajeti v primerjavo, so:

- procesiranje nefinančnih transakcij (avtorizacij);
- domača poravnava;
- stroški kartičnih shem.

Razlika med stroški procesiranja in medbančno provizijo pri povprečni kartični transakciji je izračunana z enačbo (5):

$$B = APC - AIF \quad (5)$$

AIF – povprečni znesek medbančne provizije

APC – povprečni strošek procesiranja kartične transakcije

V sklopu te primerjave izračunam tudi, koliko bi morala znašati višina medbančne provizije, da bi banke z njo v celoti pokrile stroške procesiranja, ki nastanejo ob povprečni transakciji. Ta točka preloma bo izračunana z enačbo (6):

$$BE(IF) * AvT = APC$$
$$BE(IF) = \frac{APC}{AvT} \quad (6)$$

BE(IF) – točka preloma oziroma višina medbančne provizije, ki je potrebna za pokritje vseh stroškov procesiranja

APC – povprečni strošek procesiranja kartične transakcije

AvT – povprečna vrednost kartične transakcije

Hkrati je izračunano, koliko bi morala znašati vrednost transakcije, da bi ob znanih vrednostih medbančnih provizij banke s prihodkom iz naslova medbančne provizije pokrile svoje stroške procesiranja. Točka preloma je izračunana z enačbo (7):

$$BE(AvT) * IF\% = APC$$
$$BE(AvT) = \frac{APC}{IF\%} \quad (7)$$

BE(AvT) – točka preloma oziroma vrednost kartične transakcije, ki je potrebna za pokritje vseh stroškov procesiranja

APC – povprečni strošek procesiranja kartične transakcije

IF% – povprečna medbančna provizija, izražena v odstotkih

3.1.2 Sprejemanje kartic

V tem sklopu se bom posvetila bankam pridobiteljicam. Kot sem v magistrskem delu že navedla, ima banka pridobiteljica poleg nekaterih drugih stroškov (na primer stroškov nakupa in vzdrževanja opreme POS, procesiranje transakcij, spremljevalnih dejavnosti itd.) tudi stroške

medbančne provizije, ki jo mora odstopiti banki izdajateljici. Na drugi stranki banke pridobiteljice svoje stroške pokrivajo med drugim tudi z zaračunavanjem trgovskih provizij.

Najprej v analizi predstavim, kolikšen delež stroškov obsega strošek medbančne provizije v primeru povprečne kartične transakcije (8):

$$E = \frac{AIF}{ACp} \quad (8)$$

AIF – povprečni znesek medbančne provizije

ACp – povprečni strošek kartične transakcije banke pridobiteljice

V nadaljevanju je predstavljeno, kolikšna je razlika med stroški in prihodki ob povprečni kartični transakciji. Kolikšen prihodek oziroma izgubo bankam pridobiteljicam prinese povprečna kartična transakcija, je izračunano z enačbo (9):

$$F = MF - ACp - AIF \quad (9)$$

MF – znesek trgovske provizije, ki jo prinese povprečna transakcija

ACp – povprečni strošek kartične transakcije banke pridobiteljice

AIF – povprečni znesek medbančne provizije

Podobno kot pri bankah izdajateljicah je izračunana točka preloma, pri kateri bi se z višino trgovske provizije še pokrili vsi stroški, ki jih imajo banke pridobiteljice s povprečno kartično transakcijo (10):

$$BE(MF\%) * AvT = ACp + AIF$$

$$BE(MF\%) = \frac{ACp + AIF}{AvT} \quad (10)$$

BE(MF%) – točka preloma oziroma višina trgovske provizije, ki je potrebna za pokritje vseh stroškov kartične transakcije

AvT – povprečna vrednost kartične transakcije

ACp – povprečni strošek kartične transakcije banke pridobiteljice

AIF – povprečni znesek medbančne provizije

S enačbo (11) spodaj je ponazorjeno, pri kateri vrednosti transakcije banka pridobiteljica z nespremenjeno trgovsko provizijo še pokrije stroške, ki nastanejo ob kartični transakciji.

$$BE(AvT) * MF\% = ACp + AIF$$

$$BE(AvT) = \frac{ACp + AIF}{MF\%} \quad (11)$$

BE(AvT) – točka preloma oziroma vrednost kartične transakcije, ki je potrebna za pokritje vseh stroškov kartične transakcije

ACp – povprečni strošek kartične transakcije banke pridobiteljice

AIF – povprečni znesek medbančne provizije

MF% - povprečni odstotek trgovske provizije

3.2 Analiza ukrepa na primeru madžarskih bank

MNB je leta 2011 objavila študijo o stroških plačilnih instrumentov na Madžarskem in morebitnih prihrankih v primeru prehoda z gotovinskega na elektronsko poslovanje. Študija je bila pripravljena na podlagi podatkov iz leta 2009 in bo osnova za analizo v nadaljevanju. MNB je analizo izvedla ob upoštevanju transakcij, opravljenih znotraj Madžarske s karticami, ki so jih izdale banke na Madžarskem (nacionalni kartični promet). Vsi podatki bodo iz madžarskih forintov (v nadaljevanju HUF) preračunani v EUR na podlagi podatkov ECB o gibanju menjalnih tečajev. Povprečni menjalni tečaj je v letu 2009 znašal 1 EUR = 280,33 HUF (Evropska centralna banka, 2014, str. 2).

3.2.1 Osnovni podatki o kartičnem poslovanju na Madžarskem

Kot je razvidno s slik v prvem poglavju, so plačilne kartice na Madžarskem manj razširjene kot drugod po Evropi, zato je mogoče pričakovati, da bo uporaba kartic nekoliko manjša. Tabela 1 prikazuje podatke o kartičnih plačilih za Madžarsko za leto 2009. Iz nje je razvidno, da se v večini primerov uporabljajo debetne kartice, zgolj 14 % transakcij je opravljenih s kreditnimi karticami. Po podatkih MNB naj bi kartične transakcije na Madžarskem obsegale zgolj 4,69 % vseh plačilnih transakcij (Magyar nemzeti bank, 2011, str. 10).

Tabela 1: Kartično poslovanje na Madžarskem v letu 2009 (nacionalni promet)

	Debetne kartice	Kreditne kartice
Število kartic (v mio)	7,27	1,52
Število transakcij (v mio)	150,25	24,57
Vrednost transakcij (v milijardah EUR)	3,75	0,71
Povprečna vrednost transakcij (v EUR)	24,94	29,10

Vir: Magyar nemzeti bank, Nothing is free: A survey of the social cost of the main payment instruments in Hungary, 2011, str. 42.

Za izvedbo analize potrebujemo podatke o višini medbančnih provizij na Madžarskem. V Tabeli 2 so ponazorjene razlike v stopnjah medbančnih provizij za leto 2009 za nekatere osnovne vrste kartic, ki se uporabljajo na Madžarskem (Magyar nemzeti bank, 2012, str. 51).

Tabela 2: Višina medbančnih provizij za različne kartice na Madžarskem v letu 2009

Vrsta kartice	Višina medbančne provizije	
	Variabilni del (v %)	Fiksni del
Debetna kartica MasterCard	0,80	24 HUF oziroma 0,086 EUR
Kreditna kartica MasterCard	0,80	24 HUF oziroma 0,086 EUR
Maestro	0,50	12 HUF oziroma 0,043 EUR
Debetna kartica Visa	0,15	0,015 EUR
Kreditna kartica Visa	0,55	/

Vir: Magyar nemzeti bank, *The role of the interchange fee in card payment systems*, 2012, str. 52.

V nadaljevanju bom pri izračunu in analizah uporabljala povprečno vrednost medbančnih provizij za leto 2009, ki jo je na podlagi statističnih podatkov izračunala MNB. Povprečna medbančna provizija za debetne kartice znaša 0,48 % vrednosti transakcije, za kreditne kartice pa 0,75 % vrednosti transakcije (Magyar nemzeti bank, 2012, str. 57).

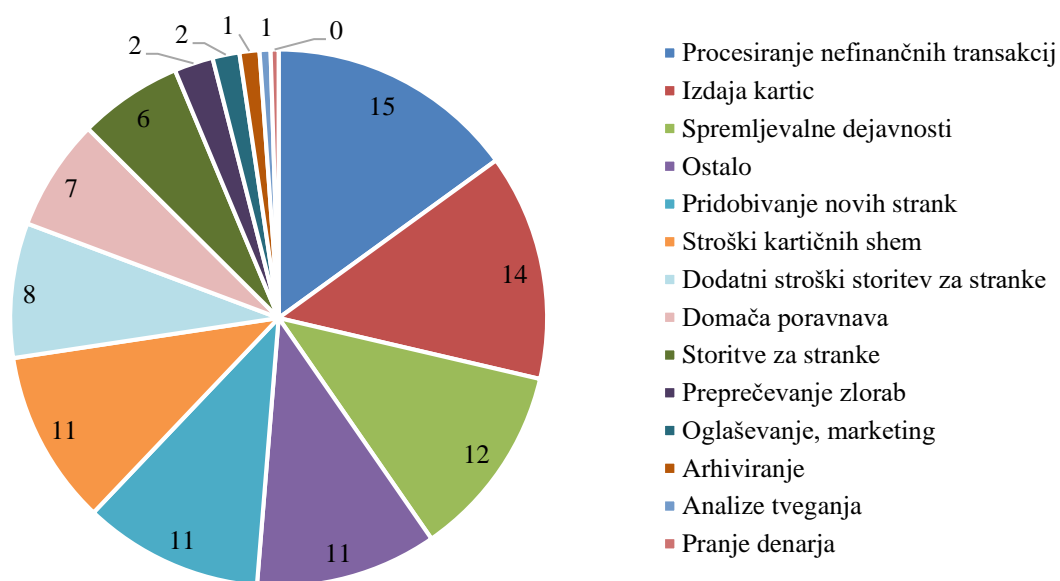
V študiji MNB so razkriti ocenjeni stroški, ki jih imajo banke z izdajanjem in pridobivanjem kartic. Upoštevani so na primer stroški izdaje kartice, procesiranja, zaposlenih, oglaševanja, obvladovanja tveganj, preprečevanja zlorab, arhiviranja itd. V nadaljevanju bodo ti stroški podrobno predstavljeni za posamezne vrste kartic (Magyar nemzeti bank, 2011, str. 43–46).

Na podlagi zgornjih podatkov bo izvedena analiza učinkov uredbe za vsak tip kartice posebej (za kreditne in debetne kartice). Za ponazoritev učinkov, ki bi jih povzročila regulacija, je poudarek na primerjavi stanja iz leta 2009 in stanja po uveljavitvi regulacije. Opozoriti je treba, da zaradi zaokroževanja in uporabe približkov ne bodo pridobljeni popolnoma točni odgovori.

3.2.2 Izdajanje debetnih kartic

S Slike 12 je razvidno, da sta največji strošek pri izdajanju debetnih kartic izdaja kartic in procesiranje t.i. nefinančnih transakcij (avtorizacij). Skupaj ta stroška predstavljata skoraj 29 % vseh stroškov, povezanih s kartičnih poslovanjem z debetnimi karticami, ki so jih izdale madžarske banke. Banke so v letu 2009 tema stroškoma skupaj namenile nekaj več kot 17 milijonov EUR.

Slika 12: Stroški poslovanja z debetnimi karticami bank na Madžarskem v letu 2009 (v %)

Vir: Magyar nemzeti bank, *Nothing is free: A survey of the social cost of the main payment instruments in Hungary*, 2011, str. 43.

3.2.2.1 Medbančne provizije in vsi stroški bank izdajateljic

Po podatkih MNB naj bi transakcija z debetno kartico bankam izdajateljicam povzročila 0,39 EUR stroškov. Primerjava tega stroška s povprečnim prihodkom transakcije iz naslova medbančne provizije (0,48 %) pokaže, da se z medbančno provizijo sami po sebi v pogojih brez regulacije ne pokrijejo vsi stroški, povezani s posamezno transakcijo. To nazorno prikazuje Tabela 3. Z enačbo (2) lahko izračunamo, da z medbančno provizijo banka v povprečju pokrije zgolj 30 % vseh nastalih stroškov. Razlika med stroški in prihodki iz naslova medbančnih provizij, izračunana z enačbo (1), na ravni posamezne transakcije v povprečju znaša 0,28 EUR. Letno imajo madžarske banke za približno 41,5 milijona EUR več stroškov z izdajanjem debetnih kartic, kot znaša vsota vseh prejetih medbančnih provizij za debetne kartice.

Ni treba posebno poudarjati, da se situacija še poslabša ob upoštevanju novih medbančnih provizij (po regulaciji: 0,20 %). Tudi rezultat po regulaciji je prikazan v Tabeli 3. V tem primeru bi banka z medbančno provizijo lahko pokrila samo nekaj manj kot 13 % vseh stroškov, ki jih ima z debetnimi karticami. Letno bi bili stroški bank za skoraj 52 milijonov EUR višji od prihodkov iz naslova medbančnih provizij. Prihodki iz naslova medbančnih provizij bi se po regulaciji zmanjšali za približno 10,5 milijona EUR.

Tabela 3: Primerjava višine medbančne provizije s stroški poslovanja z debetno kartico za banke na Madžarskem leta 2009 (na transakcijo, v EUR)

	Vrednost povprečne transakcije	Prejeta medbančna provizija	Povprečni strošek transakcije	Razlika
Stanje leta 2009	24,94	0,12	-0,39	-0,28
Po regulaciji	24,94	0,05	-0,39	-0,35

3.2.2.2 Vsi prihodki in stroški bank izdajateljic

Banke izdajateljice svojim komitentom zaračunavajo številne storitve, s katerimi pokrivajo svoje stroške poslovanja. V konkretnem primeru debetnih kartic so to na primer stroški vodenja računa, stroški dvigov gotovine, vpogledov v stanje, negativnega stanja na računu itd. V večini teh primerov gre za stroške, ki so sicer povezani z debetnimi karticami, vendar ne neposredno in v celoti, zato je težko oceniti, kolikšen delež teh prihodkov je povezan izključno s poslovanjem z debetnimi karticami.

Prav zaradi obstoja številnih drugih prihodkov sem se odločila, da izvedem analizo učinka znižanja medbančnih provizij ob upoštevanju vseh stroškov in prihodkov, ki v bankah nastajajo pri poslovanju z debetnimi karticami. Naj ob tem poudarim, da izračuni ne odražajo popolnoma dejanskega stanja leta 2009, saj podatki o višini prihodkov za leto 2009 niso na voljo. Skupina raziskovalcev iz treh evropskih svetovalnih podjetij (London Economics Ltd, Institut für Finanzdienstleistungen e.V. in PaySys Consultancy GmbH) je leta 2013 objavila analizo plačilnih sistemov v EU. V analizi so med drugim zajeli tudi kartično poslovanje. Zbrani podatki se nanašajo na leto 2012. Iz te analize bom črpala podatke v zvezi s prihodki bank izdajateljic iz naslova kartičnega poslovanja. Stroškovni del bo temeljil na podatkih MNB iz leta 2009.

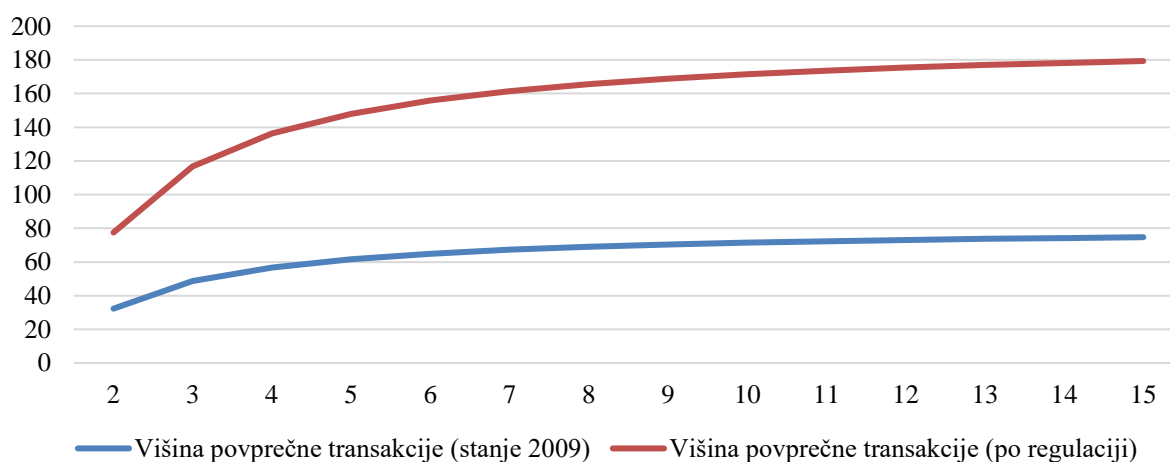
Skupina raziskovalcev je ugotovila, da naj bi imela stranka na Madžarskem pri opravljanju transakcij izključno z debetno kartico v povprečju 0,47 EUR stroškov mesečno (ne glede na vrsto računa, tj. osnovni ali najdražji). Povedano drugače, banke izdajateljice so z različnimi provizijami od posamezne stranke vsak mesec prejele 0,47 EUR (Riefa et al., 2013, str. 204). Uporabnik kartice na Madžarskem v enem mesecu z debetno kartico v povprečju opravi približno dve transakciji. Pri upoštevanju vseh stroškov iz naslova poslovanja z debetnimi karticami v izračun ne smemo pozabiti vključiti prihodkov iz naslova medbančnih provizij. Ob upoštevanju enačbe (3) in predpostavke, da višina medbančne provizije znaša 0,48 %, bi banka pri povprečni transakciji ustvarila mesečno izgubo v višini 0,08 EUR, po uvedbi regulacije pa bi se ta izguba povečala na 0,22 EUR. To je prikazano tudi v Tabeli 4.

Tabela 4: Povprečni prihodki iz transakcije (samo kartica) in stroški madžarskih bank iz naslova debetnih kartic v primeru povprečnega uporabnika (v EUR)

	Stroški banke	Prihodki od strank	Prejeta medbančne provizija	Razlika
Stanje leta 2009	-0,79	0,47	0,24	-0,08
Po regulaciji	-0,79	0,47	0,10	-0,22

Da banka z debetnimi karticami ne bi imela izgube, bi moral imenik debetne kartice v mesecu opraviti dve transakciji, katerih povprečna vrednost bi morala biti približno 33,07 EUR (višina medbančne provizije je na ravni iz leta 2009). Če bi se uvedla regulacija, bi se višina transakcije, potrebne za pokritje vseh stroškov, povečala na kar 79,37 EUR. Oba rezultata sta prikazana na Sliki 13, v katero sem dodala informacijo o tem, kaj se zgodi s potrebno povprečno višino transakcij v primeru rasti števila mesečnih transakcij uporabnika kartice. Izris se sicer začne z dvema transakcijama na mesec, saj ima v primeru ene transakcije mesečno banka vedno dobiček ne glede na višino transakcije. Vsi izračuni so temeljili na enačbi (4).

Slika 13: Višina povprečne transakcije, opravljene z debetno kartico, glede na mesečno število transakcij, ki je potrebno za pokritje vseh nastalih stroškov banke v primeru povprečnega uporabnika na Madžarskem (v EUR)

Ker debetne kartice praktično ni mogoče imeti brez odprtega računa pri banki, sem se odločila, da podobno primerjavo izvedem tudi ob upoštevanju skupnih prihodkov iz naslova transakcijskih računov in debetnih kartic. Analiza skupine raziskovalcev treh evropskih institucij vsebuje podatke o povprečnemu skupnem strošku, ki ga imajo stranke s transakcijskimi računi in debetnimi karticami.

Podatki za madžarske banke razkrivajo, da, nasprotno kot pri stroških kartic, nastajajo razlike med stroški različnih računov. Stranke za osnovni račun mesečno plačajo 1,11 EUR, za

najdražjega pa 2,06 EUR (Riefa et al., 2013, str. 318). Pri analizi v nadaljevanju bodo upoštevani stroški in prihodki za osnovni tip računa.

V Tabeli 5 je prikazano, kakšen bi bil prihodek madžarskih bank, če bi se upoštevali vsi stroški in prihodki pri poslovanju z debetnimi karticami. Skupni stroški in prejeta medbančna provizija ostajajo na enaki ravni kot prej, spremeni pa se mesečni znesek, ki ga banke zaračunavajo povprečnemu uporabniku za transakcijski račun in debetno kartico. Z enačbo (3) lahko izračunamo, da pred regulacijo prihodek banke znaša 0,56 EUR na mesec, po regulaciji pa se zniža na 0,42 EUR mesečno. Za banko to pomeni, da bi po uvedbi regulacije pri posamezni stranki letno zaslužila malo več kot 5 EUR.

Tabela 5: Povprečni transakcijski prihodki (kartica in transakcijski račun) in stroški madžarskih bank iz naslova debetnih kartic v primeru povprečnega uporabnika (v EUR)

	Stroški banke	Prihodki od strank	Prejeta medbančne provizija	Razlika
Stanje leta 2009	-0,79	1,11	0,24	0,56
Po regulaciji	-0,79	1,11	0,10	0,42

Pozitivni rezultat te analize ne pomeni, da imajo madžarske banke iz naslova poslovanja z debetnimi karticami dejansko take prihodke. Stroški, ki jih banke zaračunavajo svojim strankam za transakcijske račune, zajemajo tudi mnoge druge stroške, ki nastajajo v bankah (stroški vodenja, spremljanja transakcijskega računa, oglaševanja, preprečevanja pranja denarja itd.), in niso neposredno povezani s poslovanjem z debetnimi karticami.

3.2.2.3 Medbančne provizije in stroški procesiranja

V nadaljevanju so primerjani prihodki iz naslova medbančnih provizij in stroški procesiranja pri povprečni transakciji z debetno kartico. Ti ne bi nastali, če transakcija s kartico ne bi bila opravljena. Gre za neposredno povezavo med opravljeno transakcijo ter prihodki in stroški, ki ob tem nastanejo. Pri izračunu bom tako upoštevala zgolj stroške, brez katerih tudi poslovanje z debetno kartico ne bi bilo mogoče. Gre za stroške, ki so povezani samo s poslovanjem z debetno kartico, v nadaljevanju pa jih bom imenovala stroški procesiranja.

V ta segment bi sicer lahko vključila tudi stroške, povezane z izdajanjem kartice (stroški pošiljanja in izdelave kartice, stroški PIN, stroški plastike, stroški čipa itd.), vendar določene banke stroške izdelave kartice zaračunavajo, zato sem se odločila, da ta strošek iz primerjave izvzamem.

Kot je razvidno iz Tabele 6, je situacija v tem primeru nekoliko manj dramatična. Prihodki iz naslova medbančnih provizij so nekoliko višji od stroškov procesiranja. Razlika, ki jo lahko izračunamo z enačbo (5), je sicer minimalna in znaša 0,01 EUR. To pomeni, da prihodki iz naslova medbančnih provizij presegajo stroške procesiranja za približno 1,2 milijona EUR letno.

V primeru uvedbe regulacije medbančnih provizij se končni rezultat spremeni. Razlika med stroški in prihodki povprečne transakcije se poveča na 0,08 EUR. Letno bi bili prihodki za približno 11,7 milijona EUR manjši od stroškov.

Tabela 6: Primerjava višine medbančne provizije s stroški procesiranja transakcij z debetno kartico za banke na Madžarskem leta 2009 (na transakcijo, v EUR)

	Vrednost povprečne transakcije	Prejeta medbančna provizija	Povprečni strošek transakcije	Razlika
Stanje leta 2009	24,94	0,12	-0,13	-0,01
Po regulaciji	24,94	0,05	-0,13	-0,08

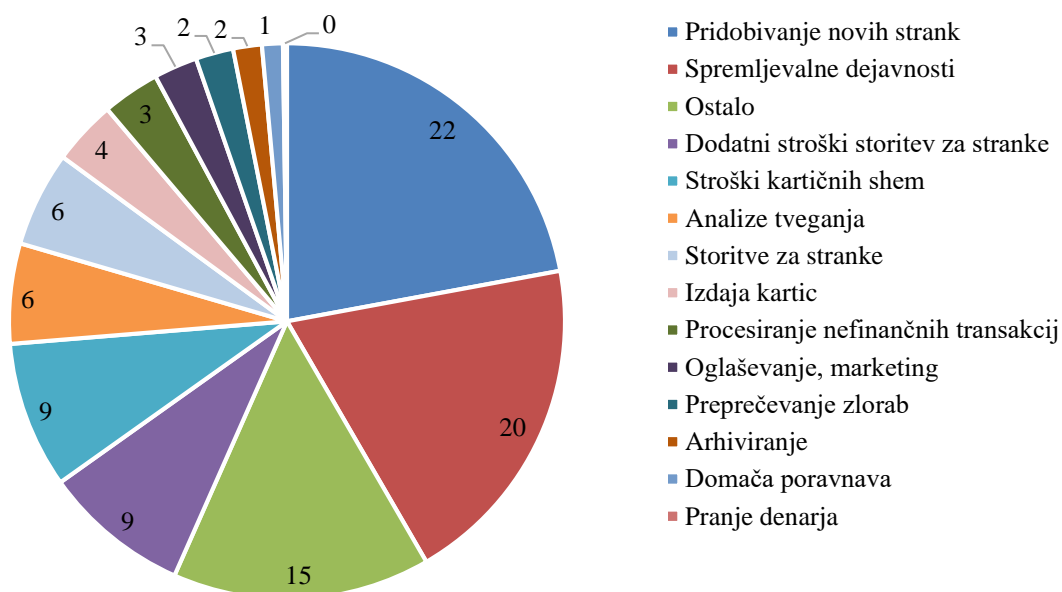
Z enačbo (6) izračunajmo še, koliko bi znašala najnižja še ustrezna medbančna provizija, s katero bi banke pokrile svoje stroške procesiranja. Znašati bi morala vsaj 0,51 %.

Zgoraj navedeno velja samo v primeru povprečne transakcije. Z nekaterimi transakcijami bi seveda tudi po uvedbi regulacije pokrili stroške njihove procesiranja. Če bi morala biti pred regulacijo višina transakcije vsaj 26,56 EUR, da bi se s prejeto medbančno provizijo pokrili vsi stroški procesiranja, se po uvedbi regulacije zadeva korenito spremeni. Višina zneska transakcije, s katero bi se pokrili stroški procesiranja, se zviša na 63,75 EUR, kar je skoraj 2,5-kratno zvišanje. Vsi izračuni so izvedeni v skladu z enačbo (7).

3.2.3 Izdajanje kreditnih kartic

Podobno analizo kot za transakcije z debetnimi karticami bom izvedla tudi za transakcije s kreditnimi karticami. Kot je že bilo prikazano v prejšnjih poglavjih, so nekoliko manj razširjene, saj imajo banke za izdajanje teh kartic posebne pogoje (redna plača, višina plače itd.). Zaradi drugačnih pogojev za pridobitev kreditne kartice so tudi stroški drugače porazdeljeni. Na Sliki 14 so prikazani stroški madžarskih bank, povezani z izdajanjem kreditnih kartic. Po pričakovanjih so se deleži posameznih stroškov popolnoma spremenili. Predvsem so se zvišali stroški, povezani s pridobivanjem novih strank, analizo tveganja in spremljevalnimi dejavnostmi. To je po eni strani logično, saj banke pred izdajo kreditne kartice dobro preverijo, ali stranki kartico lahko izdajo, ali bo zmožna odplačevati dolgove itd.

Slika 14: Porazdelitev stroškov kreditnih kartic bank na Madžarskem leta 2009 (v %)

Vir: Magyar nemzeti bank, *Nothing is free: A survey of the social cost of the main payment instruments in Hungary, 2011, str. 44.*

3.2.3.1 Medbančne provizije in vsi stroški bank izdajateljic

Ob upoštevanju vseh stroškov, povezanih z izdajo kreditne kartice, povprečni strošek na transakcijo znaša 2,52 EUR, kar je približno šestkrat več kot v primeru debetnih kartic. Če strošek primerjamo s povprečno medbančno provizijo na Madžarskem leta 2009 (0,22 EUR), ugotovimo, da banka s to provizijo pokrije zgolj 8,66 % vseh stroškov, ki nastanejo pri poslovanju s kreditnimi karticami, kar je mogoče izračunati z enačbo (2).

Razlika med stroški in prihodki iz naslova medbančne provizije pri povprečni transakciji, ki jo izračunamo z enačbo (1), znaša 2,30 EUR oziroma približno 56,5 milijona EUR na leto, kar prikazuje tudi Tabela 7. Ob predpostavki regulacije medbančnih provizij, kjer bi najvišja še dovoljena provizija za kreditne kartice znašala 0,30 %, se stanje še poslabša. Letno bi bil tako prihodek bank manjši še za dodatna 3,2 milijona EUR, kar je skoraj enako znesku, ki ga banke namenijo analizam tveganj ali dodatnim storitvam za stranke.

Tabela 7: Primerjava višine medbančne provizije s skupnimi stroški poslovanja s kreditno kartico za banke na Madžarskem leta 2009 (na transakcijo, v EUR)

	Vrednost povprečne transakcije	Prejeta medbančna provizija	Povprečni strošek transakcije	Razlika
Stanje leta 2009	29,10	0,22	-2,52	-2,30
Po regulaciji	29,10	0,09	-2,52	-2,43

3.2.3.2 Vsi prihodki in stroški bank izdajateljic

Znova se pojavi vprašanje, ali je pravilno, da so v primerjavo zajete zgolj medbančne provizije in prav vsi nastali stroški. Prav tako kot pri debetnih karticah namreč velja, da banke svoje stroške pokrivajo tudi z drugimi viri prihodkov. Običajno je pri kreditnih karticah teh prihodkov še več. Banke strankam za uporabo kreditne kartice zaračunavajo letne ali mesečne članarine, stroške izdaje kartic, obresti zaradi zamud pri plačilu, stroške opominov itd. Da bi bila primerjava ustrežnejša in natančnejša, sem se podobno kot pri debetnih karticah odločila, da v nadaljevanju pri izračunu upoštevam vse stroške in prihodke, ki jih banke imajo pri izdajanju kreditnih kartic.

Ker so kreditne kartice popolnoma samostojne, lahko predpostavljamo, da se z vsemi prihodki iz naslova provizij, ki se zaračunavajo strankam, pokrivajo stroški, ki nastajajo pri poslovanju s kreditnimi karticami. Po podatkih skupine raziskovalcev treh evropskih svetovalnih podjetij, je imel povprečni uporabnik s kreditno kartico na Madžarskem leta 2012 mesečne stroške v višini 1,42 EUR (Riefa et al., 2013, str. 319).

Povprečni uporabnik na Madžarskem svojo kreditno kartico uporabi enkrat na mesec. Pri tem banki povzroči stroške v višini 2,52 EUR. Povprečni prihodek iz naslova medbančne provizije ostaja nespremenjen (0,22 EUR). Povprečni uporabnik s svojo uporabo kartice in stroški, ki jih plača banki, ne pokrije vseh stroškov, ki nastanejo pri poslovanju s kreditno kartico. V Tabeli 8 so nazorno prikazani rezultati izračunov enačbe (3). Povprečni uporabnik kreditne kartice banki pred regulacijo povzroči za 0,88 EUR več stroškov kot prihodkov. Po uvedbi regulacije se razlika med stroški in prihodki poveča za 0,13 EUR. Letno to pomeni, da banka pri povprečnem uporabniku pred regulacijo ustvari izgubo v višini 10,57 EUR, po regulaciji pa 12,14 EUR.

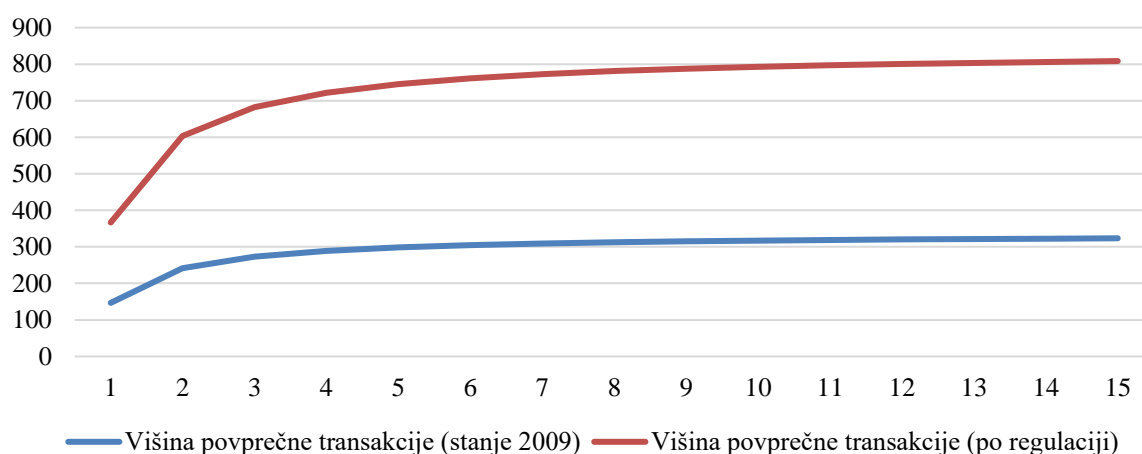
Tabela 8: Prihodki in stroški madžarskih bank iz naslova povprečne transakcije s kreditno kartico v primeru povprečnega uporabnika kartice (v EUR)

	Stroški banke	Prihodki od strank	Prejeta medbančne provizija	Razlika
Stanje leta 2009	-2,52	1,42	0,22	-0,88
Po regulaciji	-2,52	1,42	0,09	-1,01

Pojavi se vprašanje, koliko transakcij bi bilo treba opraviti oziroma koliko bi morali znašati zneski transakcij, da bi se ob zgoraj omenjenih predpostavkah pokrili vsi stroški kreditne kartice. Pri odgovoru na to vprašanje je treba upoštevati, da se medbančna provizija spreminja glede na višino transakcije, ostali stroški in prihodki pa se ne spreminjajo. Ker je višina povprečne transakcije nizka, lahko rečemo, da pri takih transakcijah ni mogoče pokriti stroškov, saj so prihodki preprosto prenizki. Razmisliti je treba o zvišanju zneska transakcije. Na Sliki 15 je prikazano, kolikšna bi morala biti višina povprečne transakcije v primeru različnega števila transakcij mesečno, da bi imetnik kartice pokrivil stroške, ki jih povzroči. Če upoštevamo enačbo (4) in predpostavko ene transakcije na mesec ter obstoj medbančnih provizij iz leta 2009, bi morala transakcija znašati nekaj manj kot 147 EUR, v primeru dveh transakcij se povprečen

znesek zviša na približno 241,5 EUR. Zneski so po uvedbi regulacije še višji in realno skoraj nedosegljivi. Znesek povprečne transakcije se zvišuje s številom transakcij. Z večanjem števila transakcij bi se seveda nekoliko znižali povprečni stroški na transakcijo. Za koliko bi se znižali, je težko oceniti, saj povečanje števila transakcij različno vpliva na različne kategorije stroškov.

Slika 15: Višina povprečne transakcije kreditne kartice glede na mesečno število transakcij, ki zadostuje za pokritje vseh stroškov madžarskih bank iz naslova kreditnih kartic (v EUR)

3.2.3.3 Medbančne provizije in stroški procesiranja

V nadaljevanju bo predstavljena primerjava medbančnih provizij s stroški procesiranja. Kot je razvidno iz Tabele 9, primerjava višine stroškov procesiranja in prejete medbančne provizije pri povprečni transakciji s kreditno kartico razkriva, da banka z medbančno provizijo pred regulacijo ne pokrije vseh svojih stroškov procesiranja. Pokrije približno 66,2 % stroškov. Stroški so od prihodkov iz naslova medbančne provizije na leto večji za skoraj 3 milijone EUR, pri povprečni transakciji pa ta razlika znaša 0,11 EUR. To lahko izračunamo z enačbo (5). Po regulaciji medbančnih provizij bi se ta razlika še nekoliko povečala in letno bi bili stroški za več kot 5,9 milijona EUR višji od prihodkov. Banka bi v primeru regulacije z medbančno provizijo pokrila zgolj 26,5 % stroškov procesiranja.

Tabela 9: Primerjava višine medbančne provizije s stroški procesiranja transakcij s kreditno kartico za banke na Madžarskem leta 2009 (v EUR)

	Vrednost povprečne transakcije	Prejeta medbančna provizija	Povprečni strošek transakcije	Razlika
Stanje leta 2009	29,10	0,22	-0,33	-0,11
Po regulaciji	29,10	0,09	-0,33	-0,24

Na podlagi zgoraj prikazanih izračunov je razvidno, da banke že pred regulacijo z medbančnimi provizijami niso pokrivalo stroškov, ki nastanejo zaradi transakcij, po regulaciji pa bi se zadeve

še dodatno poslabšale. Z enačbo (6) lahko izračunamo provizijo, ki bi bila dovolj visoka za pokritje vseh stroškov procesiranja. Za kreditne kartice bi morala znašati približno 1,13 %.

Tako kot pri debetnih karticah tudi pri kreditnih karticah obstajajo transakcije, s katerimi se pokrijejo ne samo stroški procesiranja, temveč tudi vsi stroški, nastali z izdajanjem kartice. V Tabeli 10 je prikazano, da mora biti za pokritje stroškov procesiranja znesek transakcije pred regulacijo višji od 43,94 EUR, kar je še realno pričakovati. Slika je povsem drugačna v primeru pokritja stroškov po regulaciji, kjer bi morala biti transakcija višja od 109,86 EUR. Transakcije s tako visokimi zneski so seveda že prava redkost. Ta zneska bi bila še višja, če bi z medbančno provizijo želeli pokriti vse stroške bank, ki nastajajo ob poslovanju s kreditnimi karticami. Izračuni so narejeni na podlagi enačbe (7).

Tabela 10: Višina transakcije s kreditno kartico za madžarske banke, s katero bi se pokrili stroški procesiranja (v EUR)

	Stanje leta 2009	Po regulaciji
Vsi stroški	335,87	839,67
Stroški procesiranja	43,94	109,86

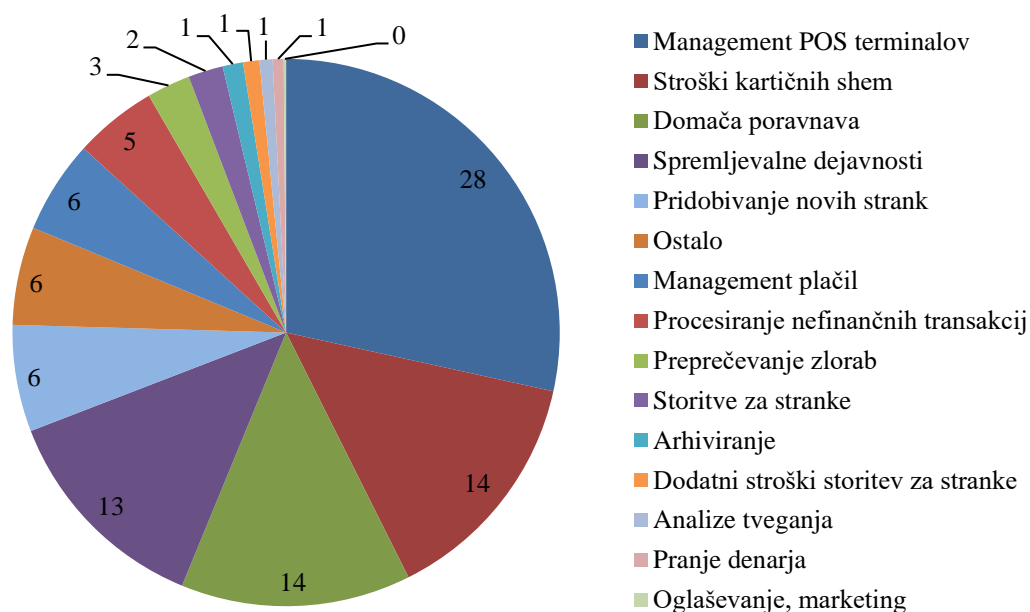
3.2.4 Sprejemanje kartic

Tudi banke pridobiteljice se pri svojem poslovanju srečujejo s podobnimi stroški, kot so bili predstavljeni v primeru bank izdajateljic. Izjema so stroški izdaje kartice, ki jih pri bankah pridobiteljicah seveda ni, vendar obstajajo nekateri drugi stroški, kot so stroški upravljanja POS terminalov in plačil. Po podatkih MNB naj bi stroški bank pridobiteljic leta 2009 znašali nekaj manj kot 33 milijonov EUR. Na Sliki 16 so prikazani deleži posameznih stroškov, s katerimi se srečujejo banke pridobiteljice. Prikazani stroški zajemajo tako stroške z debetnimi kot tudi kreditnimi karticami. S Slike 16 lahko razberemo, da je največji strošek upravljanje POS terminalov, sledita pa mu stroška domače poravnave in provizije kartičnim shemam. Najmanj stroškov imajo banke z oglaševanjem (manj kot 1 %).

Slika 16 ne zajema stroškov medbančnih provizij, ki so leta 2009, kot je že bilo predstavljeno, znašale 23,3 milijona EUR. Če ta strošek primerjamo z vsemi stroški (operativni stroški in medbančne provizije), je razvidno, da stroški medbančnih provizij obsegajo 41,5 % vseh stroškov, ki jih krijejo banke pridobiteljice (Magyar nemzeti bank, 2012, str. 60).

Slika 16: Porazdelitev stroškov bank pridobiteljic na Madžarskem za leto 2009 (v %)

Vir: Magyar nemzeti bank, *Nothing is free: A survey of the social cost of the main payment instruments in Hungary, 2011, str. 45.*

V nadaljevanju bom podrobneje predstavila, kolikšne stroške in prihodke bankam pridobiteljicam povzročita povprečni transakciji z debetno in kreditno kartico. Naj ob tem izpostavim, da je delitev stroškov na debetne in kreditne kartice, ki jo uporabljam v nadaljevanju, izvedla MNB na podlagi pogostosti uporabe posameznih kartic, zato je verjetno, da rezultati ne bodo odražali dejanskega stanja. Hkrati izpostavljam, da zaradi pomankanja podatkov v analizo ne bodo zajeti drugi stroški, ki jih banke zaračunavajo svojim strankam (trgovcem). Tu gre predvsem za na primer stroške najema POS terminala, namestitve POS terminala, popravila itd.

3.2.4.1 Sprejemanje debetnih kartic

Vsaka transakcija z debetno kartico banki pridobiteljici na Madžarskem povzroči za 0,31 EUR stroškov, od tega medbančna provizija znaša 0,12 EUR. Medbančna provizija v primeru sprejemanja debetne kartice predstavlja približno 38,9 % vseh stroškov banke pridobiteljice, kar razkriva izračun na podlagi enačbe (8).

Po navedbah MNB banke pridobiteljice iz naslova trgovskih provizij za debetne kartice ustvarijo približno 49,6 milijona EUR prihodkov letno. To pomeni, da za debetno transakcijo v povprečju prejmejo 0,33 EUR. Povprečna trgovska provizija na Madžarskem naj bi za sprejemanje debetnih kartic znašala 1,32 %. Že leta 2009 so banke pridobiteljice z trgovskimi provizijami pokrile vse stroške, ki so nastali ob sprejemanju debetnih kartic, in so imele iz tega naslova približno 3,3 milijona EUR prihodkov. Po regulaciji bi se prihodki na transakcijo še nekoliko

povečali in znašali 0,09 EUR oziroma 13,8 milijona EUR letno. Vse to je mogoče izračunati z enačbo (9) in je prikazano tudi v Tabeli 11.

Tabela 11: Prihodki in stroški bank pridobiteljic na Madžarskem ob sprejemanju debetnih kartic (v EUR)

	Operativni stroški banke	Prejeta medbančna provizija	Prejeta trgovska provizija	Razlika
Stanje leta 2009	-0,19	-0,12	0,33	0,02
Po regulaciji	-0,19	-0,05	0,33	0,09

Banke pri zniževanju trgovskih provizij nimajo več veliko manevrskega prostora. Z enačbo (10) je mogoče izračunati najnižjo trgovsko provizijo, ki bi bankam ob povprečni transakciji še prinašala minimalen dobiček. Ta pred uvedbo regulacije znaša 1,24 %. Nižje trgovske provizije bi za banke pridobiteljice pomenile izgubo. Po regulaciji bi se situacija trgovcev nekoliko izboljšala. Stroški bank pridobiteljic z debetnimi karticami bi se znižali za nekaj manj kot 10,5 milijona EUR, kar pomeni, da bi v primeru regulacije svoje trgovske provizije za debetne kartice lahko zelo znižale. Zadnja še sprejemljiva trgovska provizija, ki bi bankam pridobiteljicam ob povprečni transakciji prinašala zaslužek, bi morala znašati 0,96 %.

3.2.4.2 Sprejemanje kreditnih kartic

MNB ugotavlja, da celotni stroški bank pridobiteljic s transakcijami kreditnih kartic letno znašajo nekaj manj kot 10 milijonov EUR. Pri povprečni transakciji to pomeni, da strošek transakcije znaša 0,41 EUR. Kot je izračunano z enačbo (8), obsegajo stroški medbančnih provizij več kot 53 % vseh stroškov oziroma natančneje 0,22 EUR.

Po podatkih MNB banke pridobiteljice trgovcem za sprejemanje kreditnih kartic v povprečju zaračunavajo trgovske provizije v višini 1,10 %, kar je nekoliko presenetljivo, saj so provizije nižje kot pri transakcijah z debetno kartico. Žal v primeru kreditnih kartic banke pridobiteljice s prihodki iz naslova trgovskih provizij ne pokrijejo stroškov, ki nastanejo pri transakcijah s kreditnimi karticami. Banke pridobiteljice se v primeru plačil s kreditnimi karticami soočajo z izgubo v povprečni višini 0,09 EUR (ob upoštevanju stanja pred regulacijo). Izračun temelji na enačbi (9). Po uvedbi regulacije bi se stanje nekoliko spremenilo. S povprečno transakcijo s kreditno kartico bi banka pridobiteljica ustvarila 0,04 EUR več prihodkov kot stroškov. Banke pridobiteljice bi na letni ravni s kreditnimi transakcijami zaslužile približno 1,1 milijona EUR. Seveda pri tem upoštevamo predpostavko, da bi trgovske provizije ostale na isti ravni kot leta 2009. To je prikazano tudi v Tabeli 12.

Tabela 12: Prihodki in stroški bank pridobiteljic na Madžarskem ob sprejemanju kreditnih kartic (v EUR)

	Operativni stroški banke	Prejeta medbančna provizija	Prejeta trgovska provizija	Razlika
Stanje leta 2009	-0,19	-0,22	0,32	-0,09
Po regulaciji	-0,19	-0,09	0,32	0,04

Rezultati, izračunani z enačbo (10) prikazujejo, da bi morala povprečna trgovska provizija pred regulacijo znašati najmanj 1,40 %, da bi se z njo pokrili vsi stroški. Banke pridobiteljice bi po regulaciji svoje trgovske provizije lahko znižale na 0,95 %, če bi želele ob povprečni transakciji še imeti prihodke iz naslova te dejavnosti. Vendar je treba poudariti, da tudi v primeru obstoječih trgovskih provizij obstajajo transakcije, s katerimi se pokrijejo vsi njihovi stroški. Ob predpostavki trgovske provizije v višini 1,10 % so to transakcije, katerih vrednost je višja od 36,91 EUR, kar je bilo izračunano z enačbo (11).

3.3 Analiza ukrepa na primeru slovenskih bank

Podobno analizo kot za Madžarsko bom izvedla tudi za Slovenijo, čeprav za slovenske banke niso na voljo vsi potrebni podatki. Zato se bom v primeru manjkajočih podatkov sklicevala na določene predpostavke in že znane podatke za druge države.

Za slovenske banke žal ni podatkov o stroških, povezanih z izdajanjem in uporabo plačilnih kartic, zato si pri tem pomagam s stroškovno analizo, ki je bila izvedena na Madžarskem. Ker sem za Slovenijo uporabila podatke za leto 2013 in ker se državi med seboj razlikujeta, sem nekatere izmed stroškov prilagodila. Večina navedenih stroškov je v veliki meri povezanih z delovno silo oziroma zaposlenimi, zato sem se odločila, da kot koeficient prilagoditve uporabim stroške dela v finančnem sektorju (kamor spadajo tudi banke).

Podatki, s katerimi sem si pomagala, so dostopni na spletni strani Eurostata. Žal so podatki dostopni zgolj za leti 2008 in 2012 vendar menim, da to ne bo povzročilo prevelikih odstopanj. Prilagoditev sem izvedla na naslednji način:

- podatki Madžarske iz leta 2009 se na podlagi razlike v stroških dela med letoma 2008 in 2012 pretvorijo za leto 2012;
- izračunani podatki Madžarske za leto 2012 iz zgornje alineje se na podlagi razlike v stroških dela med Slovenijo in Madžarsko za leto 2012 pretvorijo v podatke za Slovenijo (pri čemer se predpostavlja, da razlika med letoma 2012 in 2013 ni prevelika, zato se podatki iz leta 2012 uporabljajo tudi v letu 2013).

Na podlagi zgoraj opisanega načina sem izračunala, da koeficient prilagoditve znaša 1,219 (Eurostat, b.l.). S tem številom bom v nadaljevanju množila vse stroške, pri katerih ima delovna

sila razmeroma velik pomen. Sem ne spadajo stroški izdaje kartice, procesiranja nefinančnih transakcij, domače poravnave in stroški Visa/MasterCard. Te stroške določijo kartične sheme, procesni centri ali proizvajalci kartic, zato predpostavljam, da se ti stroški med državami ne razlikujejo veliko.

3.3.1 Osnovni podatki o kartičnem poslovanju v Sloveniji

Osnovni podatki o plačilih s karticami v Sloveniji za leto 2013 so prikazani v Tabeli 13. Celotna analiza bo izvedena na podlagi plačil v Sloveniji, opravljenih s karticami, izdanimi v Sloveniji. Podatki so zbrani na podlagi statistike Banke Slovenije. Iz nje je razvidno, da razlika v številu transakcij opravljenih s kreditnimi in debetnimi karticami ni tako velika kot na Madžarskem. Veliko večja razlika je v številu izdanih debetnih in kreditnih kartic. Zgolj slabo četrtnino vseh kartic, izdanih v Sloveniji, predstavljajo kreditne kartice.

Tabela 13: Plačila s karticami, izdanimi v Sloveniji, leta 2013 (nacionalni promet)

	Debetne kartice	Kreditne kartice
Število kartic (v mio)	2,54	0,69
Število transakcij (v mio)	85,99	34,51
Vrednost transakcij (v milijardah EUR)	2,87	1,24
Povprečna vrednost transakcij (EUR)	33,43	35,82

Vir: Banka Slovenije, Bilten, 2016, str. 43.

V Tabeli 14 so prikazane medbančne provizije, ki so veljale leta 2015, za kartice, ki se uporabljajo v Sloveniji. Ker se medbančne provizije med leti 2013 in 2015 niso bistveno spremenile, v vseh izračunih uporabljam medbančne provizije, ki so bile v veljavi pred regulacijo (leta 2015).

Tabela 14: Višina medbančnih provizij v Sloveniji leta 2015

Vrsta kartice	Višina medbančne provizije	
	Variabilni del (v %)	Fiksni del
Debitna kartica Maestro	0,60	/
Kreditna kartica MasterCard	0,95	/
Debitna kartica Visa	1,10	/
Kreditna kartica Visa	1,10	/

Vir: MasterCard, MasterCard Intra-Country Interchange Fees Slovenia, b.l.b; Visa Europe, Domestic Interchange Reimbursement Fees Slovenia, b.l.a.

Izračunati je treba povprečno medbančno provizijo za kreditne in debetne kartice, ki jo uporabljam v nadaljnjih izračunih, saj ti podatki za Slovenijo žal niso dostopni. Poudariti je

treba, da banke v zadnjih letih vse pogosteje uporabljajo brezkontaktno tehnologijo, katere uporabo kartične sheme (predvsem MasterCard) spodbujajo z različnimi stopnjami medbančnih provizij. Tako na primer izdajatelji brezkontaktnih kartic pri uporabi te kartice na POS terminalu, ki te tehnologije še ne podpira, pridobijo 1,1 % medbančne provizije, višina medbančne provizije za ostale kartice, ki še niso brezkontaktni, pa znaša 0,95 %. Prav nasprotno velja za uporabo navadne kartice na POS terminalu, ki že omogoča brezkontaktno poslovanje. Banka izdajateljica navadne kartice pridobi medbančno provizijo v višini 0,80 %. Če POS in kartica uporabljata enako tehnologijo, banka izdajateljica pridobi medbančno provizijo v višini 0,95 %. Gre za nekakšno nagrajevanje in kaznovanje bank. Ker analiza temelji na podatkih za leto 2013, ko ta tehnologija v Sloveniji še ni bila tako razširjena, za potrebe analize upoštevam, da POS in kartica uporabljata enako tehnologijo in da zato ni razlik v višini medbančnih provizij za transakcije iste kartične sheme.

Za izračun povprečne medbančne provizije potrebujemo poleg stopenj medbančnih provizij tudi podatek o porazdelitvi kartic glede na kartično shemo v Sloveniji. Točni podatki o porazdelitvi kartic glede na kartično shemo za Slovenijo žal niso dostopni, zato sem si pomagala z raziskavami MasterCarda. Iz Tabele 15 je razvidno, da med debetnimi karticami prevladujejo kartice Maestro (na primer kartica BA/Maestro ali Activa/Maestro), saj po podatkih MasterCarda obsegajo kar 90 % vseh debetnih kartic, ostale debetne kartice pa so kartice Visa (Jug, 2012). Podobno sliko lahko pričakujemo za kreditne kartice, pri katerih prevladuje kartična shema MasterCard. Za potrebe analize predpostavljam, da njihov delež znaša skoraj 80 %, ostale kartice pa so kartice Visa.

Tabela 15: Delež transakcij z bančnimi karticami glede na tip produkta v Sloveniji leta 2013

Vrsta kartice	Debetne kartice (v %)	Kreditne kartice (v %)
Maestro	90	0
MasterCard	0	80
Visa	10	20

Z medbančnimi provizijami in deleži posameznih vrst kartic sem izračunala, da v Sloveniji povprečna medbančna provizija za debetne kartice znaša 0,66 %, za kreditne kartice pa 1,10 %. Ta podatka uporabljam v nadaljevanju analize.

3.3.2 Izdajanje debetnih kartic

Kot je že bilo omenjeno, ni podatkov o stroških slovenskih bank v zvezi z debetnimi karticami, zato si bom pri pridobitvi teh stroškov pomagala s podatki MNB. Za potrebe analize bom prevzela podatke MNB o stroških madžarskih bank, ki jih bom z zgoraj omenjenim koeficientom prilagoditve pretvorila v stroške slovenskih bank leta 2013.

Stroški transakcije slovenskih bank, izračunani po prej navedeni metodologiji, znašajo 0,42 EUR oziroma nekaj več kot 36 milijonov EUR. Podrobnejši pregled stroškov za transakcije slovenskih

bank leta 2013 je predstavljen v Tabeli 16, v kateri so za primerjavo prikazani tudi povprečni stroški na transakcijo v primeru bank na Madžarskem leta 2009.

Tabela 16: Primerjava stroškov debetnih kartic v Sloveniji za leto 2013 in na Madžarskem za leto 2009 (v EUR)

	Slovenija 2013	Madžarska 2009
Pridobivanje novih strank	0,05	0,04
Analize tveganja	0,00	0,00
Izdaja kartic	0,05	0,05
Procesiranje nefinančnih transakcij	0,06	0,06
Domača poravnava	0,03	0,03
Preprečevanje zlorab	0,01	0,01
Dodatni stroški storitev za stranke	0,04	0,03
Stroški kartičnih shem	0,04	0,04
Storitve za stranke	0,03	0,02
Spremljevalne dejavnosti	0,05	0,04
Oglaševanje, marketing	0,01	0,01
Arhiviranje	0,01	0,01
Preprečevanje pranje denarja	0,00	0,00
Ostalo	0,05	0,04
TOTAL	0,42	0,39

Vir: Magyar nemzeti bank, Nothing is free: A survey of the social cost of the main payment instruments in Hungary, 2011, str. 43; lastni izračuni.

3.3.2.1 Medbančne provizije in vsi stroški bank izdajateljic

Iz Tabele 17 je razvidno, da slovenske banke s povprečno transakcijo, opravljeno z debetno kartico, pridobijo 0,22 EUR medbančne provizije in z njo ne pokrijejo vseh stroškov transakcije. Z enačbo (1) lahko izračunamo, da razlika med stroški in prihodki znaša 20 EUR na transakcijo. Letno so stroški višji od prihodkov iz naslova medbančnih provizij za približno 17 milijonov EUR. V primeru regulacije medbančnih provizij je razlika med stroški in prihodki večja za dodatnih 0,15 EUR na transakcijo in letno znaša približno 13,3 milijona EUR. Z medbančno provizijo banka pokrije zgolj nekaj več kot 52 % vseh svojih stroškov, kar je mogoče izračunati z enačbo (2).

Tabela 17: Primerjava višine medbančne provizije s skupnimi stroški poslovanja z debetno kartico za banke v Sloveniji leta 2013 (na transakcijo, v EUR)

	Vrednost povprečne transakcije	Prejeta medbančna provizija	Povprečni strošek transakcije	Razlika
Pred regulacijo	33,43	0,22	-0,42	-0,20
Po regulaciji	33,43	0,07	-0,42	-0,35

3.3.2.2 Vsi prihodki in stroški bank izdajateljic

Seveda je prav, da se pri primerjavi upoštevajo vse provizije bank, ki jih zaračunavajo strankam. V analizi skupine raziskovalcev treh evropskih svetovalnih podjetij iz leta 2012 je za Slovenijo ugotovljeno, da imetnik pri uporabi debetne kartice nima stroškov (Riefa et al., 2013, str. 204). Imetniki debetnih kartic v Sloveniji se ne srečujejo z dodatnimi stroški, ki bi bili povezani izključno z uporabo kartic na POS terminalih. Mesečno vsak uporabnik kartice v Sloveniji s svojo debetno kartico opravi v povprečju tri transakcije. Kot je razvidno iz Tabele 18, ima banka mesečno pred regulacijo pri povprečni stranki 0,60 EUR izgube, po regulaciji pa se izguba poveča na 1,06 EUR. Vsi izračuni temeljijo na enačbi (3).

Tabela 18: Prihodki (zgolj debetna kartica) in stroški slovenskih bank iz naslova povprečne transakcije z debetno kartico v primeru povprečnega uporabnika kartice (v EUR)

	Stroški banke	Prihodki od strank	Prejeta medbančna provizija	Razlika
Pred regulacijo	-1,26	0	0,67	-0,60
Po regulaciji	-1,26	0	0,20	-1,06

Rezultati enačbe (4) razkrivajo, da bi moral imetnik ob predpostavki nespremenjenih medbančnih provizij opravljati transakcije v povprečni višini približno 63,57 EUR, da banki ne bi povzročil izgube. Po uvedbi regulacije bi se ta znesek zvišal na 210 EUR, kar je skoraj nemogoče pričakovati. To velja za kakršno koli število transakcij mesečno. Ker ni fiksnih prihodkov od strank, razmerje med stroški in prihodki iz naslova medbančnih provizij ostaja enako (oboje je namreč odvisno od števila opravljenih transakcij).

Kot je že bilo omenjeno, so debetne kartice vezane na transakcijski račun, zato bom v naslednji analizi kot prihodek banke upoštevala prihodke iz naslova transakcijskega računa in debetnih kartic. Skupina raziskovalcev ugotavlja, da je povprečni strošek stranke za transakcijski račun in debetno kartico v Sloveniji 1,96 EUR (Riefa et al., 2013, str. 318). Stroški povprečne transakcije ostajajo enaki, prav tako svoje vrednosti ohranjata mesečno število transakcij ter višina medbančne provizije. V Tabeli 19 je prikazano, kolikšna bi bila razlika med stroški in prihodki bank pred in po uvedbi regulacije ter ob upoštevanju zgoraj navedenih parametrov. Izračuni so opravljeni na podlagi enačbe (3). Iz Tabele 19 je razvidno, da bi imetnik banki po uvedbi

regulacije prinesel mesečni dobiček v višini 0,90 EUR, pred njo pa dobiček v višini 1,36 EUR. Rezultat bi bil pozitiven tudi ob ukinitvi medbančnih provizij za debetne kartice. Ne smemo pa pozabiti, da s prihodkom iz naslova transakcijskega računa banka pokriva tudi številne druge stroške, ki jih ima z vodenjem in spremljanjem poslovanja imetnikov ter drugimi dejavnostmi v zvezi s transakcijskim računom.

Tabela 19: Prihodki (transakcijski račun in debetna kartica) in stroški slovenskih bank iz naslova povprečne transakcije z debetno kartico v primeru povprečnega uporabnika kartice (v EUR)

	Stroški banke	Prihodki od strank	Prejeta medbančna provizija	Razlika
Pred regulacijo	-1,26	1,96	0,67	1,36
Po regulaciji	-1,26	1,96	0,20	0,90

3.3.2.3 Medbančne provizije in stroški procesiranja

V nadaljevanju je proučeno razmerje med medbančnimi provizijami in stroški procesiranja debetnih kartic za slovenske banke. Ker v tem delu ohranimo zgolj stroške procesiranja bo ta analiza zagotovila veliko bolj primerljive rezultate, saj stroške procesiranja, kot je bilo omenjeno že prej, določajo posamezne kartične sheme in procesni centri. Stroški kartičnih shem so namreč za vse banke enaki, odstopanja lahko nastanejo zgolj zaradi ekonomij obsega. Banka, ki ima več transakcij, ima tudi nižji povprečni strošek na transakcijo.

Stroški procesiranja kartičnih transakcij tako tudi v Sloveniji znašajo 0,12 EUR. Če ta strošek z enačbo (5) primerjamo s prihodki iz naslova medbančnih provizij, ugotovimo, da se pred regulacijo s transakcijami z debetnimi karticami v celoti pokrijejo stroški procesiranja, kar je prikazano v Tabeli 20. Po regulaciji bi se zadeva nekoliko spremenila. Stroški bi bili takrat za 0,05 EUR višji od prihodkov, kar bi letno pomenilo za približno 4,7 milijona EUR več stroškov procesiranja kot prihodkov iz naslova medbančnih provizij.

Tabela 20: Primerjava višine medbančne provizije s stroški procesiranja transakcij z debetno kartico za banke v Sloveniji leta 2013 (na transakcijo, v EUR)

	Vrednost povprečne transakcije	Prejeta medbančna provizija	Povprečni strošek transakcije	Razlika
Pred regulacijo	33,84	0,22	-0,12	0,10
Po regulaciji	33,84	0,07	-0,12	-0,05

Če bi želeli, da medbančna provizija pokrije stroške procesiranja, ki nastanejo ob poslovanju z debetnimi karticami, bi morala znašati 0,36 %, kar je mogoče izračunati z enačbo (6). Za pokritje

vseh stroškov procesiranja bi morala transakcija znašati vsaj 18,33 EUR, ob uvedbi regulacije medbančnih provizij pa bi se ta vrednost zvišala na 60,77 EUR. Izračun temelji na enačbi (7).

3.3.3 Izdajanje kreditnih kartic

Podobno kot poslovanje z debetnimi karticami v nadaljevanju analiziram tudi poslovanje s kreditnimi karticami v Sloveniji. V Tabeli 21 so prikazani stroški poslovanja s kreditnimi karticami, ki jih imajo banke na Madžarskem (2009) in v Sloveniji (2013). Podatke za Slovenijo sem pridobila s pretvorbo podatkov MNB iz leta 2009.

Tabela 21: Primerjava stroškov debetnih kartic v Sloveniji za leto 2013 in na Madžarskem za leto 2009 (v EUR)

	Slovenija 2013	Madžarska 2009
Pridobivanje novih strank	0,64	0,53
Analize tveganja	0,17	0,14
Izdaja kartic	0,09	0,09
Procesiranje nefinančnih transakcij	0,08	0,08
Domača poravnava	0,03	0,03
Preprečevanje zlorab	0,06	0,05
Dodatni stroški storitev za stranke	0,25	0,20
Stroški kartičnih shem	0,20	0,20
Storitve za stranke	0,16	0,13
Spremljevalne dejavnosti	0,57	0,47
Oglaševanje, marketing	0,07	0,06
Arhiviranje	0,05	0,04
Preprečevanje pranje denarja	0,01	0,01
Ostalo	0,44	0,36
TOTAL	2,82	2,52

Vir: Magyar nemzeti bank, Nothing is free: A survey of the social cost of the main payment instruments in Hungary, 2011, str. 44; lastni izračuni.

3.3.3.1 Medbančne provizije in vsi stroški bank izdajateljic

Povprečni strošek transakcije s kreditno kartico znaša 2,82 EUR, kar je približno šestkrat več kot pri debetnih karticah v Sloveniji. Z medbančno provizijo, ki v povprečju za kreditne kartice v Sloveniji znaša 0,39 EUR, lahko banka pokrije zgolj 14 % vseh stroškov, ki nastanejo ob poslovanju s kreditnimi karticami. Delež pokritja je izračunan z enačbo (2).

Rezultati enačbe (1) kažejo, da pri povprečni transakciji stroški presegajo prihodke iz naslova medbančnih provizij za 2,42 EUR, letno pa ta razlika znaša 83,7 milijona EUR. Z regulacijo medbančnih provizij bi se razlika še povečala. Kot je prikazano v Tabeli 22, bi v tem primeru

povprečen prihodek iz naslova medbančne provizije znašal 0,11 EUR. Razlika med stroški in prihodki bi se letno povečala za približno 9,8 milijona EUR oziroma 0,28 EUR na transakcijo.

Tabela 22: Primerjava višine medbančne provizije s skupnimi stroški poslovanja s kreditno kartico za banke v Sloveniji v letu 2013 (na transakcijo, v EUR)

	Vrednost povprečne transakcije	Prejeta medbančna provizija	Povprečni strošek transakcije	Razlika
Pred regulacijo	35,82	0,39	-2,82	-2,42
Po regulaciji	35,82	0,11	-2,82	-2,71

3.3.3.2 Vsi prihodki in stroški bank izdajateljic

Poglejmo še, kaj se zgodi v primeru upoštevanja vseh stroškov in prihodkov bank iz naslova poslovanja s kreditnimi karticami. Po podatkih skupine raziskovalcev naj bi leta 2012 povprečni imetnik kreditne kartice v Sloveniji zanjo banki plačal 1,42 EUR mesečno (Riefa et al., 2013, str. 319). Isti imetnik v enem mesecu opravi štiri transakcije s kreditno kartico ter banki povzroči stroške v višini 11,27 EUR. Hkrati z medbančnimi provizijami prinese 1,57 EUR dobička, vendar so vsi ti prihodki skupaj bistveno premajhni za pokritje celotnih stroškov. Ob predpostavki povprečnega uporabnika in veljavnih medbančnih provizij iz leta 2015 banka mesečno izgubi 8,28 EUR. Po uvedbi regulacije bi bili bančni prihodki še nekoliko manjši, kar bi povzročilo mesečno izgubo v višini 9,42 EUR, prikazano v Tabeli 23 in izračunano z enačbo (3). Naj tu omenim, da prihodki iz naslova strank upoštevajo zgolj članarine, ne pa tudi drugih prihodkov, kot so obresti itd.

Tabela 23: Prihodki in stroški slovenskih bank iz naslova povprečne transakcije s kreditno kartico v primeru povprečnega uporabnika kartice (v EUR)

	Stroški banke	Prihodki od strank	Prejeta medbančna provizija	Razlika
Pred regulacijo	-11,27	1,42	1,57	-8,28
Po regulaciji	-11,27	1,42	0,43	-9,42

Ker je razlika izredno velika, je mogoče pričakovati, da bo povprečna transakcija, ki bi zadostovala za pokritje vseh stroškov, zelo visoka. Realno je nemogoče pričakovati, da bi ob upoštevanju medbančnih provizij, ki so veljale pred regulacijo, stranka v enem mesecu opravila štiri transakcije v povprečni višini 224,60 EUR. To je namreč znesek s katerim bi banka pokrila vse svoje stroške in ga je mogoče izračunati z enačbo (4). Znesek bi se po uvedbi regulacije še občutno zvišal.

3.3.3.3 Medbančne provizije in stroški procesiranja

Za konec si pogledjmo primerjavo med stroški, ki so neposredno vezani na izvajanje transakcij, in pridobljeno medbančno provizijo pri uporabi kreditnih kartic v Sloveniji.

Iz Tabele 24 je razvidno, da pred regulacijo banke z medbančno provizijo pokrijejo približno 126 % stroškov procesiranja. Pri povprečni transakciji je medbančna provizija za 0,08 EUR višja od stroškov procesiranja kreditnih transakcij. Razlika je izračunana z enačbo (5). Na letni ravni to pomeni, da so stroški za približno 2,8 milijona EUR nižji od prihodkov iz naslova medbančnih provizij. Po regulaciji bi se prihodki zmanjšali za 9,8 milijona EUR, povprečna transakcija pa bi povzročila 0,20 EUR več stroškov kot prihodkov. Banka bi po regulaciji z medbančno provizijo pokrila zgolj še nekaj več kot 34 % stroškov procesiranja.

Tabela 24: Primerjava višine medbančne provizije s stroški procesiranja povprečne transakcije s kreditno kartico za banke v Sloveniji leta 2013 (v EUR)

	Vrednost povprečne transakcije	Prejeta medbančna provizija	Povprečni strošek transakcije	Razlika
Pred regulacijo	35,82	0,39	-0,31	0,08
Po regulaciji	35,82	0,11	-0,31	-0,20

V primeru Slovenije vidimo, da so stroški procesiranja, ki jih ustvarijo kartične transakcije s kreditnimi karticami, nekoliko nižji od prihodkov iz naslova medbančnih provizij, zato lahko banke preostali del medbančne provizije namenijo pokrivanju drugih stroškov, kot so stroški izdaje kartice. Po regulaciji bi se stanje poslabšalo in bi morale banke te izgube prihodkov pokriti na drugačne načine.

Če bi želeli z medbančno provizijo pokriti samo stroške procesiranja bi morala provizija znašati 0,87 %, kar je nekoliko manj, kot so znašale veljavne medbančne provizije v Sloveniji pred regulacijo. Višina provizije je izračunana z enačbo (6).

Tako kot v vseh ostalih primerih ne moremo spregledati, da obstajajo tudi transakcije, pri katerih so samo z medbančno provizijo pokriti ne le vsi stroški procesiranja temveč tudi vsi ostali stroški, povezani s kartičnim poslovanjem. V Tabeli 25, ki temelji na izračunih enačbe (7), so prikazani minimalni zneski, ki so potrebni za pokrivanje določenih stroškov. Pred regulacijo bi morala transakcija znašati vsaj 28,46 EUR, da bi se z njo pokrili vsi stroški procesiranja. Po regulaciji je treba za tako pokritje opraviti transakcijo v višini vsaj 103,98 EUR. Zelo težko pa sta dosegljivi transakciji, pri katerih bi se s pripadajočo medbančno provizijo pokrili vsi njuni stroški.

Tabela 25: Višina transakcije s kreditno kartico, s katero bi se pokrili stroški v primeru Slovenije (v EUR)

	Pred regulacijo	Po regulaciji
Vsi stroški	256,99	938,89
Stroški procesiranja	28,46	103,98

3.3.4 Sprejemanje kartic

Žal zaradi pomanjkanja podatkov za slovenske banke ne bom izvedla te analize. Sicer bi lahko pri stroških podobno kot pri izdajanju kartic prevzela in uravnotežila podatke MNB, vendar bi za izvedbo popolne analize sprejemanja kartic potrebovala tudi podatek o povprečni trgovski proviziji. Žal ti podatki za Slovenijo niso dostopni, poleg tega pa tudi na spletnih straneh posameznih slovenskih bank ni mogoče zaslediti poslovnih politik v zvezi z višino trgovskih provizij. Prav tako si pri določanju povprečne trgovske provizije ne morem pomagati z analizo MNB, saj te provizije določajo trgi posameznih držav.

3.4 Povzetek analiz obeh držav

Če na kratko povzamemo vse rezultate izvedenih analiz, lahko ugotovimo, da so povprečne medbančne provizije v Sloveniji nekoliko višje od povprečnih medbančnih provizij na Madžarskem. Prav tako je v Sloveniji uporaba kartic pogostejša kot na Madžarskem, s čimer smo se lahko seznanili že v prvih poglavjih.

To posledično pomeni, da banke v Sloveniji iz naslova medbančne provizije pridobijo več prihodkov na posamezno transakcijo kot banke na Madžarskem. Hkrati slovenske banke s samo višino medbančne provizije pokrijejo več stroškov kot madžarske banke. Pred regulacijo je v Sloveniji pokritih skoraj 53 % stroškov z debetnimi karticami, na Madžarskem pa zgolj nekaj več kot 30 %. Pri kreditnih karticah razlika ni tako velika, saj slovenske banke z medbančno provizijo pokrijejo skoraj 14 % stroškov, madžarske banke pa nekaj manj kot 9 %.

Z uvedbo regulacije bi se zadeva nekoliko spremenila. Slovenske banke bi pri debetnih karticah z medbančno provizijo pokrile samo približno 16 %, pri kreditnih pa skoraj 4 % stroškov. Banke na Madžarskem pa bi z medbančno provizijo pri debetnih karticah pokrile približno 13 % vseh stroškov, pri kreditnih karticah pa bi odstotek pokritja znašal nekaj več kot 3 %.

Če primerjamo vse stroške in prihodke bank, ki jih na mesec ustvari povprečen uporabnik kartice, je slika pred regulacijo naslednja, na Madžarskem banke pri povprečnem uporabniku debetne kartice na mesec zaslužijo 0,56 EUR, pri kreditnih karticah pa izgubijo 0,88 EUR. V Sloveniji povprečen uporabnik banki pri poslovanju z debetno kartico ustvari 1,36 EUR prihodkov mesečno, pri kreditnih karticah pa povzroči 8,28 EUR več stroškov kot prihodkov. Zgornje številke so izračunane na podlagi enačbe (12):

$$R = AnT * AIF + Ic - AnT * ACi \quad (12)$$

Ic – povprečni mesečni prihodek bank izdajateljic, ki ga ustvari povprečen uporabnik kartice

AnT – povprečno število transakcij, ki jih mesečno opravi povprečni uporabnik kartice

AIF – povprečni znesek medbančne provizije

ACi – povprečni strošek kartične transakcije banke izdajateljice

Po uvedbi regulacije bi v obeh državah banke pri poslovanju z debetnimi karticami ohranile pozitivne rezultate. Kljub velikemu padcu (v Sloveniji za približno 34 %, na Madžarskem za 25 %) bi bili prihodki še vedno večji od stroškov. Z regulacijo medbančnih provizij pa se ne bi drastično spremenilo stanje pri kreditnih karticah. Stroški bank bi bili še vedno večji od njihovih prihodkov. Izguba na transakcijo bi se v primeru obeh držav povečala še za približno 14 %.

Z uvedbo regulacije bi se prihodki madžarskih bank letno znižali za približno 10,5 milijona EUR. V Sloveniji bi se prihodki še nekoliko bolj znižali, in sicer za približno 13,3 milijona EUR. Pri tem je treba poudariti, da bodo morebitno zvišanje cen bančnih storitev zaradi uvedbe regulacije medbančnih provizij slovenski uporabniki kartic občutili bistveno bolj kot uporabniki kartic na Madžarskem. Slovenske banke bodo morale z manj izdanimi karticami pokriti večje zmanjšanje prihodkov iz naslova nižjih medbančnih provizij, kot bodo to morale storiti banke na Madžarskem. Vsaka izdana kartica v Sloveniji bi morala po uvedbi regulacije banki letno ustvariti za približno 4,1 EUR več prihodkov kot zdaj, medtem ko bi moral na Madžarskem ta znesek letno znašati zgolj 1,2 EUR.

Zaradi znižanih medbančnih provizij bodo banke izgubile kar precej prihodkov iz naslova kartičnega poslovanja. Prav zato je mogoče pričakovati, da bodo banke v prihodnjih letih, ko bodo podrobneje proučile učinke regulacije, iskale dodatne vire zaslužka (zvišale bodo cene svojih storitev, začele zaračunavati nove stroške itd.). Za koliko bodo banke zvišale cene svojih storitev, je zdaj še težko oceniti. Glede na zgoraj predstavljeno analizo in izkušnje držav, ki so to regulacijo že uvedle, lahko na raziskovalno vprašanje 3 odgovorimo pritrdilno. V prihodnjih letih je torej mogoče pričakovati zvišanje cen bančnih storitev zaradi zmanjšanja prihodkov iz naslova medbančnih provizij.

3.5 Pomanjkljivosti analize

Predstavila sem različne analize vpliva znižanja oziroma regulacije medbančnih provizij, vendar je prav, da izpostavim tudi nekatere omejitve, ki jih je treba upoštevati pri interpretaciji vseh prikazanih rezultatov.

Kot prvo in izjemno pomembno dejstvo naj izpostavim, da so medbančne provizije od leta 2013 predmet davka na finančne storitve. Na začetku so banke od zneska prejetih medbančnih provizij državi plačale davek v višini 6,5 %, pozneje pa se je stopnja tega davka še nekoliko zvišala in zdaj znaša 8,5 %. Vendar zaradi kompleksnosti vseh izračunov tega davka nisem upoštevala v svoji analizi. Če bi se v analizi ta davek za Slovenijo upošteval, bi bili prihodki bank iz naslova

medbančnih provizij še nižji, kar pomeni, da bi bili tudi končni rezultati z vidika bančnega sektorja nekoliko slabši.

Kartično poslovanje in z njim povezane medbančne provizije sestavljajo izjemno kompleksen sistem. Kot smo ugotovili, imajo banke s kartičnim poslovanjem zelo veliko stroškov, stanje pa je tudi na prihodkovni strani zelo podobno. Zato je izjemno težko ločiti, kateri stroški in prihodki so povezani zgolj s segmentom poslovanja s karticami in kateri ter v kolikšni meri pokrivajo tudi druge stroške (stroške informacijske tehnologije, kadrov, oglaševanja itd.).

Tej težavi sem se želela v svoji analizi izogniti, zato sem izločila stroške, ki niso neposredno povezani s kartičnimi transakcijami, saj so medbančne provizije v osnovi prihodek banke, ki nastane zgolj ob kartični transakciji. Na nek način gre za spodbudo bankam, naj izdajajo kartice, saj bodo ob vsaki uporabi kartice »nagrajene« s prihodkom v višini medbančne provizije. Hkrati sem z uporabo analize skupine raziskovalcev treh evropskih svetovalnih podjetij pridobila podatke o prihodkih bank iz naslova kartičnega poslovanja (stroški, ki so zaračunani strankam), s pomočjo katerih sem želela predstaviti, kakšna je situacija pred regulacijo in kakšen vpliv na poslovanje bank bi imela uvedba regulacije.

Problem, ki ga je treba prav tako omeniti, je kompleksnost sistema medbančnih provizij. Kot smo spoznali v uvodnih poglavjih, je sistem, s katerim se na podlagi različnih parametrov določi, kakšna bo višina provizije posamezne transakcije. Ta problem je bil posebej izrazit pri analizi za Slovenijo, saj podatki o povprečni medbančni proviziji niso bili na voljo tako kot v primeru Madžarske. Zato ta del temelji na nekaterih predpostavkah.

Izpostaviti je treba tudi, da je težava pomanjkanje podatkov za slovenski bančni sektor. Ni namreč mogoče najti podatkov o stroških, ki jih imajo banke s kartičnim poslovanjem. Zato uporabljen koeficient prilagoditve, s katerim sem poskušala madžarske podatke za potrebe analize prilagoditi slovenskim razmeram, ne odraža dejanskega stanja. Ni nujno, da je bil uporabljen koeficient pravilno izbran, težava pri njegovi uporabi pa je tudi, da so se podatki, s katerimi sem izračunala koeficient, nanašali na druga časovna obdobja kot osnovni podatki, na podlagi katerih sem izvedla analizo. Res je, da verjetno ni mogoče pričakovati velikih razlik med letoma 2008 in 2009 ter letoma 2012 in 2013, vendar je to treba izpostaviti.

3.6 Možne posledice regulacije

Kot lahko vidimo, bi se z regulacijo medbančnih provizij bankam precej zmanjšali prihodki. Po drugi strani bi znižanje medbančnih provizij najverjetneje imelo pozitivne učinke na trgovske provizije, saj bi se znižale. V tem poglavju bodo predstavljene tako pozitivne kot tudi negativne posledice, ki jih lahko povzroči uvedba regulacije medbančnih provizij.

Prva in verjetno najpomembnejša pozitivna posledica je lahko po pričakovanjih znižanje trgovskih provizij in s tem znižanje stroškov, ki bi jih imeli trgovci s sprejemanjem kartic. To bi lahko zmanjšalo odpor trgovcev pri sprejemanju kartic. Prav zaradi znižanja medbančnih

provizij in posledično stroškov trgovca lahko pričakujemo, da bi trgovci del tega prihranka prenesli na končne potrošnike z znižanjem maloprodajnih cen. To bi pozitivno vplivalo na potrošnike in njihovo blaginjo. Zaradi večjega poslovanja s karticami bi trgovci lahko veliko prihranili (z nižjimi stroški prevoza, varovanjem gotovine itd.).

Zaradi nižjih stroškov bi se verjetno trgovci, ki trenutno še ne sprejemajo kartic, za to odločili in strankam ponudili tudi druge načine plačila. Zato je možen pozitiven učinek lahko še večja uporaba plačilnih kartic, kar bi na drugi strani pomenilo manjše možnosti za sivo ekonomijo, saj bi bilo poslovanje elektronsko oziroma brezgotovinsko. S tem bi v državni proračun priteklo več denarja od pobranih davkov.

Kot sem že omenila, bi se zaradi znižanja medbančnih provizij bankam izdajateljicam zmanjšali prihodki iz naslova kartičnega poslovanja. Kartično poslovanje bi za nekatere banke lahko postalo nedobičkonosno. Banke bi se zato lahko zatekle k zvišanju cen drugih storitev, kot so članarine, stroški vodenja računov in zamenjav kartic ter sprememb limitov itd.

Za uporabnike plačilnih kartic zvišanje cen bančnih storitev zagotovo ne bi bila pozitivna sprememba, nekateri izmed njih pa bi se zaradi zvišanja cen lahko odločili za ukinitvev določenih kartic oziroma bi prenehali poslovati s karticami. Na ta način bi se uporaba gotovine kot plačilnega sredstva še povečala. Posledično bi to pomenilo večjo verjetnost za povečanje sive ekonomije in z njo povezanih negativnih posledic na državni ravni. Hkrati bi se povečali stroški poslovanja z gotovino (stroški prevoza, varovanja, preprečevanja poneverbe in kraje, tiskanja denarja itd.). Vse to pomeni odmik od želenega zmanjšanja uporabe gotovine kot plačilnega sredstva.

Čeprav je zelo malo verjetno, bi se lahko v najslabšem primeru zgodilo, da bi se banke zaradi vse višjih stroškov in zmanjšanja poslovanja s karticami odločile za ukinitvev poslovanja s karticami. Tako bi se ponovno preselili v svet gotovinskega poslovanja.

Zaradi morebitne manjše uporabe kartice bi lahko negativni učinki vplivali tudi na internetno prodajo. Ta trenutno večinoma temelji prav na plačilih s plačilnimi karticami. Zaradi manjše uporabe kartic bi se prodaja prek interneta zmanjšala oziroma bi se morali internetni trgovci prilagoditi in strankam ponuditi druge možnosti plačila.

Manjši prihodki iz naslova medbančnih provizij ne bi povzročili zgolj zmanjšanja prihodkov banke, temveč bi se odražali v počasnejšem razvoju kartičnega poslovanja. Lahko bi se celo zgodilo, da bi banke razvoj zaradi pomanjkanja finančnih sredstev v celoti ustavile.

Sčasoma bi banke verjetno prihranke iskale z optimizacijo dosedanjih procesov. Zaradi morebitne optimizacije procesov bi banke lahko začele zmanjševati število zaposlenih ali jih prerazporejati na druga delovna mesta.

Ker se z medbančnimi provizijami v prihodnje ne bodo pokrili niti stroški, povezani z procesiranjem bi lahko regulacija prizadela procesne centre. Možno je, da bi banke od procesnih centrov zahtevale, naj znižajo stroške obdelave. Nekateri procesni centri bi lahko znižali cene svojih storitev, drugi ne. Banke, ki bi procesirale transakcije pri slednjih, bi najverjetneje začele razmišljati o prehodu na cenovno ugodnejši procesor. S tem bi procesni centri, ki ne bi bili cenovno konkurenčni in ne bi dosegali ekonomij obsega, najverjetneje počasi propadli. Gre za lokalne procesne centre, ki že zdaj ne procesirajo veliko transakcij.

Banke bi torej izvajale pritisk na procesne centre, naj znižajo stroške procesiranja, verjetno pa bi podobno zahtevale tudi od kartičnih shem. Znano je, da velik del stroškov obsegajo prav stroški kartičnih shem. Gre tako za fiksne stroške (stroške, povezane z licencami itd.) kot tudi za variabilne stroške, ki so neposredno vezani na število in zneske transakcij. Ni realno pričakovati, da bi se ti stroški zelo znižali (predvsem zaradi velike tržne moči, ki ju imata glavna igralca na tem trgu, tj. Visa in MasterCard). Kot kažejo pretekle odločitve kartičnih shem, so te bankam pripravljene ustreči predvsem pri kartičnih plačilih nižjih vrednosti. Za take transakcije nekatere sheme bankam že zdaj zaračunavajo nekoliko nižje stroške procesiranja. Na ta način nekako spodbujajo banke, da svoje stranke v primeru plačil nižjih vrednosti preusmerjajo z gotovinskega poslovanja na plačevanje s karticami. S tem ukrepom bi se lahko nekoliko omilile izgube, ki bi jih banke utrpele zaradi znižanja medbančnih provizij.

Nezanemarljiva možna posledica regulacije je premik komitentov k cenejšim plačilnim sredstvom. Poleg gotovine, ki smo jo že omenili, bi se lahko povečala uporaba kartic, za katere ne bo uvedena regulacija. Govorimo o tripartitnih kartičnih shemah, kot sta Diners in American Express.

Ne smemo pa pozabiti, da uredba ne zajema zgolj regulacije medbančnih provizij, ampak ukinja nekatera pravila kartičnih shem. Tako se odpravlja pravilo sprejemanja vseh kartic. Odprava tega pravila pomeni, da imetniki kartic nikoli ne bodo prepričani, ali bodo na prodajnem mestu lahko plačali s kartico, ki jo imajo v lasti, ali pa jo bo trgovec preprosto zavrnil zato, ker jih ne bo želel sprejemati. Dolgoročno to pomeni, da imetniki kartic ne bodo več pripravljeni plačevati s karticami, ki jih trgovci velikokrat zavrnejo. Tudi trgovci bodo morali biti izredno pazljivi, katere kartice bodo v plačilo sprejemali in katere ne, kar lahko še podaljša čas plačevanja.

Nekateri bi to tezo lahko zavrnil z razlogom, da odprava tega pravila ne bo imela takega negativnega učinka, saj bodo medbančne provizije za vse kreditne in vse debetne kartice določene na isti ravni, zato bo trgovcem praktično vseeno, katere kartice sprejemajo in katerih ne. To seveda v določeni meri drži, vendar ne smemo pozabiti, da se bodo trgovske provizije za različne kartične sheme in različne tipe kartic med seboj še vedno razlikovale, in sicer verjetno zaradi stroškov, ki bodo nastajali ob različnih transakcijah. Kartice, za katere trgovci plačujejo višje trgovske provizije, bi trgovci lahko začeli zavračati.

Uredba uvaja pravilo obnašanja imetnika kartice, če želi plačati s kartico, ki je opremljena z logotipom dveh shem (v Sloveniji so to kartice BA in Activa, na primer kartice BA/Maestro,

Activa/Maestro in Activa/MasterCard). V tem primeru bi se moral imetnik kartice na prodajnem mestu vsakič znova odločiti, prek katere sheme bo opravil plačilo, in sicer prek BA ali Maestro, prek sheme Activa ali MasterCarda itd. Zaradi tega bi bil proces plačila daljši in še neprijaznejši. To pa je v nasprotju s prizadevanji kartičnih shem, ki si želijo enostavnejših in hitrejših postopkov plačil s karticami in v ta namen razvijajo tudi brezkontaktno tehnologijo.

Zanimiv je tudi predlog enotnih licenc znotraj celotne EU (licenca velja tako za domače kot tudi čezmejno kartično poslovanje). To bi pripomoglo k povečanju konkurence med bankami, saj bi stranke prehajale k bankam, ki so cenovno ugodnejše. Banke, ki bi še želele konkurirati na tem trgu, bi tako morale postati stroškovno učinkovitejše, na trg bi morale posredovati inovativnejše rešitve itd. Po drugi strani drži, da bi odprtje trga povzročilo težave majhnim bankam, saj bi težko ohranjale korak s konkurenco, ki bi na trg posredovala vse ugodnejše in inovativnejše produkte. Majhne banke bi tako verjetno izstopile iz trga kartičnega poslovanja, dolgoročno pa bi zaradi tega lahko tudi propadle (komitenti bi svoje poslovanje v celoti preselili k drugim bankam).

Glede na vse zgoraj zapisano težko enotno odgovorimo na raziskovalno vprašanje št. 1, saj je težko oceniti, kateri učinki bodo prevladali. Odprava nekaterih pravil in uveljavitev novih bi po eni strani uporabnikom kartic povzročila dodatne težave, po drugi strani pa bi trgovcem omogočila več fleksibilnosti pri sprejemanju kartic. Poleg vsega tega vedno obstaja tudi možnost, da se uporabniki kartic in trgovci na odpravo in uveljavitev novih pravil ne bodo odzvali v skladu z zgoraj zapisanimi pričakovanji.

3.7 Direktiva EU o plačilnih storitvah

Uredba ni edini zakonodajni akt, ki ga je Komisija v tem obdobju sprejela za poseg na trg kartičnih storitev. Področje kartičnega poslovanja bo regulirano tudi z novo direktivo o plačilnih storitvah (v nadaljevanju PSD2), ki je začela veljati januarja 2018, zato je prav, da na koncu predstavim glavne točke PSD2, ki bodo vplivale na kartično poslovanje.

Največja sprememba, ki jo PSD2 prinaša za bančni sektor, je zagotovo, da bo stranka zdaj lahko izbrala ponudnika plačilnih storitev, prek katerega bo poslovala, ki pa ne bo nujno banka. To preprosto pomeni, da bo stranka za ponudnika plačilnih storitev v prihodnje lahko izbrala na primer Facebook, Google itd. Prek teh podjetij bodo stranke lahko izvajale plačila, čeprav bo denar še vedno shranjen v bankah (Uradni list Republike Slovenije, 2017)

Najbolj bo na kartično področje posegla določba o dostopnosti sistemov in transakcijskih računov. Komitenti bodo lahko od bank zahtevali, naj ponudnikom plačilnih storitev omogočijo dostop do svojih sistemov in transakcijskih računov. V tem primeru bodo komitenti bank nakupe poravnali kar neposredno ponudniku plačilnih storitev in ne več svojim bankam oziroma ponudnikom kreditnih kartic, s čimer se bodo izognili plačilu bančnih provizij. Hkrati lahko pričakujemo, da bo ta določba zelo prevetrila internetno prodajo, kot jo poznamo danes. Pričakovati je, da bodo velika globalna podjetja postala ponudniki plačilnih storitev in svojim

strankam omogočila, da opravljene nakupe plačajo brez stroškov provizije oziroma uporabe plačilne kartice (Varga, 2016).

PSD2 med drugim prepoveduje zaračunavanje doplačil pri plačilu s karticami, za katere že velja regulacija medbančnih provizij. Prepoved bo veljala tako za plačila doma kot tudi v tujini. Hkrati PSD2 določa izboljšanje varnosti spletnih plačil, kamor spadajo tudi nakupi prek interneta, plačani s kartico, saj uvaja strožje zahteve za preverjanje pristnosti strank. Za banke to pomeni dodaten vložek v razvoj in nadgradnjo sistemov, po drugi strani pa želi Komisija s to določbo dodatno zaščititi uporabnike spletnih plačil (European Commission, 2015).

Poleg zmanjšanja prihodkov iz naslova kartičnega poslovanja zaradi regulacije medbančnih provizij lahko banke zdaj pričakujejo zmanjšanje prihodkov tudi zaradi učinkov PSD2, zato bodo morale najti rešitve, s katerimi bodo obdržale svoje stranke. Po drugi strani bodo lahko ustvarile nove poslovne modele, s katerimi bodo tudi same postale ponudnik plačilnih storitev za stranke drugih bank in na ta način širile svoje poslovanje. Vse to je seveda močno povezano z vložkom, ki ga bodo banke v naslednjih letih vložile v svoj razvoj. Zagotovo pa regulacija EU bankam ne prinaša zgolj negativnih posledic, ampak zanje v določeni meri pomeni tudi novo poslovno priložnost, vprašanje pa je, ali bodo banke te regulativne ukrepe znale obrniti sebi v prid.

SKLEP

Kartično poslovanje je zaradi poslovnih praks, ki so bile dolgo v veljavi, izjemno kompleksen sistem. Pravila, ki so veljala vrsto let, so velika ovira za vzpostavitev enotnega notranjega trga, za kar si organi EU močno prizadevajo. Največji problem so po njihovem mnenju medbančne provizije, katerih višina je odvisna od številnih parametrov. Prav zato je Komisija leta 2013 objavila predlog uredbe, s katerim je posegla na področje kartičnega poslovanja. Predlog je navzgor omejil stopnje medbančnih provizij, spremenil nekatere veljavne prakse, ločil kartične sheme in procesne centre, zagotovil večjo preglednost poslovanja in zaračunanih provizij itd.

Razlog za obstoj medbančnih provizij so tudi stroški, ki nastajajo v bankah zaradi izdajanja kartic. Obstoj in razčlenitev teh stroškov je v svoji analizi, ki je temeljila na podatkih za leto 2009, natančno opisala MNB. S temi podatki je bila opravljena analiza stroškov in prihodkov madžarskih bank, ki nastanejo pri izdajanju debetnih in kreditnih kartic, prav tako pa je analiza zajemala tudi področje pridobiteljstva oziroma sprejemanja kartic.

V magistrskem delu so predstavljene različne analize, v katere so zajeti stroški in prihodki bank, ki nastanejo pri poslovanju s plačilnimi karticami. V skoraj vseh primerih je bilo ugotovljeno, da stroški kartičnega poslovanja presegajo prihodke iz tega naslova. Zgolj primerjava celotnih stroškov in vseh prihodkov je pokazala, da banke v primeru izdaje debetne kartice s prihodki pokrijejo vse stroške iz tega naslova. Tu je treba upoštevati dejstvo, da so se kot prihodki v tem primeru upoštevali prihodki iz naslova transakcijskega računa in debetne kartice (storitvi sta neposredno povezani), za katere pa nujno, da se z njimi pokrijejo zgolj stroški, ki nastanejo iz naslova poslovanja z debetnimi karticami. Rezultati analize izdajanja kreditnih kartic so pokazali

še nekoliko slabše rezultate. Glede na predstavljene rezultate lahko pritrdilno odgovorimo na raziskovalno vprašanje št. 3, saj lahko v prihodnosti zaradi uvedbe regulacije medbančnih provizij pričakujemo zvišanje cen bančnih storitev.

Ni treba posebno poudarjati, da se bodo prihodki bank po uvedbi regulacije še dodatno znižali. Posledice zmanjšanja prihodkov bank bodo na svojih plečih zagotovo občutili imetniki kartic. Glede na izkušnje držav v drugih delih sveta, kjer je regulacija že bila uvedena, lahko pričakujemo višje cene storitev bank, znižanje trgovskih provizij in s tem pozitiven učinek na trgovce. Trgovci bodo zaradi nižjih stroškov kartice raje sprejemali, vprašanje pa je, ali bodo te prihranke prenesli na nižje maloprodajne cene. Izkušnje iz drugih držav kažejo, da se to ne bo zgodilo in da bodo trgovci prihranke zadržali zase, kar je prav nasprotno od napovedi in pričakovanj Komisije. Pričakovati je mogoče, da bodo največ pridobili veliki trgovci, višina stroškov za sprejemanje kartic pa se pri malih trgovcih ne bo bistveno spremenila. Na podlagi izkušenj drugih držav, ki so se z regulacijo medbančnih provizij že srečale, lahko odgovorimo na raziskovalno vprašanje št. 2. Po njihovih izkušnjah namreč ni mogoče pričakovati, da bi znižanje medbančnih provizij vplivalo na znižanje maloprodajnih cen.

Zagotovo je kompleksnost sistema kartičnega poslovanja z vsemi omejujočimi praksami in pravili velika težava pri vzpostavljanju preglednega in enotnega sistema kartičnih plačil. Vendar je treba pri tem upoštevati, da so se te prakse in pravila izoblikovala z namenom povečanja uporaba kartic. Upravljalci kartičnih shem iz leta v leto na ta način uspešno povečujejo uporabo kartic v vsakdanjem življenju. Kartice kot cenejše in učinkovitejše plačilno sredstvo tako počasi nadomeščajo poslovanje z gotovino, k čemur stremi tudi Komisija. Verjetno se v svetu ne bi razvilo toliko različnih tipov kartic (debetne kartice, kreditne kartice z odloženim plačilom, *revolving* kartice, predplačniške kartice itd.), če pravilo o sprejemanju vseh kartic ne bi obstajalo. Prav tako bi bile banke manj zainteresirane za izdajanje kartic, če se medbančne provizije ne bi uporabljale. Banke bi ta primanjkljaj verjetno pokrile z višjimi cenami storitev, ki bi jih zaračunavale strankam. Stranke na drugi strani ne bi poslovale s karticami, saj bi bili stroški tega poslovanja precej višji. S tem smo ponovno na začetku, uporaba kartic bi se zmanjševala in pogosteje bi se uporabljala druga plačilna sredstva. Podobno velja za odpravo pravila o prepovedi zaračunavanja dodatnih provizij ob plačilu s karticami. Ti dodatni stroški bi lahko povzročili manjšo uporabo kartic, saj bi bila kartica zaradi tega za uporabnika še dražja kot zdaj.

V magistrskem delu je bilo obravnavano še eno pravilo, in sicer pravilo provizije prodajnega mesta. Odprava tega pravila bi dolgoročno pripomogla k povečanju konkurence na domačih trgih in s tem k večji stroškovni učinkovitosti bank, hkrati pa tudi k izenačevanju medbančnih provizij med državami, k čemur stremi Komisija. Odgovor na raziskovalno vprašanje št. 1 zato ne more biti enostranski. Res je, da bi v določenih primerih odprava doslej veljavnih pravil imela negativne posledice, vendar to ne velja za odpravo vseh pravil.

Prav zaradi kompleksnosti problema se je regulacije treba lotiti previdno. Vsak poseg, čeprav upravičen in potreben, je treba prej dobro proučiti in analizirati možne posledice. Zagotovo je premik k enotnemu notranjemu trgu smiseln, vendar menim, da so ukrepi uredbe preveč

drastični. Višina medbančnih provizij, ki je predvidena v uredbi, obsega zgolj 30 % višine medbančnih provizij, ki so bile v veljavi pred začetkom veljavnosti uredbe. Višina domačih medbančnih provizij se je tako v večini evropskih držav znižala za več kot polovico. Zmanjšanje prihodkov iz tega naslova bo najverjetneje povzročilo kar nekaj sprememb na področju kartičnega poslovanja, in sicer tako za banke kot za imetnike kartic in trgovce. Kakšne bodo dejanske posledice sprejetja uredbe, bo znano v prihodnjih letih, ko bo Komisija razkrila svoje prve analize vpliva regulacije.

LITERATURA IN VIRI

1. Banka Slovenije. (april, 2016). *Bilten* (str. 43). Ljubljana: Banka Slovenije.
2. Bellis, M. (b.l.). Who Invented Credit Cards? *ThoughtCo*. Najdeno 23. marca 2015 na spletnem naslovu http://inventors.about.com/od/cstartinventions/a/credit_cards.htm
3. Bizovičar, M. (2014, 3. marec). Predplačniške kartice: brez članarine, a s stroški za pologe. *Delo*. Najdeno 10. februarja 2016 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/gospodarstvo/finance/predplacniske-kartice-brez-clanarine-a-s-stroski-za-pologe.html>
4. Börestam, A., & Schmiedel, H. (2011) Interchange fees in card payments. Najdeno 23. marca 2015 na spletnem naslovu <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp131.pdf>
5. Brimstone Consulting. (b.l.). *What are three and four party card schemes?* Najdeno 12. novembra 2015 na spletnem naslovu <http://www.brimstone-consulting.com/three-and-four-party-card-schemes>
6. Burger, A., & Poročnik, T. (2014, 3. november). Regulacija medbančnih provizij za kartične plačilne transakcije. *Svetilnik* (str. 30–40). Najdeno 30. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.svetilnik-slovenija.org/publikacije/2014/regulacija-medbancnih-provizij>
7. De Matteis, A., & Giordano, S. (2014, 21. november). Payment Cards and Permitted Multilateral Interchange Fees (MIFs): Will the European Commission Harm Consumers and the European Payment Industry?. *Journal of European Competition Law & Practice*, 6(2), 85–95.
8. Europe Economics. (2013, 28. junij). *The Economic Impact of Interchange Fee Regulation in the UK* (str. 1). Najdeno 20. aprila 2015 na spletnem naslovu http://www.europe-economics.com/publications/28062013_final_report_for_distribution.pdf
9. Europe Economics. (2014, 25. september). *The Economic Impact of Interchange Fee Regulation France* (str. 1). Najdeno 15. novembra 2015 na spletnem naslovu http://www.europe-economics.com/publications/economic_impact_of_if_regulation_-_france.pdf
10. European Commission. (2015, 8. oktober). *Payment Services Directive: frequently asked questions*. Najdeno 10. maja 2017 na spletnem naslovu http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5793_en.htm?locale=en
11. Eurostat. (b.l.). *Labour cost, wages and salaries (including apprentices) - NACE Rev. 2*. Najdeno 3. maja 2015 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/eurostat/web/labour-market/labour-costs/database>
12. Evans, D. S. (2011). Interchange Fees: The Economics and Regulation of What Merchants Pay for Cards. Najdeno 10. aprila 2015 na spletnem naslovu http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1974023
13. Evans, D. S., Chang, H. H., & Weichert, M. (2011, 12. maj). Economic Analysis of Claims in Support of the “Durbin Amendment” to Regulate Debit Card Interchange Fees. Najdeno 15. aprila 2015 na spletnem naslovu https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1843628
14. Evropska centralna banka. (2014). *Payment Statistics (full report)* (str. 2) Najdeno 23. marca 2015 na spletnem naslovu <http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000004051>

15. Evropska centralna banka. (b.l.a). *Payment instruments and large-value and retail payment systems*. Najdeno 20. novembra 2016 na spletnem naslovu <https://www.ecb.europa.eu/stats/payments/paym/html/index.en.html>
16. Evropska centralna banka. (b.l.b). *Statistical Data Warehouse. Number of cards issued by resident payment service providers per capita*. Najdeno 14. oktobra 2016 na spletnem naslovu <http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000001521>
17. Evropska komisija. (2007, 31. januar). *Report on the retail banking sector inquiry* (str. 109–167). Najdeno 23. marca 2015 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/competition/sectors/financial_services/inquiries/sec_2007_106.pdf
18. Evropska komisija. (2013, 24. julij). *Predlog Uredba Evropskega parlamenta in Sveta o medbančnih provizijah za kartične plačilne transakcije*. Najdeno 23. marca 2015 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1432642892197&uri=CELEX:52013PC0550>
19. Evropski parlament. (2015, 10. marec). *Poslanci za konec nejasnosti pri provizijah za plačila s karticami*. Najdeno 23. marca 2014 na spletnem naslovu <http://www.europarl.europa.eu/news/sl/news-room/content/20150306IPR31705/html/Poslanci-za-konec-nejasnosti-pri-provizijah-za-pla%C4%8Dila-s-karticami>
20. Evropski svet. (2015, 20. april). *Omejitev provizij za kartična plačila: sprejetje uredbe*. Najdeno 23. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2015/04/20-capping-fees-card-based-payments/>
21. Frankel, A. S., & Shampine, A. L. (2006). The economic effects of interchange fees. *Antitrust Law Journal*, (3), 627–673.
22. Gee, A. (2012, 6. september). MasterCard: Illegality Confirmed for Multilateral Interchange Fees for Payment Card Transactions. *Journal of European Competition Law & Practice*, 3(6), 549–551.
23. Hayashi, F., & Weiner, S. E. (2006). Interchange Fees in Australia, the UK, and the United States: Matching Theory and Practice. *Economic review, third quarter 2006*, 75–77.
24. Iranzo, J, Fernandez, P., Matias, G., & Delgado, M. (2012). The effects of the mandatory decrease of interchange fees in Spain. Najdeno 15. aprila 2015 na spletnem naslovu http://mpira.ub.uni-muenchen.de/43097/1/Study_on_the_effects_of_the_mandatory_decrease_of_interchange_fees_in_Spain_2_.pdf
25. Jug, D. (2012, 30. oktober). Tretjino plačil opravimo s karticami. *Žurnal24*. Najdeno 12. novembra 2015 na spletnem naslovu <http://www.zurnal24.si/tretjino-placil-opravimo-s-karticami-clanek-170710>
26. Kenda, A. (2013, 24. julij). Bruselj začne boj za nižje stroške za plačilne transakcije. *Finance*. Najdeno 23. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/8344470/Bruselj-za%C4%8Denja-boj-za-ni%C5%BEje-stro%C5%A1ke-za-pla%C4%8Dilne-kartice>
27. MacDonald, J., & Tompkins, T. (2017, 11. julij). The history of credit cards. *CreditCards.com*. Najdeno 10. februarja 2016 na spletnem naslovu <http://www.creditcards.com/credit-card-news/credit-cards-history-1264.php>
28. Magyar nemzeti bank. (2011, avgust). *Nothing is free: A survey of the social cost of the main payment instruments in Hungary* (MNB occasional papers 93, 10–46). Najdeno 23. marca 2015 na spletnem naslovu <http://mek.oszk.hu/12000/12096/12096.pdf>

29. Magyar nemzeti bank. (2012, januar). *The role of the interchange fee in card payment systems* (MNB occasional papers 96, 42–60). Najdeno 23. marca 2015 na spletnem naslovu <http://mek.oszk.hu/12200/12254/12254.pdf>
30. MasterCard. (b.1.a). *MasterCard Intra-Country Interchange Fees*. Najdeno 3. maja 2015 na spletnem naslovu <http://www.mastercard.com/us/company/en/whatwedo/interchange/Country.html>
31. MasterCard. (b.1.b). *MasterCard Intra-Country Interchange Fees Slovenia*. Najdeno 29. aprila 2015 na spletnem naslovu <http://www.mastercard.com/us/wce/PDF/Slovenia.pdf>
32. The Nilson Report. (2010, april). *Worldwide Purchase Transactions Global General Purpose Cards*. Najdeno 12. novembra 2015 na spletnem naslovu https://www.nilsonreport.com/publication_chart_and_graphs_archive.php?1=1&year=2010
33. The Nilson Report. (2016, april). *Purchase Transactions on Global Cards in 2015*. Najdeno 12. novembra 2016 na spletnem naslovu https://nilsonreport.com/publication_chart_and_graphs_archive.php?1=1
34. Riefa, C., Tiffe, A., Reifner, U., Klingler, H., Muller, P., Sinn, M., Manrovani, I., Devnani, S., Korus, K., & Godschalk, H. (2013, februar). Study on the impact of directive 2007/64/EC on payment services in the internal market and on the application of regulation (EC) No 924/2009 on cross-border payments in the community (str. 240, 318, 319, 340 in 341). Najdeno 15. aprila 2015 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/finance/payments/docs/framework/130724_study-impact-psd-annex_en.pdf
35. Uradni list Evropske Unije. (2015, 19. maj). Uredba (EU) 2015/751 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2015 o medbančnih provizijah za kartične plačilne transakcije. Strasbourg: Evropski parlament in Svet.
36. Uradni list Republike Slovenije. (2017, 10. maj). Digitalizacija plačevanja (Open banking) prinaša zgodovinske spremembe v plačevanje, a tudi v trženje. Najdeno 20. maja 2017 na spletnem naslovu <https://www.uradni-list.si/e-bilten/novica/digitalizacija-placevanja-open-banking-prinasa-zgodovinske-spremembe-v-placevanje-a-tudi-v-trzenje>
37. Valverde, C. C., Chakravorti, S., & Fernandez, F. R. (2009, 21. maj). The Costs and Benefits of Interchange Fee Regulation: An Empirical Investigation (20–29). Najdeno 23. aprila 2015 na spletnem naslovu https://www.ecb.europa.eu/events/pdf/conferences/integr_innov/Valverd_Chakravorti_Fernandez_Fee_Regulation_An_Empirical_Investigation.pdf?43617f508578fe663ab6d00d6b1d6c3c
38. Varga, M. (2016, 5. december). Tehnološki izziv brez miselnega preskoka ni mogoč. *Delo*. Najdeno 10. maja 2017 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/gospodarstvo/podjetja/tehnoloski-izziv-brez-miselnega-preskoka-ni-mogoc.html>
39. Visa Europe (b.1.a). *Domestic Interchange Reimbursement Fees Slovenia*. Najdeno 29. aprila 2015 na spletnem naslovu http://www.visaeurope.com/media/images/slovenia_irf-73-17802.pdf
40. Visa Europe. (b.1.b). *Interchange fees by country*. Najdeno 3. maja 2015 na spletnem naslovu <http://www.visaeurope.com/about-us/interchange/fees-and-interchange>
41. Wang, Z. (2012). Debit Card Interchange Fee Regulation: Some Assessments and Considerations (str. 165–171). Najdeno 20. aprila 2015 na spletnem naslovu

https://www.richmondfed.org/~media/richmondfedorg/publications/research/economic_quarterly/2012/q3/pdf/wang.pdf

42. Weiss, M. (2004, 29. junij). Nove možnosti za uporabo bančnih kartic: V pol leta (še) na čip. *Finance*. Najdeno 10. aprila 2015 na spletnem naslovu [http://www.finance.si/82663/Novemo%C5%BEnosti-za-uporabo-ban%C4%8Dnih-kartic-V-pol-leta-\(%C5%A1e\)-na-%C4%8Dip](http://www.finance.si/82663/Novemo%C5%BEnosti-za-uporabo-ban%C4%8Dnih-kartic-V-pol-leta-(%C5%A1e)-na-%C4%8Dip)